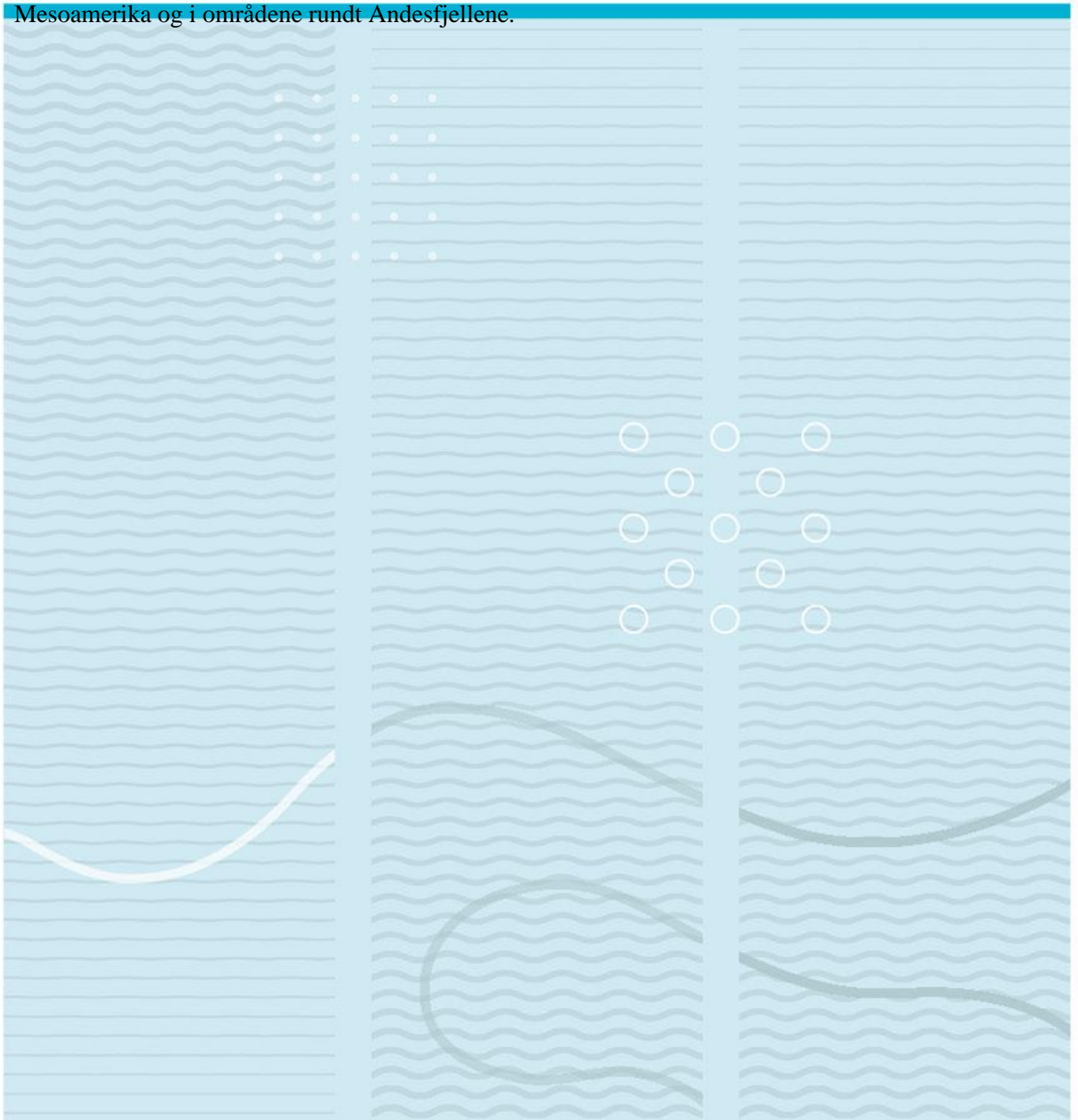

Jenny Emilie Kilen

Menneskeofring i azteker-, maya-, og inkariket

En komparativ studie av ofringsmetoder i azteker-, maya- og inkariket, tre sivilisasjoner som fantes i Mesoamerika og i områdene rundt Andesfjellene.

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Handelshøyskolen
Institutt for økonomi, historie og samfunnsvitenskap
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2022 Jenny Emilie Kilen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng
Antall ord: 32 926

Sammendrag

Denne avhandlingen vil handle om de tre sivilisasjonene azteker-, maya- og inkariket. Disse kulturene eksisterte i Mesoamerika og i områdene rundt Andesfjellene. Perioden jeg skal forholde meg til er fra 1300-tallet og til spanjolenes erobring på 1500-tallet. Problemstillingen er: *Hvilke forskjeller og likheter finnes i de ulike ofringsmetodene som ble tatt i bruk i azteker-, maya- og inkariket, og hvilke faktorer kan forklare hvorfor det ble ofret mennesker?*

Jeg skal forsøke å svare på problemstillingen ved og strukturert gå inn på hver av de enkelte sivilisasjonene før jeg går inn i et sammenlikningskapittel. Faktorene som vil bli undersøkt er de religiøse, politiske, sosiale og økonomiske. Gjennom avhandlingen vil jeg vise til ulike måter å ofre på i de tre sivilisasjonene, men mitt hovedfokus er på menneskeofringer.

Avhandlingen vil starte med en innledning som kort forklarer historiografien, hvilke metode jeg har benyttet meg av og hvilke avgrensninger jeg har hatt underveis i skriveprosessen. Etter innledningen vil det komme tre kapitler som tar for seg hver sin sivilisasjon. I de tre kapitlene vil jeg trekke frem mytologien til sivilisasjonen, hvordan samfunnet var og hvilke ofringsmetoder som ble brukt. Aztekerriket, som er kjent for sine blodige ofringer, vil være først ut. Etter aztekerne blir mayariket studert og sist tar jeg for meg inkariket. Etter disse tre kapitlene samler jeg alle de løse trådene og bruker et kapittel til å sammenlikne de tre rikene.

Siden disse sivilisasjonene inneholder en del vanskelige begreper følger det med en begrepsliste med de viktigste ordene for å forstå avhandlingen. Det er også en rekke bilder og illustrasjoner lagt ved som vedlegg for å gi et innblikk i hvordan enkelte gudeskikkelser og seremonier kan ha sett ut.

Abstract

This thesis will be about the Aztec, Mayan and Inca civilizations. These cultures existed in Mesoamerica and in the areas around the Andes. The period I will focus on is from the 14th century to the conquest of the conquistadors in the 16th century.

The thesis statement is: *What differences and similarities exist in the different methods of sacrifice used in the Aztec, Mayan and Inca civilizations, and what factors can explain why humans were sacrificed?*

I will try to answer the thesis statement by looking into each one of the civilizations, before I enter a comparison chapter. The religious, political, social, and economic are the factors that will be examined. Through my thesis I will refer to different ways of sacrificing in the three civilizations, but my main focus is on human sacrifices.

The thesis will begin with an introduction that briefly explains the historiography, which methods I have used and what delimitations I have had during the writing process. After the introduction, three chapters that address each civilization will follow. In the three chapters I will highlight the mythology of the civilization, what the society was like and which methods of sacrifice they used. I will begin with the Aztec Empire, which is known for its bloody sacrifices. After the Aztecs, I will focus on the Mayan Empire and then the final civilization I will dive into is the Inca Empire. After these three chapters, I gather all the loose ends and use a chapter to compare the three realms. Since these civilizations contain some difficult concepts, a conceptual list of the most important words is provided to easier understand the thesis. There are also a number of pictures and illustrations attached, to give an insight into what gods and ceremonies may have looked like.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 - Innledning	8
Historiografi	8
Problemstilling	12
Metode og avgrensning	13
Kapittel 2 - Menneskeofring i aztekerriket	17
Mytologi.....	17
Aztekernes samfunn	22
Ofringsmetoder i aztekerriket	25
Kapittel 3 - Menneskeofringer i mayariket	41
Mytologi.....	42
Mayaenes samfunn.....	47
Ofringsmetoder i mayariket	49
Kapittel 4 - Menneskeofringer i inkariket.....	56
Mytologi.....	57
Inkaenes samfunn.....	58
Ofringsmetoder i inkariket	59
Kapittel 5 – En komparativ oppsummering av funn	79
Var det menneskeofringer i andre deler av verden?	84
Referanseliste	85
Vedlegg	88
Vedlegg 1 - Begrepsliste:.....	88
Vedlegg 2 – Bilder og illustrasjoner:	92

Forord

Arbeidet med denne avhandlingen har vært en lærerik og spennende opplevelse. Jeg har valgt å legge til to vedlegg i denne avhandlingen, en ordliste for de begrepene som trenger mer detaljert beskrivelse og et vedlegg med bilder og illustrasjoner for å vise et bedre bilde av noen av ofringsmetodene som ble tatt i bruk i de tre sivilisasjonene. Jeg har fått hjelp fra flere i løpet av dette året hvor avhandlingen har blitt skrevet. Jeg vil takke de ansatte ved Deichmann Bjørvika, Nasjonalbiblioteket og HumSam-biblioteket for all den gode hjelpen jeg fikk til å finne de ulike kodeksene og annen litteratur som var nødvendige i denne avhandlingen. Jeg vil takke familien min og vennene mine for god støtte. Til slutt vil jeg rekke en ekstra stor takk til veilederen min, Bjørn Bandlien, som jeg har fått uvurderlig hjelp fra på denne avhandlingen.

Drammen 16.05.2022

Jenny Emilie Kilen

Kapittel 1 - Innledning

Denne avhandlingen vil være en komparativ studie som omhandler tre sivilisasjoner som fantes i Mesoamerika og i områdene rundt Andesfjellene. Disse områdene er i dag plassert i Mellom- og Sør-Amerika. De tre sivilisasjonene er aztekerriket, mayariket og inkariket. Tidsperioden som vil være utgangspunktet for sammenlikningen er fra starten av 1300-tallet og frem til spanjolenes, conquistadorenes, erobring på 1500-tallet. Denne perioden ble valgt på det grunnlag at disse tre sivilisasjonene eksisterte samtidig.

Bakgrunnen til valget av denne tematikken er mangelen på en samlet tekst der ofringsmetodene til disse tre sivilisasjonene blir sammenliknet med hverandre. Det eneste funnet jeg har gjort er en masteroppgave fra Texas fra 1952. Temaer innenfor eldre historie er ofte preget av ulike ideer og tanker, og de består som regel av mye tolkning siden det i de fleste tilfeller ikke lenger er mulig å få en fasit på alt. Dette skyldes ofte mangelfull dokumentasjon fra periodene. Det finnes mye forskjellig litteratur om bruk av ulike ofringsmetoder rundt omkring i verden, blant annet i vikingtiden. Oftringer generelt er et lite nevnt tema i grunnskolen, på den videregående skole eller på høyere utdanning. Det er et mørkt og dystert tema, spesielt mitt hovedfokus som er ofring av mennesker, og det er forståelig at ikke alle har sansen for det, men som historielærer mener jeg det er vesentlig at elevene lærer noe om hvordan de ulike samfunnene i verden fungerte i ulike tidsperioder. Hvordan tenkte sivilisasjoner som ikke lenger eksisterer i forhold til mennesker som lever i dag? Hvis historiefaget hadde fokusert mer på å gi elevene et bredere, og mer variert, perspektiv på flere kulturer globalt, kunne det bidratt til å gi elevene en bedre historieforståelse. Denne avhandlingen skal ha som mål å vise til likheter og forskjeller i ofringsmetodene til disse tre sivilisasjonene. Perspektivet som vil bli brukt for å tolke, drøfte og til slutt sammenlikne disse tre sivilisasjonene er et historisk-antropologisk perspektiv.

Historiografi

I denne avhandlingen vil det bli fremstilt en rekke begreper, navn og stedsnavn som ikke er allmenkunnskap for oss i Norge. Det vil derfor bli lagt ved to vedlegg, et hvor disse begrepene blir definert og et vedlegg med bilder og illustrasjoner. Det finnes store mengder litteratur som omhandler aztekerne, mayaene og inkaene. Det er mange forskjellige vinklinger på temaene som det blir skrevet om, men de fleste forfatterne fokuserer på å fortelle om hvordan de ulike samfunnene fungerte. Andre vanlige temaer

som går igjen er; hvilke steder som er kjent, hvilke høvdinger/keisere/ledere som var godt likt eller om en av sivilisasjonene utgjorde en forskjell i samfunnet, hvilket kosthold befolkningen hadde, hvilke trosretning disse folkegruppene hadde, hvordan verden fungerte i deres øyne, deres ulike tradisjoner og hvordan handelen kan ha foregått i sivilisasjonene. Temaet ofring blir som regel nevnt i mesteparten av litteraturen, men det er ikke mye sammenlikning mellom disse tre sivilisasjonene og i alle fall ikke på menneskeofringene. De største temaene, som man finner litteratur på, er synet på økonomi, politikk, det sosiale samspillet og det religiøse.

Aztekerriket

Aztekerriket bestod av flere små stammer som var spredt i Mesoamerika, dagens Mexico. De vi kaller aztekerne stammer fra gruppen som ble kalt Mexica. Disse stammene eksisterte i Mexico fra midten av 1300-tallet og frem til conquistadorenes erobring i 1521. Den mest kjente høvdingen var Moctezuma II.¹ Aztekerne ble, ifølge forskerne, oppfattet som fryktløse krigere. Krigføringen, strategiene og de unike klesdraktene var fryktinngytende, og de var beryktet for sin gavmildhet til gudene. Seremoniene, som var til ære for gudene, var blodige og virket nådeløse for de som ble vitne til dem. Aztekernes viktigste guder var krigsguden Huitzilopochtli, regnguden Tlaloc, og vindguden Quetzalcoatl. Forskere i emnet, som for eksempel Elizabeth Hill Boone og Bernardino de Sahagún, har bidratt til å gi en forklaring på hvordan kulturen til aztekerne var og hvordan de fungerte som sivilisasjon. Boone har samlet den spredte kunnskapen om aztekerne og prøver å gi et helhetlig inntrykk i hvordan dette folkeslaget levde. Sahagún nedtegnet kulturen slik han lærte den fra lokalbefolkningen, men han kommer med egne meninger bakerst i verket sitt hvor han, som kristen, tar avstand til deres barbariske ofringsmetoder og grunnlaget for å gjennomføre ofringsseremoniene.

Mayariket

Av de tre sivilisasjonene som sammenlignes i denne avhandlingen, er mayariket den eldste og den største. Mayariket eksisterte over store deler av Mesoamerika, særlig i

¹ Jones, David M. & Molyneaux, Brian L. (2011) *Mythology of the American Nations*. Hermes House (s.97)

områdene rundt Guatemala, Belize og Yucatán. Mayaene eksisterte fra omtrent år 2000 før vår tidsregning til spanjolenes erobring i 1524 etter vår tidsregning. Mayaenes sivilisasjon blir fordelt over tre tidsperioder; den førklassiske (omtrent år 2000 fvt. - 300 evt.), den klassiske tidsperioden (300 - 900) og til sist den postklassiske tidsperioden (900-1524). Det er i hovedsak den postklassiske perioden jeg skal fokusere på. Det er ikke sikkert alle kildene forklarer hvilke århundrer de omtaler, men det vil i så fall komme tydelig frem i teksten. På grunn av spanjolenes erobring, og den store bokbrenningen, beordret av presten Diego de Landa, er mye av de skriftlige kildene ødelagt, men det finnes fire kodekser: Dresden-, Madrid-, Paris- og Grolier-kodeksene. Etter det vi vet er disse fire fra postklassisk tid og vil derfor være relevante for denne avhandlingen og vil bli brukt dersom jeg finner engelske oversettelser av dem. Disse er vanskelige å tolke fra originalene fordi de bare inneholder tegninger, illustrasjoner eller hieroglyfer. Mayaene hadde en firedeling av alle gudene, men de var fortsatt bare én gud. De fire himmelretningene ble holdt oppe av hver sin Bacab. Sola og månen var mayaenes viktigste himmelguder. Solguden gikk under navnet K'inich Ahau, Itzam Ná eller Itzamna. Vann kontrollerte det meste i mayariket og regngudene, som ble kalt Chacs, fikk ofringer for å sikre seg en riktig mengde vann. En gudeskikkelse som beskyttet mayaene, var Kukulkán. To jordguder som ble hedret av mayaene var maisguden og jaguarguden. Mayaenes samfunn var delt opp i små tempelbyer som kunne ha gode eller dårlige naboforhold til de nærliggende tempelbyene. Det finnes fremdeles mayaer i dag, sør i Mexico. Det har vært vanskelig å studere mayaene fordi deres sivilisasjon har vart så ekstremt lenge og deres skriftspråk var hieroglyfer, som det ikke var lett å forstå seg på. John Eric S. Thompson brukte hele sitt liv på å løse mysteriene om mayaenes sivilisasjon. Han klarte å løse koden med hieroglyfene og ble slått til ridder i Storbritannia for sin dedikasjon og sine prestasjoner. I litteraturen hans blir mayaene ofte sammenliknet med aztekerne. Det virker som han bruker aztekernes kultur til å fylle noen kunnskapshull i mayaenes kultur. Timothy Laughton og David Douglas er også kjente navn når det kommer til mayaforskning, og de blir regnet som eksperter i fagfeltet. De har samlet fakta om mayaene som sivilisasjon og prøver å lage en så helhetlig innføring som mulig.

Inkariket

Inkariket eksisterte fra omtrent år 1100 og varte frem til spanjolenes erobring i 1530-årene. Inkariket var plassert i Andesfjellene, det inkluderte land som Peru, Chile og Ecuador.² De mest kjente stedene som blir koblet til inkaene var Machu Picchu, Cuzco og Lake Titicaca. Inkariket var størst mot slutten av 1400-tallet og på starten av 1500-tallet. Hernán Cortes var lederen av erobringen av aztekerne og mayaene, mens Francisco Pizarro ledet erobringen av inkariket. Cuzco var den viktigste byen. Det var her mesteparten av handelen ble gjennomført, og inkaenes maktelite styrte fra. De viktigste helligdommene som ble hedret og ofret til var Viracocha, som var den viktigste inkaguden, fordi han skapte hele universet. Skaperguden Pachacamac hadde skapt menneskene. Solguden, Inti, gav inkaene varme og var høyt elsket. Regn var avgjørende for å få avlingene til å gro, men det var viktig og ikke få for mye regn også. Inkaene ofret derfor til guden Illapu som styrte regn, lyn og torden. Etter det jeg har forstått fra kildene som omhandler inkariket, finnes det ikke noen tekster fra tiden inkariket regjerte rundt Andesfjellene, da de ikke hadde et eget skriftspråk. De hadde et knutesystem for å holde orden på verdier som for eksempel slaver. Spanjolene ødela det de fant under erobringen. De som fortalte om inkaenes sivilisasjon, var prestene som ble igjen for å lære bort den kristne tro. Heldigvis, for vår del, fant ikke spanjolene alle inkabyene siden flere var plassert på de mest merverdige steder, som for eksempel Machu Picchu. Forskere som, Maria Constanza Ceruti, John Reinhart og Andrew Wilson og Valerie Andrushko har studert, undersøkt og forsket på inkaenes kultur ved å gjennomføre undersøkelser på funn av fysiske gjenstander eller skjelett som blir oppdaget fra inkariket. I de artiklene som jeg har brukt fokuserer disse forskerne på å forklare hva som har skjedd med personene, hvordan personene har dødd eller blitt ofret og de kobler funnene av barn opp mot capacocha. Carmen Bernand har laget en bok hvor det er samlet fakta om inkariket og hun prøver å fylle kunnskapshullene fra denne sivilisasjonen.

Komparasjon

Den eneste studien jeg fant som omhandler menneskeofringer i disse sivilisasjonene er en tidligere masteroppgave fra 1952. Den ble skrevet av Mary Louise Woodruff og

² Jones & Molyneaux, 2011: 203

heter *Human sacrifice among the Mayas, Aztecs, and Incas*. Emnet hennes var master i kunst. Forfatteren benyttet seg av to av de samme forfatterne som meg, Sahagún og Thompson, men det er eldre kilder enn de jeg har tatt i bruk. Hun fokuserte også på menneskeofringer, og prøvde i sin masteroppgave å finne ut om menneskeofringer skjedde, hvor stort omfang det var og om det var på grunn av religionen. Hun ser på det kunstneriske ved sivilisasjonene, mens jeg vil ha større fokus på selve metodene som blir brukt og hvorfor de brukte mennesker som offergave til gudene. Min avhandling vil fokusere mer på sammenlikningen og da spesielt på hva som er likt og hva som er forskjellig. Min problemstilling vil derfor skille seg ut fordi den vil fylle et kunnskapshull. Det er en relativt bred problemstilling, men den vil bli forsøkt besvart ved å bruke flere forskningsspørsmål underveis i oppgaven. Disse forskningsspørsmålene er nøye gjennomtenkt og utvalgt for å forsøke å vise hvilke områder som har likheter og forskjeller hos disse tre sivilisasjonene.

Problemstilling

Utgangspunktet til sammenlikningen i denne avhandlingen er problemstillingen: *Hvilke likheter og forskjeller finnes i de ulike ofringsmetodene som ble tatt i bruk i azteker-, maya- og inkariket, og hvilke faktorer kan forklare hvorfor det ble ofret mennesker?*

Bakgrunnen for valget av denne problemstillingen er mangel på en tekst der de tre sivilisasjonenes ofringsmetoder og ofringstradisjoner blir sammenliknet. Hvis du søker etter en sammenlikning på Google så vil du få opp en generell forskjell på hva som skiller seg mellom disse tre sivilisasjonene. De vil vise til mye god informasjon, men om temaet ofringer er det vagt og tynt informert.

For å forstå årsakene til seremoniene, hvor ofringer ble gjort, vil jeg se på sivilisasjonene sin mytologi. Hadde disse tre sivilisasjonene forskjellige guder? Hadde sivilisasjonene noen guder som var like, eller som hadde de samme ferdighetene, men kanskje bare forskjellig navn? Det kan være forskjell på hvor viktige de enkelte gudene var og kanskje noen av gudene krevde flere ofringer enn andre? Dette kan være interessant å forske på. Kanskje det er forskjell på hvem som har sterkere gudetro mellom disse sivilisasjonene også?

Avhandlingen vil inneholde hva som skjer under en ofring. Det vil derfor være et spørsmål om disse ofringene var spontane eller planlagte ritualer? Var ofringene noe som skjedde ofte eller var det sjeldent? Kanskje vil det være mulig å finne ut om de tre

sivilisasjonene ofret på noen spesielle tider, dag eller natt, ute eller inne, sommer eller vinter, høytider eller hverdag? Det viktigste spørsmålet vil være om befolkningen gjorde noe spesielt under disse ofringsseremoniene, og var det stor forskjell mellom sivilisasjonene?

Etter at det religiøse aspektet til ofringene har blitt undersøkt og jeg har fått et bilde på hvordan ofringene ble gjennomført, vil det være mulig å lete etter andre svar på hvorfor disse sivilisasjonene ofret i utgangspunktet? Var ofringene kun ment som en gave til gudene? Kunne det være ofringer til annet enn guder, kanskje til jorden for å få gode avlinger? Det vil også være interessant å lete etter svar på om det var forskjell på hva man ofret? Da vil det første spørsmålet være: Hva ofret de, var det mennesker, dyr, rikdom og mat? Hvis de ofret mennesker, var det forskjell på menn, kvinner eller barn? Hadde menneskenes rolle i samfunnet noe å si? Var det bedre å ofre en høvding enn en slave? Var ofrene fra den indre gruppen, eller var sivilisasjonene opptatt av et «oss og dem»-synspunkt? Plasseringene av disse ofringene vil være spennende å forske på. Ofret de på et spesielt sted, eller var det flere steder som var godkjente ofringsplasser? Hos de tre sivilisasjonene, var det noen ofringsfrie soner eller var det umulig å gjemme seg for ofringer? Dersom det blir gjort funn av variasjoner og/eller nyanser mellom disse tre sivilisasjonene, hvordan kan det forklares? Religion og verdensbilde vil være viktige faktorer, men dette kan ha sammenhenger med samfunnsstrukturer og produksjonsmåter for eksempel makt, politisk kultur, familie og økonomi.

Metode og avgrensning

Metoden jeg valgte å benytte meg av, til denne avhandlingen, er en komparativ studie. Innholdet vil basere seg på sammenlikninger av ulik litteratur. Denne litteraturen vil bestå av blant annet faktabøker, forskningsartikler, arkeologiske undersøkelser og oppslagsverk. Kildekritikk har vært avgjørende underveis i utvelgelsen av denne litteraturen. Jeg vil derfor benytte meg av ulike kilder og sette disse mot hverandre for å finne ut hva som er likt og forskjellig med de ulike ofringsmetodene hos de tre sivilisasjonene. Jeg valgte en komparativ studie fordi jeg trengte en forskningsmetode som kunne brukes om eldre historiske temaer og kildemateriale som både er gammelt og nytt. I denne oppgaven ville det for eksempel ikke vært mulig for min del å gjennomføre en empirisk metode. Muligheten til å observere hvordan de ulike ofringene ble gjennomført i virkeligheten forsvant for flere hundre år siden.

Avhandlingen vil bli skrevet fra et historisk-antropologisk perspektiv, noe som vil si at den skal ha et perspektiv som fremmer de historiske og de kulturelle sidene underveis i forskningen for å prøve og å forstå sammenhengen mellom de tre sivilisasjonene sin kultur med fokus rettet mot menneskeofringer og ofringsmetoder. Jan Eivind Myhre skriver, i sin bok *Historie – en introduksjon til grunnlagsproblemer*, at noe av det viktigste for historikere er å finne forklaringer fordi vi leter etter forståelser.³ Selv om spørreordet hvorfor er viktig for historikere er det en rekke andre spørsmål som ofte er nødvendige for å se hele bildet. «For mange historikere er hvorfor noe skjedde, og hvordan, enda viktigere enn *hva, hvem, hvor og når*, fordi forklaringer gir sammenheng.»⁴ Myhre tar for seg analytisk sammenligning og forklarer de to formene for sammenligning som John Stuart Mill kaller likhetsmetoden og forskjellsmetoden. Likhetsmetoden går ut på at man leter etter likheter mellom det man sammenligner, mens forskjellsmetoden går ut på at man finner forskjellene.⁵ I min avhandling vil jeg trekke frem både hva som er likt og hva som er forskjellig, men det vil være større fokus på forskjellene mellom de tre sivilisasjonene. Det er i likhetene og forskjellene at forklaringen på hvorfor og hvordan kan bli tydelige og forståelige.⁶

Stilt overfor strukturer som tvinger seg på oss, kan vi, etter den amerikanske samfunnsforskeren Albert Hirschman, velge tre strategier. Vi kan flykte (*exit*) fra uttørret jord, et undertrykkende regime eller et trangt sosialt miljø. Vi kan protestere (*voice*) mot myndigheter eller verdien til familie og venner. Eller vi kan føye oss og gli inn i folden (*loyalty*).⁷

Hos Anthony Giddens og Pierre Bourdieu skjer dette ved at strukturen setter seg i aktøren, så å si i kroppen, som noe Bourdieu kaller *habitus*. Dette gjør aktørene (strukturelt) disponert for visse handle- og tenkemåter, samtidig som de tar valgene selv (som aktører).⁸

Dette er en avhandling som vil inneholde variert litteratur og det har vært noen avgrensninger. Ikke alle tankene og ideene som har dukket opp underveis i prosessen vil være gjennomførbare med tanke på mine personlige begrensninger og tidsbegrensninger. I en avhandling er det viktig å forske slik at temaet som blir

³ Myhre, Jan Eivind (2014) *Historie – en introduksjon til grunnlagsproblemer*. Pax Forlag A/S (s.88)

⁴ Myhre, 2014: 88

⁵ Myhre, 2014: 101-102

⁶ Myhre, 2014: 99

⁷ Myhre, 2014: 178

⁸ Myhre, 2014: 180

undersøkt kan gi noe til faget. Det skal være tydelig, forståelig og grundig gjennomtenkt.⁹

Underveis i utvelgelsen av kildene til avhandlingen er det flere kriterier jeg har lagt vekt på. Det gjelder blant annet at det var viktig å finne bøker som hadde gode omtaler, troverdige forfattere eller forskningsstatus. Tekstene kunne være gitt ut av et akademisk forlag, enten på norsk eller engelsk. Jeg bruker også oppslagsverk i avhandlingen på grunn av alle de ukjente begrepene og navnene som ble brukt i disse tre sivilisasjonene. Jeg brukte referanselistene i bøkene og artiklene jeg hadde funnet for å finne originaltekstene eller annen litteratur som kanskje ble anbefalt av forfatteren. De tekstene jeg har valgt, har hatt en forfatter som var ekspert innen emnet, eller det er tekster som blir brukt som pensum på universiteter.¹⁰ Jeg vil benytte meg av Florentinerkodeksen fordi Sahagún gjorde den største, og viktigste, jobben med å bevare aztekerne sin kultur og tradisjon ved å nedtegne de tolv bindene som utgjør denne kodeksen. Det er de to første bindene, som tar for seg temaene gudene og seremoniene, som jeg vil benytte meg av.

Denne avhandlingen vil være preget av mine tolkninger og sammenlikning basert på det jeg har lest av kilder. Besvarelsen vil også være preget av flere avgrensninger, men det er flere gode forskningsartikler som blir brukt som gjør denne komparative studien troverdig. En av de største avgrensningene er at jeg ikke kan spansk og vil derfor ikke ha muligheten til å lese de skriftlige primærkildene som er tilgjengelig i dagens Mexico og Peru. Det blir også for utfordrende å finne artikler skrevet av historikere i Mesoamerika og i områdene i Andesfjellene ettersom disse er skrevet på spansk. En annen begrensning er tid. Selv om jeg gjerne skulle ha lest alle tilgjengelige tekster, ville det ha tatt for lang tid å jobbe seg gjennom alt. Jeg har derfor filtrert ut de bøkene og

⁹ Dalland, Olav (2012) *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal akademisk. (s.16)

¹⁰ De artiklene jeg valgte fra Google Scholar var de som var mest troverdige, basert på forfatter og utgiver. Noen artikler er valgt basert på forfatterens gode rykte innenfor tematikken, hvor et eksempel er Eric Thompson, som ble slått til ridder for sin dedikasjon til mayaforskningen. Flertallet av tekstene som ble valgt ut inneholdt ofringer og de som ikke gjorde det var nødvendige med tanke på utformingen av avhandlingen og forståelsen av samfunnene og kulturene. Flere av artiklene jeg har lest og benyttet meg av i denne avhandlingen har jeg funnet ved å bruke denne søkestrengen: ((aztek* OR Aztec*) OR (inca* OR inka*) OR maya*). På ERIC var det få treff og de som kom opp viste seg å være skolebøker for barn og ungdomsskole. Ved å søke på søkestrengen på ORIA og inkludere materiale biblioteket ikke har tilgang til, men som kan skaffes fikk jeg opp 5 749 235 treff. For å minske feltet valgte jeg å legge til søkeordene sacrifice* OR ofring*. Dette førte til 302 675 treff. Jeg prøvde derfor å bytte ut ordene OR med AND i søkestrengen, slik at den så slik ut: ((aztek* OR Aztec*) AND (inca* OR inka*) AND maya*). Dette førte til 1979 treff. Ved å fylle på de ekstra søkeordene til human sacrifice* OR menneskeofring* og kun vise tekster på engelsk ble antall treff på 788.

artiklene som det ikke virket nødvendig å bruke tid på. Det er mulig at enkelte tekster kan ha gått under radaren min i søkeprosessen og i filtreringen.

Det vil definitivt være behov for videre forskning på dette feltet. Denne avhandlingen vil være en start. Resultatet av oppgaven ville blitt mye mer detaljert og komplett dersom jeg kunne ha gjennomført arbeidet med alle de viktigste kildene tilgjengelig. Språkproblematikk kan medføre da noen av tekstene jeg leser, og benytter meg av, er på norsk og engelsk. Jeg stoler derfor på at disse er oversatt korrekt fra originalspråkene, for eksempel Florentinerkodeksen av Bernardino de Sahagún. Det er også viktig å nevne at jeg har oversatt flere av artiklene som jeg har brukt i avhandlingen, noe som også kan medføre feiltolkninger eller mangler. De eldste tekstene vil være basert på kodeksene, og det er viktig å være kritisk til hvor sanne og korrekte disse er. Det er sannsynlig at conquistadorene skrev ned informasjonen ved hjelp fra en tolk. Det er mange ledd informasjonen skulle gjennom før den ble nedtegnet på engelsk. Enkelte spørsmål det er viktig å ha i bakhodet når man leser tekster fra denne tiden er; Ble det skrevet ned riktig? Forsto tolken alt før han forklarte det videre? Er det noe som ikke ble tatt med av en eller annen grunn? Husket den eller de innfødte som fortalte om sivilisasjonen sin alt? Var det en troverdig person? Er det mulig at de som skrev ned informasjonen om disse sivilisasjonene brukte overdrivelser eller kanskje de forsøkte å beskrive kulturen og tradisjonene mindre grufull enn det egentlig var?

Det er kodeksene og de arkeologiske undersøkelsene som vil vektlegges mest i min avhandling. Florentinerkodeksen er oversatt til engelsk og vil være det nærmeste jeg kommer primærkilder annet enn conquistadorer, misjonærer og krønikeskrivere sine nedskrevne beskrivelser av kulturene. Siden flere av tekstene er skrevet ned etter at spanjolene erobret landområdene er det viktig å understreke at noe av litteraturen kan være påvirket av kristendommen. Et eksempel på denne påvirkningen vil komme frem i mayaenes kultur skrevet ned av Thompson. Det mest ideelle hadde selvfølgelig vært å reise til disse stedene for å få en dypere og bedre forståelse ved å innhente informasjon fra deres kulturarv, men både mangel på tid og midler, samt de ekstraordinære utfordringene som koronapandemien medførte, satte en stopper for disse drømmene.

Kapittel 2 - Menneskeofring i aztekerriket

Den største aztekerbyen vi vet om er Tenochtitlan. Byen lå på en øy og hadde en stor befolkning. Det fantes også stor befolkning rundt innsjøen i tillegg til de som var bosatt på øya. Ifølge Elizabeth Hill Boone levde det 150 000 mennesker i Tenochtitlan, men at befolkningstallet ville vise over en million dersom alle byene rundt innsjøen ble regnet med. Boone viser videre til hvor stort dette samfunnet var på den tiden i forhold til andre land i verden når hun forklarer at kun Paris og Konstantinopel, med sine 300 000 innbyggere, hadde større innbyggertall enn Tenochtitlan.¹¹ Aztekerriket var et stort samfunn. Hvis ofringene hadde som hensikt å beskytte folket mot farer som kunne true deres eksistens, er det forståelig hvorfor de ofret i slike enorme mengder. Religion og politikk er to faktorer som kan ha vært avgjørende for hvorfor mennesker ble gitt som offergaver. Gudene var en stor del av hverdagen til aztekerne. De tolket alt som skjedde i naturen og med de som mennesker etter gudenes humør. Befolkningen i aztekerriket var nøye på hva de valgte å gi som offergaver, og de valgte ofte de viktigste råvarene de hadde tilgjengelig. En av disse råvarene var obsidian som var et glassaktig materiale som ofte ble brukt til våpen fordi det var skarpt. Aztekerne benyttet seg av dette selv og brukte det også som handelsvare. Aztekerne bodde i vulkanske områder og hadde derfor tilgang på obsidian. Denne råvaren kunne benyttes til å lage blant annet knivblader til ofringkniver.¹² Obsidian kunne også bli gitt i gave enten til en herskerne eller til gjester som besøkte riket.

Mytologi

Aztekerne hadde en veldig annerledes tro og syn på verden enn det de kristne spanjolene hadde. For å forstå den religiøse faktoren til hvorfor denne sivilisasjonen ofret mennesker må vi se på noen av de viktigste gudene i denne mytologien. Aztekernes viktigste gud, Huitzilopochtli, ble også kalt kolibri. Han var den mest fryktede guden. Det var til han de fleste ofret, og det var han som mottok flest offer i løpet av et år.¹³

¹¹ Boone, Elizabeth Hill (1994) *The Aztec World*. St. Remy Press and Smithsonian Institution. (s.18)

¹² Hattstein, Markus (2010) *Forsvunne sivilisasjoner – gåtefulle folk og kulturer*. Bath: Spektrum forlag. Oversatt av: Bjarte Kaldhol (s.251)

¹³ Se figur nr. 16

[was] only a common man, just a man. [He was] a sorcerer, an omen of evil; a madman, a deceiver, a creator of war, a war-lord, an instigator of war. For it was said of him that he brought hunger and plague – that is, war.¹⁴

Slavene som skulle ofres til han måtte rengjøres i et seremonielt bad før de ble ofret.

Krigsfangene, som var mer verdifulle enn slaver, ble også ofret.¹⁵

Guden Paynal ble sett på som den guden som kunne få ting til å skje fortere og raskere enn vanlig.¹⁶ Han kunne representere Huitzilopochtli under en seremoni og når de ofret til hans ære var det en etterligner som ble tilbudt som offergave. Etter han var ofret bar de rundt på en illustrasjon av Paynal.¹⁷

Regnguden, Tlaloc, var viktig for overlevelsen til aztekerne.¹⁸ De kunne ikke klare seg uten godviljen til Tlaloc.

[...] he made it, he caused it to come down, he scattered the rain like seed, and also the hail. He caused to sprout, to blossom, to leaf out, to bloom, to ripen, the trees, the plants, our food. And also by him were made floods of water and thunder-bolts.¹⁹

Av alle gudene, gudinnene og høvdingene er det et navn som er mest kjent fra aztekernes sivilisasjon, Quetzalcoatl, også kjent som den fjærkledd slange.²⁰ Han blir beskrevet slik i Florentinerkodeksen:

Quetzalcoatl- he was the wind, the guide and roadsweeper of the rain gods, of the masters of the water, of those who brought rain. And when the wind rose, when the dust rumbled, and it crackled and there was a great din, and it became dark and the wind blew in many directions, and it thundered; then it was said: “[Quetzalcoatl] is wrathful.”²¹

Quetzalcoatl var en del av toltekerne, en annen sivilisasjon i Mesoamerika. Han var en prestekonge, men etter han ble forvist endte han opp som den viktigste guden til aztekerriket.

¹⁴ Sahagun, Bernardino de (1950) “Book 1 – The gods”. *Florentine codex - General History of the Things of New Spain*. The School of American Research and The University of Utah. Oversatt av: Anderson, Arthur J. O. & Dibble, Charles E. (s.1)

¹⁵ Sahagun, 1950: 1

¹⁶ Se figur nr. 14

¹⁷ Sahagun, 1950: 1-2

¹⁸ Se figur nr. 13

¹⁹ Sahagun, 1950: 2

²⁰ Se figur nr. 12

²¹ Sahagun, 1950: 2-3

... førte sitt folk inn i mixtekernes og mayaenes områder, ble fordrevet og forsvant over havet – men som skulle vende tilbake som hersker. Blant aztekerne ble han senere opphøyet til høyeste gud og grunnleggerheros.²²

Gudenes mor heter Teteu innan, også kjent under navnene Tlalli yiollo, som betyr jordens hjerte, og Toci, som betyr vår bestemor.²³ Hun var den gudinnen som helbredet de sårede, og hun var høyt respektert.²⁴

Skapelseshistorien kan være en av grunnene til at gudene blir verdsatt så høyt.

Aztekernes skapelseshistorie er blodig og består av mye ofring. Boone forklarer hvorfor menneskeblod og menneskehjarter var en viktig del av skapelsen:

They formed from her body the surface of the earth. Her hair became the tall grasses, flowers, and trees; her skin became the short grasses and low-lying flowers; her eyes became wells, springs, and small caves; her mouth, the rivers and large caved; her nose, the valleys and mountains. Once formed, the earth “cried out in the night for the hearts of humans to eat; she would not be silent unless she was given these [hearts], and she would not bear fruit unless she was watered with human blood.” She remained a voraciously hungry earth.²⁵

These forces had all been created through the sacrifices of the gods. Nanahuatzin gave up his life to become the sun; then the gods offered themselves in sacrifice to set it on its course. The gods promised to sustain the voracious earth with hearts and blood. They even created humankind with blood drawn from their own flesh. Because the gods had created the world forces with their supernatural blood, the Aztec understood that only human blood could sustain it.²⁶

Den dypt forankrede respekten for gudene kan ha blitt opprettholdt på grunn av fortellinger som denne. Aztekerne kan ha tenkt at de måtte gjengjelde gudenes offer. Hvis de ikke gjorde dette jevnlig, kunne de bli straffet på en eller annen måte. De var kanskje redde for at solen og månen ikke lengre skulle passe på dem og slutte å bevege på seg. Gudene trengte næring for å holde verden i gang og næringen bestod av blod og da spesielt menneskehjarter.²⁷ Det å bli ofret ble sett på som en ære. Det var også ærefullt å være den personen som ofret disse personene. Selv om blod var det vanligste og viktigste av det som ble tilbudt som offergave, var det flere viktige gjenstander som ofte ble gitt i tillegg.

It was their destiny to feed the supernatural forces, the gods, with human blood. All rites and offerings and sacrifices went toward this goal. Ceremonies were

²² Hattstein, 2010: 247

²³ Se figur nr. 11

²⁴ Sahagun, 1950: 4-5

²⁵ Boone, 1994: 95

²⁶ Boone, 1994: 118

²⁷ Boone, 1994: 98

regularly accompanied by offerings of copal incense, food of various kinds and configurations, paper, liquid rubber (often spattered on papers), feathers and grasses, jewels and textiles, and the blood of animals and humans. The priests commonly sacrificed quail and other birds, and also offered serpents or small mammals. [...] The gods, however, prized the blood of humans above all. Bloodletting was a common practice throughout the land. From the time the young boys and girls entered the *calmecac* (the school for noble children), they learned to cut their earlobes, or to pierce their tongues to draw blood. On marked occasions throughout their lives, they would cut themselves with small obsidian knives or pierce themselves with maguey spines to give their blood ceremonially.²⁸

Siden barna fra elitefamiliene fikk lære årelating på skolen er det et spørsmål som dukker opp; var det kun disse som gjennomførte årelating? Hva med alle de andre i sivilisasjonen, fikk disse noe opplæring, var det noe som ble lært fra generasjon til generasjon? Var årelating noe som ble spart til spesielle anledninger eller kunne dette være for hverdagslige problemer? Skjedde årelatingen som en seremoni ved templene, ute eller hjemme hos den som skulle gjennomføre årelatingen?

Aztekernes største byer hadde templer som folket kunne hedre gudene ved, enten ved hjelp av offergaver eller ved å lage figurer på templene som representerte gudene. Aztekerne hadde et stort torg, formet som en firkant, hvor de hadde flere templer. Det var på disse de hyllet gudene. Flere av ofringene skjedde på toppen av disse, og en del av forberedelsene til de ulike seremoniene, som for eksempel sang og dans, foregikk på torget foran templene. I midten av torget lå de to største og høyeste templene, tempelet til Huitzilopochtli og ved siden av lå tempelet til Tlaloc, men dette tempelet var ikke like høyt som Huitzilopochtli sitt. På toppen av disse templene fantes det ofringssteiner som blir kalt, techcatl. Trappene opp til toppen av templene var plassert på utsiden og de var bratte. Når ofringene foregikk på toppen rant det ofrede blodet nedover.²⁹ Det er usikkert hvor mange som ble ofret i løpet av et år. Boone har tatt med en kommentar fra spanjolen Bernal Díaz, som selv opplevde templene under ofringene; «[...] Bernal Díaz, vivid as always, speaks of temple walls “so caked with blood and the floor so bathed in it that the stench was worse than that of any slaughter-house in Spain” [...]»³⁰. Når lukten av tempelet blir sammenliknet med et slaktehus, sier det noe om omfanget av blod.

²⁸ Boone, 1994: 118

²⁹ Sahagun, Bernardino de (1951) “Book 2 – The Ceremonies”. *Florentine codex - General History of the Things of New Spain*. The School of American Research and The University of Utah. Oversatt av: Anderson, Arthur J. O. & Dibble, Charles E. (s.165)

³⁰ Boone, 1994: 20

For å bygge den fjærkleddede slangens tempel ofret lederne i Teotihuacán mer enn 200 mennesker. De ville bygge tempelet på toppen av graven til alle disse menneskene. Dette tempelet var det mest storslåtte av alle templene som ble bygd. Tempelet var omringet av flotte bygg som skulle fremstille hvor luksuriøs denne delen av byen var.³¹ De 200 menneskene som ble ofret ble funnet kledd ut som krigere. Spørsmålet er om disse var krigsfanger eller om dette kun var slaver og fanger kledd ut som krigere.³² Var krigere ansett som mer verdige ofre? Hva med høvdinger eller prester, kunne de bli ofret og hadde de da samme verdi som offergave?

In both the spectacles of public temples and the privacy of their own homes, Aztecs invoked the sacred forces and made offerings to them on a regular basis. [...] But the common people, too, knew they had obligations to the gods. Each house had its shrine, with a few simply made cult figures, where offerings were given, supplications brought, and debts to the gods promised and paid. Women might petition the fertility goddesses for a child. The farmer might invoke the rain god; arriving at his fields, he would address the rain, the corn, the earth, and the sun. The fisherman out on the lake would appeal to the groundwater goddess. A small ritual at a crossroads shrine might help the traveler pass unharmed.³³

Ifølge Boone kunne gudene hedres fra de private hjemmene også, og ikke bare på toppen av templene. Ofringer gjennomført i de personlige altrene var nok hyppigere enn de store offentlige seremoniene ved templene. Når alteret er lett tilgjengelig er sjansen større for at aztekernes befolkning benyttet seg av det for å løse opp i hverdagsproblemer som for eksempel å få hjelp til å dyrkingen av mat. Det kommer ikke frem tydelig fra kildene om alle har rett til å ofre noe til gudene, men de som hadde den viktigste oppgaven innenfor ofringsseremoniene var prestene.

Prestene ofret ofte sitt eget blod til gudene, slik som resten av befolkningen. En av måtene de gjorde dette på var å kutte seg i ørene og la blodet renne. Siden prestene skar seg selv på ørene ofte fikk de misdannelser av all arrdannelsen.³⁴ I Boone sin bok står det at prestene har fysiske skader på kroppen som resultat av denne måten å ofre blod til gudene på. I Florentinerkodeksen blir det fortalt at høyestepresten, den viktigste presten, ble kalt Youllauan. Det var hans oppgave å åpne alle ofrene og fjerne hjertene fra kroppene ved bruk av hendene sine.³⁵ Ved å se på hierarkiet i aztekernesamfunnet

³¹ Boone, 1994: 39

³² Boone, 1994: 43

³³ Boone, 1994: 111-112

³⁴ Boone, 1994: 118

³⁵ Sahagun, 1951: 50

kommer det ikke tydelig frem hvilke grupper av befolkningen som er over hvem, men etter det jeg har forstått var det høvdingen Moctezuma II som var øverst i hierarkiet. Jeg tror høyestepresten og ildprestene ble plassert etter han. Ildprestene var også med på å gjennomføre ofringer av mennesker i enkelte av seremoniene. Etter disse tror jeg det er flere som har like stor viktighet og det er resten av prestene, eliten og de viktigste krigerne, jaguar- og ørnekrigerne. Etter disse kom resten av krigerne, deretter den vanlige befolkningen og nederst på rangstigen finner vi de kriminelle og slaver. Etter å ha lest om hvilken stor respekt det var å dø som krigsfange og hvordan disse ble behandlet med respekt før, under og etter ofringene kan vi antyde at de var plassert i samme gruppe som befolkningen egne krigere.

Aztekernes samfunn

I aztekernesamfunnet var det kun elitefamiliene som hadde maktposisjoner, som for eksempel å styre nyerobrede landområder. Det var også kun menn fra elitefamilier som kunne oppnå den store æren av å bli jaguar- og ørnekrigere.³⁶ I boken til Boone kommer det frem hvor velstående høvding Moctezuma II var og hvor stor innflytelse han hadde i samfunnet. Boone har hentet et utdrag fra misjonæren Diego Durán sin krønike som forteller om gaver gitt før en seremoni startet:

[...] invited monarchs from the entire land [...] Once the guests had arrived the king gave them presents-fine mantles and loin cloths, rich clothes of feather work, wide sashes, sandals and lip-plugs of precious stones, golden ear-plugs and nose pendants. A great feast followed, with quantities of fowl, meat from the hunt, different breads, chocolate drinks, and *pulque* [the native beer].³⁷

I dette utdraget får vi et inntrykk over hvor mye gjenstander, av høy verdi, som blir delt ut, etter ofringene, av høvdingen til gjester, krigere og elitefamiliene.³⁸ Denne typen gaveutdeling kan være et tegn på hvor stor del det sosiale og det politiske hadde i ofringsseremoniene. Ville høvdingen gitt like mye, og til like mange, hvis dette bare var et vanlig besøk? Utdraget forteller ikke hvem som blir ofret eller hvem som ofrer, men vi kan tenke oss at dette er en av de større seremoniene til en av de viktigere gudene. Kampen om å få være i den eller de øverste klassene, nærmest høvdingen, vil kunne tenkes å være stor og særlig hvis dette er et eksempel på rikdom som kunne oppnås ved

³⁶ Boone, 1994: 61-63 (Se figur nr. 6 for å se krigerne illustrert i Florentinerkodeksen)

³⁷ Boone, 1994: 72

³⁸ Boone, 1994: 72

å være gjest hos Moctezuma under en seremoni. Særlig var det stor gest å bli utnevnt som en toppklassekriger.

Krigrerne gikk trolig modig og uredde inn i kamphandlinger fordi de visste at de bankende og blodpumpene hjertene som ble revet ut av krigsfanger som ble ofret var ansett som den beste ofringsgaven til krigsguden, Huitzilopochtli. I aztekerne sitt samfunn var jaguaren og ørnen de to viktigste krigrerne, men solen var også sett på som en kriger som kriget mot månen hver dag. Ofrene som mistet livet på ofringssteinen, døde en verdig død og aztekerne trodde at disse personene ville gjenoppstå og bli med på sola sin reise som sommerfugler.³⁹ Denne symbolikkbruken med sommerfugl er et av flere eksempler som dukker opp i tekstene om aztekernes kultur og ofringsseremonier. Dersom denne typen sammenligninger og annen symbolikkbruk ble brukt på denne tiden, kan det ha vært med på å forplante den religiøse og mytologiske årsaken til hvorfor mennesker ble ofret til gudene. Hvis en kriger vokste opp til å høre at etter sin død på ofringssteinen ville han bli transformert til en sommerfugl som kunne bli med sola, som ble sett på med stor respekt, så er det ikke rart at enkelte stolt vandret opp templenes bratte trapper for å møte sin skjebne. I Florentinerkodeksen blir ulike fugler og fuglefjær brukt for å sammenlikne. Noen eksempler: personer sang som fuglen, tidlig om morgningen som når fuglen starter å synge, farge som halefjærene til fuglen. «[...]singing in a very high treble. As the *centzontli* bird takes [its song, so was] their song.»⁴⁰ I dette utdraget fra Florentinerkodeksen sammenlikner de kvinnenenes sang, under den ene seremonien, med lyden av sangfuglen. Fjær fra mange forskjellige typer fugl blir brukt i seremoniene, da ofte til hodepynt eller til pynt festet på armer og ben. I Florentinerkodeksen beskriver Sahagún alltid fargen på fjærene og hvilken fugl de kommer fra som for eksempel ørn, hegre eller papegøye. Kanskje aztekerne hadde noen farger som var viktigere enn andre? Eller kanskje de hadde noen fugler som var viktigere enn andre? I Florentinerkodeksen virker det som at den grønne quetzal-fjæren, som var den smaragdgrønne, nesten gylden, halefjæren til fuglen praktketsal, også kjent som quetzal, var den viktigste og mest kostbare.

Et hjerte, som var rykende ferskt og som fremdeles pumpet blod mens det ble dratt ut og løftet mot himmelen, var regnet som den beste formen for ofring. Uansett hvem du var så ble det sett på som en ære å dø på ofringssteinen. Du ville da kunne forlate livet på jorden og reise til solen. Det å bli utvalgt som offerperson ville på den tiden ikke

³⁹ Boone, 1994: 52

⁴⁰ Sahagun, 1951: 88

komme som et sjokk på de som levde i og i nærheten av denne sivilisasjonen fordi de fleste var innforstått med hvilke skjebne som ventet dem og var derfor ikke fylt av frykt.⁴¹

At the time of his sacrifice, the warrior was called upon to “savor the fragrance, the sweetness of death by the obsidian knife.” Thereafter, he would rejoice and forever live in abundance and happiness, like the hummingbird sucking nectar of flowers.⁴²

En av grunnene til at aztekerne ikke var overasket over å bli valgt ut som ofringsperson var fordi de visste om aztekernes angrepsmetode og krigføring. Deres metode ble kalt blomsterkriger og aztekerne hadde ikke som mål å drepe fiendene de møtte i krig. De strevde etter æren det var å klare å fange motstanderne sine levende slik at de senere kunne ofres til gudene. Aztekerne sin sivilisasjon ønsket ofte nye personer velkommen til sitt samfunn, dersom de hadde erobret et nytt område, men var ikke sene med å ofre de som gjorde motstand. Aztekerne så på befolkningsvekst som en positiv side av krigføringen.⁴³

The Aztec drew peoples into the empire as tribute-paying provinces because they valued and needed the products of that region: exotic feathers and jaguar skins from Guatemala, gold from the mines of Guerrero, jewelry from Oaxaca, wood and cotton from Morelos, spondylus shell from Colima.⁴⁴

Når aztekerne erobret nye stammer, kunne lederen eller lederne av disse forbli i sin maktposisjon hvis de ikke gjorde noe motstand. Lederen eller lederne kunne enkelt ende opp som offer til guden Huitzilopochtli og bli erstattet, slik at den nye alliansen var trygg.⁴⁵ En annen positiv side var antallet krigsfanger, hvor aztekerkrigere ofte prøvde å klatre i rangstigen ved å forsøke å fange en krigsfange levende, helt alene. Dersom de klarte dette, ville de komme et steg nærmere den store æren av å bli jaguar- eller ørnekriger. Det var denne typen krigføring som ble kalt blomsterkriger.⁴⁶ Jeg tror at navnet blomsterkriger kan komme fra det å plukke blomster til offergaver, bare at de plukket mennesker istedenfor blomster i disse tilfellene. Boone understreker at det var noen stammer det var mer prestisjefyllt å fange en andre, for eksempel; «[...] prisoners taken from the well-trained Nahuatl-speaking armies of Tlaxcala and Huejotzingo

⁴¹ Boone, 1994: 120

⁴² Boone, 1994: 120

⁴³ Boone, 1994: 54

⁴⁴ Boone, 1994: 56

⁴⁵ Boone, 1994: 57

⁴⁶ Boone, 1994: 54

carried the greatest prestige.»⁴⁷ De krigerne som hadde klart å fange flere enn fire levende fanger på egenhånd, befant seg i toppen av rangstigen. Dersom disse eneståendes krigerne kom fra en elitefamilie fikk de enten tittelen som jaguar kriger eller ørnekriger.⁴⁸ Var det noe forskjell på disse to titlene, og var en av de viktigere enn den andre, eller kanskje til og med mer respektert?

Ofringsmetoder i aztekerriket

I dag er det store spørsmålet: hvordan kunne aztekerne ofre mennesker i en slik enorm skala? I de kildene som er bevart fra 1500-tallet, og som har blitt produsert siden den gang, blir aztekerne fremstilt som et blodtørstig, vilt og farlig folk. Hvordan tenkte samfunnet og hvorfor de verdsatte disse blodige ofringene? Det er et faktum at de ofret mennesker. Ganske mange av dem også, basert på kilder og arkeologiske funn. Menn, kvinner og barn ble, ifølge Florentinerkodeksen, ofret, men ikke av sine egne innbyggere. Det blir bare skrevet om ofringer av slaver og krigsfanger.

Ofringene av mennesker skulle kanskje kun benyttes på personer som var verdt det, som for eksempel krigere. Boone forklarer om aztekerne sitt rettssystem hvor straffen for de aztekerne som har drept noen eller gjentatte ganger utført andre kriminelle handlinger, som for eksempel tyveri, blir drept.⁴⁹ Hun beskriver aztekerne som utilgivelige, men det kommer ikke tydelig frem om disse kriminelle ble ofret eller bare drept for sine handlinger. Hvorfor ikke benytte seg av muligheten til å ofre et ekstra hjerte til gudene? Er de ikke sett på som verdige nok? Kanskje ville dette bli tolket som en fornærmelse til gudene?

Humans were the most valued gift the Aztec could offer to the gods. Their hearts were “eagle cactus-fruits;” their blood was the “precious water” that sustained life; they became the “divine dead.” Perhaps some 20,000 hearts were offered throughout the land each year; certainly, they were offered at every major ceremony and every monthly feast in the cities and towns alike.⁵⁰

Boone nevner et antall mennesker som kan ha blitt ofret i aztekerriket i løpet av et år og hvis det stemmer vil det si at de ofret over tusen mennesker hver måned ifølge deres kalender på atten måneder. Dette er et høyt tall, men det er lavt i forhold til de tallene

⁴⁷ Boone, 1994: 54

⁴⁸ Boone, 1994: 54-55

⁴⁹ Boone, 1994: 117

⁵⁰ Boone, 1994: 123

Douglas kommer frem med. Han skriver om mayaene, men nevner at i en kilde kalt Vaticano-Latin-kodeksen så kunne aztekerne ofre 80 000 mennesker under en seremoni og at dette tallet ville i løpet av et år være nærmere en kvart million.⁵¹ Troverdigheten til disse tallene settes på prøve ved at Douglas er ekspert på mayariket og ikke aztekerne, men han har mange års erfaring innfor kulturen i denne perioden og det er stor sjanse for at han har fått med seg viktig informasjon som jeg ikke har tilgang til. Boone skriver om et stort spørsmål fra aztekernes sivilisasjon, nemlig «oss og dem»- spørsmålet. Hun viser til en samtale mellom aztekerne når de skulle ut i en krig, muligens en blomsterkrig, men det kan også være for å skaffe større landområder.

[...] the Chalca asked their Mexica “brothers” to postpone the battle until the feast of their principal deity: “We wish to celebrate it with great solemnity and smear our temple with the blood of Aztecs so that our god will be the more glorified. Therefore, we ask that on that sacred day you join us in battle so that we may honor our god with your flesh.” This the Mexica naturally did, believing in the superior strength of their own god and vowing to “make a great and solemn fire sacrifice with the bodies of men from Chalco.”⁵²

«Oss og dem» er den innstillingen som tydeligst kommer frem fra kildene jeg har benyttet meg av. Aztekerne ofrer ikke personer fra sin egen by hvis ikke det er nødvendig. Barna som blir ofret er mest trolig fra deres by, men de blir også sett på som den viktigste og beste offergaven. De andre ofringsmetodene og personene de velger har de fanget eller muligens kjøpt fra landsbyer i nærheten. Det er vanskelig å si hvorfor de kan ha gjort utvelgelsen av offerpersoner slik, fordi hvis det å bli ofret er en ære, hvorfor ikke gi den æren til noen i sin by? Kan det hende at det ikke er ærefult, men heller noe vi har tolket oss frem til over alle årene med forskning på denne mystiske sivilisasjonen? I Florentinerkodeksen blir det ramset opp en rekke seremonier hvor det i detalj blir forklart hvem de ofret og hvem de ofret til.

Aztekerne fullførte en rekke seremonier fordelt utover året. I Florentinerkodeksen sitt andre bind, som handler om seremonier, blir det detaljert beskrevet hva som foregår i alle de atten månedene. Jeg har fra dette bindet hentet ut hva de ofret, hvem de ofret til og hvordan de ofret det. Et år hadde ifølge aztekerne atten måneder som bestod av tjue dager. Den første måneden var Atl caualo, eller som den også ble kalt, Quauitl eua. Denne måneden startet den andre dagen i februar og ble holdt til ære for regngudene,

⁵¹ Douglas, David (2009) *Mayaprofetiene 2012 – mayakalenderen og den nye tiden*. Cappelen Damm. (s.89)

⁵² Boone, 1994: 54

Tlaloc gudene, for gudinnen av vannet, Chalchiuhtli icue, eller til ære for guden av vinden, Quetzalcoatl.⁵³ Tolket ut ifra hvilke guder aztekerne startet å ofre til forstår vi hvor viktige vann og vind var for samfunnet. Det var i hovedsak barn som ble ofret i denne måneden. Oftringsmetoden som ble brukt, var å skjære opp brystet og rive ut hjertene. De håpet dette ville blidgjøre gudene slik at de fikk vann. Barna ble fraktet til ofringsplassene på bærestoler. Disse stolen var pyntet med fjær og blomster.⁵⁴ Overalt på fjelltopper ble ofring av blod gjennomført. Dette kunne være blod fra hver enkelt gjennomført som årelating eller det kunne være blod fra barn og dyr. De barna som ble ofret denne måneden ble kalt for menneskebannere. Barna ble nøye valgt ut. De måtte være født på gode dager og ha to verver i håret på kronen av hodet. Disse barna ble lett etter og kjøpt. De utvalgte barna ville blidgjøre regngudene mer enn vanlige barn.⁵⁵ Det er uklart hvorfor barna måtte se slik ut for å være egnet som offergave. Det kan ha vært tilfeldig første gangen, også ble det en tradisjon etter hvert eller det kan ha noe med hvordan håret rørte på seg? Kanskje vervene gjorde at håret deres skilte seg ut i mengden, eller minte dem om vind- eller vannguden? Sahagún nevner flere steder hvor barna ble ofret. Disse ofringene skjedde ikke på toppen av templer, men på naturlige høyder i landskapet. Barna ble kledd i vakre smykker, pannebånd pyntet med quetzal-fjær og papir med ulik farge. Barna fikk også papirvinger festet på ryggen.⁵⁶ Hvorfor barna fikk papirvinger på ryggen blir ikke forklart i Florentinerkodeksen. Hvis vi tenker på aztekernes bruk av symboler så kan vingene være et tegn på fugl eller kanskje en sommerfugl. Det er ikke sikkert at det kun var krigsfangene som ble sommerfugler etter ofringen og skulle fly til sola og bli med på dens reise, kanskje barn også fikk denne muligheten? Vingene kan være et hjelpemiddel for å gi barn, som ikke alltid forstår uvante situasjoner, et synlig bevis på at de skal forlate verden og dra til gudene. Den første gutten hadde en brun papirvest på seg og ble oppkalt etter det stedet han ble ofret, Quauhtepec. Den andre gutten hadde på seg en svart papirvest med røde striper, og han ble ofret på toppen av fjellet Yoaltecatl. Den tredje var ei jente. Hun ble ofret på Tepetzinco og var kledd i blått. Det fjerde barnet var en gutt. Han ble ofret ved foten av fjellet Tepetzinco og var kledd i striper med gummi. Det femte barnet ble ofret i en innsjø kalt Pantitlan og var kledd i en vest pyntet med skjell. Den sjette ofringen skjedde på toppen av en bakke som ble kalt Cocotl og barnet var kledd i delvis rødt og

⁵³ Sahagun, 1951: 1

⁵⁴ Sahagun, 1951: 1-2

⁵⁵ Sahagun, 1951: 42

⁵⁶ Sahagun, 1951: 43

delvis brunt. Det siste ofringstedet var på toppen av Yiauhqueme. Denne gutten hadde helt brune klær.⁵⁷ Hadde disse fargene noe å si? Var de koblet til gudene eller kanskje til himmelretningene? Var det forskjell på kjønn og alder på disse barna? Underveis, og etter disse seremoniene, sørget, gråt og hulket befolkningen for barna som ble ofret. Aztekerne lette konstant etter tegn på om gudene ble fornøyde, eller ikke, ved ofringene de gjennomførte. De så på barnas tårer som et tegn på at regnguden, Tlaloc, nå ville gi dem regn. Hvis barna gråt mye ble de derfor fylt med håp om at regnet var på vei.⁵⁸ Boone forklarer dette kort:

The children were adorned with precious feathers and jade necklaces; they wore rubber sandals and were painted with liquid rubber; to the sound of flutes, they were carried on litters to their deaths. "There was much compassion. They made one weep;...they made one sad for them..." If the children cried, "if their tears kept flowing, if their tears kept falling, it was said, it was stated: 'It will surely rain.' Their tears signified rain."⁵⁹

Enkelte mener at barna som blir drept den første festen blir drept i alle festene. De mente at hvis barn blir drept hver fest så vil det etter hvert komme mye regn.⁶⁰ Med tanke på deres syn på hvor viktig matkilder som mais og bønner er så er det forståelig at de var redde for at regnet skulle bli borte over lengre perioder.

Det var ikke kun barn som ble gitt i offergave, men også krigsfanger. Krigsfangene som skulle ofres til regngudene denne måneden ble brakt til tempelet til Xipe Totec hvor de måtte delta i spottkamper, hvor ingen skulle bli skadet. Fangene fikk ikke tilstrekkelige våpen å beskytte seg med og ble derfor kuttet flere ganger underveis i disse spottkampene.⁶¹ Når fangene ikke lenger sto oppreist ble de fraktet til toppen av tempelet, til ofringssteinen, slik at hjertene kunne rives ut.⁶² De som hadde fanget disse krigsfangene danset og viste frem sin tapperhet.⁶³ Det var mange krigsfanger å velge mellom. For å bestemme hvilke som skulle ofres under seremonien, samlet eierne alle sine fanger og danset med dem. Eierne hadde en stokk som kunne gi fra seg en raslende lyd dersom han ristet på den. Den første eieren som ristet sin stokk, fikk ofre sine fanger på festdagen.⁶⁴ Hvordan fungerte denne avgjørelsen? Var det om å gjøre å være først?

⁵⁷ Sahagun, 1951: 43

⁵⁸ Sahagun, 1951: 44

⁵⁹ Boone, 1994: 123

⁶⁰ Sahagun, 1951: 8

⁶¹ Se figur nr. 2

⁶² Se figur nr. 1, nr. 3, nr. 4, nr. 7, nr. 8, nr. 9

⁶³ Sahagun, 1951: 2

⁶⁴ Sahagun, 1951: 44-45

Hadde eierne allerede blitt enige? Var det ingen som ønsket å ofre sine fanger, men til slutt måtte en av dem gi etter for presset?

Den andre måneden blir kalt Tlacaxipeualiztli. Da hedrer de guden Xipe Totec.⁶⁵ Det var krigsfangene som ble utvalgt forrige måned som ble ofret på ofringssteinen under seremonien i denne måneden. Fangene ble fraktet opp til prestene, som ventet på toppen. En etter en ble fangene lagt på ryggen, bøyd over steinen. Fire prester holdt fangen fast i hver lem og den siste presten, høyestepresten, brukte en stor kniv lagd i flint til å snitte opp brystkassen til fangen. Når brystet var åpnet var presten rask til å ta tak i hjertet, rev det ut og holdt det opp mot solen. Hjertet ble deretter kastet i en bolle eller krukke.⁶⁶ Etter at hjertet var revet ut, ble kroppen rullet ned den samme steintrappen som fangen hadde kommet opp. Kroppene landet på en liten plattform hvor de ble løftet opp og brakt videre til tempelet. Her ble kroppene delt opp og spist.⁶⁷

Krigsfangene som ble ofret under denne seremonien var ikke bare menn, men også kvinner og barn. Kvelden før ofringen tok eierne litt av håret til alle fangene. Eierne ofret også blod fra sine egne ører. Fangene ble holdt våkne hele natten før festen. De ble delt inn i to kategorier; xipeme og tototecti. Xipeme betyr de flådde og tototecti betyr de som dør til ære for vår gud Totec.⁶⁸ Etter å ha lest flere kilder kommer det frem at guden Xipe Totec også ble kalt for enten bare Xipe eller bare Totec, men det er ikke noe forklaring på hvorfor. Det vil gjentatte ganger komme guder som har flere navn, ordtaket: «Kjært barn har mange navn», passer godt når vi snakker om gudene. Fangene som ikke gikk frivillig til toppen, ble dratt opp. Dette var et tegn på svakhet. Det var de krigsfangene som ikke gjorde motstand, men som opprettholdt sin stolthet og ære ved å godkjenne sin skjebne, som ble sett opp til med størst beundring. Disse fangene ble tatt med til et mer verdig ofringssted, tempelet til Huitzilopochtli. Alle krigsfangene som ble ofret ble kalt for ørnemenn.⁶⁹ Før kroppene ble delt opp, ble de flådd, og noen av mennene tok på seg skinnen og hadde spottkamper med ungdommen.⁷⁰ Når kroppen til fangen ble delt opp, slik at den kunne spises fikk han som hadde fanget han og familien hans et godt måltid som bestod av en suppe hvor hver bolle inneholdt litt menneskekjøtt. De som delte opp kroppen tok alltid av et lår og leverte til Moctezuma,

⁶⁵ Se figur nr. 10

⁶⁶ Sahagun, 1951: 3

⁶⁷ Sahagun, 1951: 3

⁶⁸ Sahagun, 1951: 46

⁶⁹ Sahagun, 1951: 46-47

⁷⁰ Sahagun, 1951: 4

høvdingen.⁷¹ Etter ofringene på toppen av pyramiden drepte de flere fanger ved å sloss mot dem. En etter en var fangene festet til en stein, ved bruk av et tau rundt midjen, slik at han kunne bevege seg i en full sirkel. Fangen fikk våpen, men det var fire krigere som ble utrustet med sverd og skjold som kjempet mot han. De lot kampen gå på rundgang mellom de fire til fangen var død.⁷² Denne typen kamper ble kalt gladiator-ofringer. De som skulle ofres på denne måten ble utvalgt under våkenatten. Det var fangevokteren som gjorde valget ved å kutte av mer hår fra hodene til fangene og beskytte det. Dette gjorde de for å ha et kjennetegn på hvem som skulle ofres, og det ville beskytte ofrene for nattens mørke, slik at de kunne dø på en verdig måte foran solen og ikke bli fanget i dødsriket.⁷³ Her kan også aztekernes symbolikk være en faktor, sola er snill og respektert, mens månen representerer det mørke. Ved å tolke dette ville den verste måten å dø på være å bli drept etter sola hadde gått ned, da ville personen være fanget i dødsriket. Når de fire krigerne var klare til kamp startet seremonien. Alle prestene, krigsfangene, krigerne og de personene som hadde fått i oppgave å være etterlignere til gudene, hadde sine roller som skulle utføres. De gikk fra tempelet til Iopitli og samlet seg rundt en ofringsstein som stod på torget. Krigerne valgte ut en fange og gav han vin.⁷⁴ Dette kan ha vært for å svekke sansene eller muligens bedøve fangen slik at han ikke skulle føle så store smerter. En av prestene kuttet hodet av en vaktelfugl og løftet fangens skjold mot solen før fangen ble bundet fast til steinen. Det var ulvepresten, en prest som skulle være der for krigsfangene, som bandt fangen fast. Krigsfangen fikk en klubbe med fjær. Deretter startet kampen. De fangene som kjempet tappert, ble sett på med verdighet, mens de som gav opp ble sett på som udugelige. Ingen av fangene skulle bli drept i kampene, de skulle ofres over ofringssteinen.⁷⁵

After the victims' hearts had been torn from their bodies, a priest would then flay the bodies, cutting the skin from the nape of the neck to the rump and peeling it away in one piece. [...] The eagle and jaguar warriors were fully armed, but the captives' clubs held only feathers. Still, an exceptionally skilled- or lucky-captive, a particularly accomplished warrior, could do his adversary considerable harm before falling himself to the sounding of drums, trumpets, and flutes.⁷⁶

⁷¹ Sahagun, 1951: 47-48

⁷² Sahagun, 1951: 4

⁷³ Sahagun, 1951: 48

⁷⁴ Sahagun, 1951: 50

⁷⁵ Sahagun, 1951: 51-52

⁷⁶ Boone, 1994: 122-123

Boone forklarer hvordan enkelte krigsfanger, uansett hvor svekket de ble, kunne klare å gi de fire krigerne en god kamp. Dette ville være et tegn på verdighet og mot og gudene ville sette pris på slike offer. Huden til de ofrede ble brukt i tjue dager, og hodene ble, etter ofringen, hogd av og flere danset med dem. Etter ofringene løftet ulvepresten tauet som ble brukt under gladiator-ofringene og løftet det i alle de fire himmelretningene mens han gråt og ulte for de ofrede krigsfangene.⁷⁷

Den tredje måneden ble kalt Tocoztontli. Aztekerne hedret da regnguden Tlaloc. Denne måneden ofret de mange barn til regnguden i håp om at Tlaloc skulle gi dem vann. Dette gjaldt alt som trengte vann som for eksempel elvene, regnet og drikkevannet deres. De ofret også blomster. Blomsten ble kalt Xochimanque, og det var de første blomstene som blomstret dette året. Ingen fikk lov til å lukte på blomster før denne ofringen var gjennomført. Skinnen til de fangene som hadde blitt ofret måneden før, ble nå tatt av. De personene som hadde på seg disse skinnene, luktet grusomt og måtte ta av seg huden, i en hule i pyramiden, kalt Yopico, og vaske seg rene. Hvis det var noen i byen som slet med sykdom, ville de være til stede under hendelsen fordi de trodde dette ville helbrede dem.⁷⁸ Flere av skinnene hadde blitt harde og begynte å knekke i løpet av de 20 dagene. Lukten var så intens at de rundt måtte holde seg for nesen. Når skinnbærerene kunne vaske seg brukte de ikke vann og såpe, men gummi og mel.⁷⁹ Det kommer ikke tydelig frem hvorfor de ikke benyttet seg av vann, men det kan kanskje være fordi de sparte på det de hadde tilgjengelig. De ba om vann denne måneden, så de ville kanskje ikke sløse bort det de hadde i tilfelle Tlaloc ikke godtok ofringene og gav dem tilgang på vann?

Uei tocoztli het den fjerde måneden hvor de hedret maisguden, Cinteotl. Før festen i denne måneden, hedret de guden ved å faste i fire dager. Befolkningen gav blod fra sine egne ører eller bein for å sette blodspor på dørene sine. De pyntet pinner med blomster og danderte disse i huset sitt som et slags alter. Ved dette alteret ofret de en liten mais dekorert med blomster. De ofret alle typer mais, bønner og chiafrø til en gudinne, kalt Chicome coatl, fordi de så på henne som skaperen av disse livsviktige matvarene.⁸⁰ Det er usikkert om aztekerne også malte blodspor på dørene sine. Det første som slo meg, var at denne fortellingen hadde blitt påvirket av kristendommen. Jeg tenker da særlig på den kristne fortellingen hvor gud beskyttet de som hadde ofret et lam for å male blod på

⁷⁷ Sahagun, 1951: 53

⁷⁸ Sahagun, 1951: 5

⁷⁹ Sahagun, 1951: 56

⁸⁰ Sahagun, 1951: 7

dørstolpen sin fra dødens engel i andre mosebok.⁸¹ Kan det hende at de som nedtegnet Florentinerkodeksen kan ha blitt påvirket av kristendommen. Det var kun i aztekerne sine hus de hedret maisguden. De brakte også offergaver til tempelet Cinteopan. Maisen som skulle sås, ble båret av unge jenter til tempelet. Disse unge jentene ble pyntet med røde fjær og maling i ansiktet.⁸² Hvorfor var det viktig at det var unge jenter som gjennomførte denne handlingen? Var det fordi de ble sett på som rene, uskyldige og verdige? Kan valget av kjønn komme av at kvinnen er fruktbar? Aztekerne så på det som enormt viktig å hedre maisguden. Hvis hun ikke var blid, ville de sulte. De fryktet henne og hedret henne med sang og ofret vaktelfugl.⁸³

Årets viktigste fest ble gjennomført i den femte måneden, kalt Toxcatl.⁸⁴ Da hedret de gudenes gud, Titlacauan, også kalt Tezcatlipoca. Det ble holdt en fest denne måneden som hadde samme navn som guden. De ofret en ung gutt. Denne gutten ble valgt ut på festen og måtte være så perfekt som mulig. Håret hans måtte være langt og huden skulle være glatt og pen. Når gutten hadde blitt utvalgt skulle han i et år leve som guden Titlacauan. Han ble ofret på den samme festen året etter. Hele året gikk han rundt med beskyttelse og var pent pyntet med blomster. Han ble respektert av alle. Tjue dager før festen startet, fikk unggutten fire unge kvinner som han hadde samleie med. Etter at gutten fikk disse kvinnene, ble han sett på som en mann.⁸⁵ Som sagt ble denne gutten valgt ut med omhu. Aztekerne hadde en lang liste med kriterier som måtte oppfylles for å kunne velge en som skulle representere guden deres. I Florentinerkodeksen blir det ramset opp en hel liste over hvordan gutten ikke måtte se ut, for eksempel at han ikke måtte ha stygge lepper, for store lepper eller ha for store nesebor. Gutten skulle være feilfri. Gutten hadde vakter hele det året han levde som guden.⁸⁶ Gutten måtte forbli perfekt hele året og de var nøye med å bidra til at han fortsatt var like fin når året var over og han skulle ofres. Moctezuma gav etterlignereren til Titlacauan pene og kostbare klær og smykker.⁸⁷ Gutten ble giftet bort til disse fire kvinnene i løpet av den fjerde måneden. De fire kvinnene ble kalt; Xochiquetzal, Xilonen, Atlatonan og Uixtociuatl og de ble også passet på av vaktene.⁸⁸ Håret hans ble klippet slik som en krigsherre, og han

⁸¹ Ingolfsson, Sakarias (2019) «Blod på dørstolpene». Hentet fra: <https://www.nlm.no/aktuelt/nyheter/2019/05/blodet-pa-dorstolpene2/>

⁸² Sahagun, 1951: 60-61

⁸³ Sahagun, 1951: 62-63

⁸⁴ Se figur nr. 5

⁸⁵ Sahagun, 1951: 9

⁸⁶ Sahagun, 1951: 65

⁸⁷ Sahagun, 1951: 66

⁸⁸ Sahagun, 1951: 67

ble sett på som modigere enn før. Eliten i samfunnet holdt han med selskap, og når dagen hadde kommet hvor han skulle ofres, fulgte de han til pyramiden, Tlacoachcalco, hvor han selv gikk opp til toppen. På vei opp ødela han fløytene han hadde lært seg å spille på. På toppen ble han lagt over ofringssteinen og hjertet hans ble revet ut. Kroppen hans ble deretter båret ned fra pyramiden og hodet ble kappet av kroppen.⁸⁹ På slutten av denne måneden var det også en annen gutt som døde. Han også var en etterligner, men det kommer ikke tydelig frem hvem gutten var etterligner til. Det kan ha vært samme guden eller en av de andre. Den andre gutten ble kalt Ixteucalc og levde sammen med Titlacauan-etterligneren. Han var kledd i ørnefjær og hadde skjell festet på beina. Han danset og veiledet folket, og når han følte seg klar, ble han også ofret på samme måte. Etter ofringen gikk prestene rundt og lagde små kutt på huden til små unge gutter og barn. Denne ofringsseremonien skjedde bare én gang i året.⁹⁰

Viktigheten til denne ofringen kommer frem ved at aztekerne bruker et helt år på å forberede etterligneren og hedre han som de ville gjort hvis han var selveste guden. Den sjette måneden var Etzalqualiztli, hvor de hedret regngudene. Her kommer det frem hvilken makt prestene og enkelte av tjenerne hadde. I denne måneden vandrer tjenerne til Citlaltepec for å hente en plante de ville dekorere templene med. De møtte ingen på veien, verken til eller tilbake, fordi handelsfolket var redde for å møte på dem. Dersom disse tjenerne møtte på noen, tok de alt de hadde, selv klærne de hadde på seg. Tjenerne kunne gjøre dette uten å få noen konsekvenser fordi de var tjenere av disse gudene og hadde lov til å gjennomføre disse handlingene. Dersom noen av tjenerne ikke gjorde jobben sin riktig, ble de brutalt straffet denne måneden. De ble dratt ned til elva og halvveis druknet. Slektninger måtte selv hente dem. Noen av dem døde.⁹¹ Det er mulig at en av grunnene til at aztekerne var redde for å bevege seg i åpent terreng ved veikryss var også for å unngå et møte med gudinnene, Ciuapipiltin, som også ble kalt prinsessene. De blir kalt prinsesser, men blir beskrevet som djevlerv. Dette er ikke de gudeskikkelsene som er mest kjent fra aztekernes mytologi, men folket fryktet dem. De hatet mennesker og ville besette uskyldige mennesker slik at de fikk skjeve munn, ødelagte hender eller alle andre mulige hemninger. Aztekerne ofret mat, som for eksempel tortillaer, på deres dag. Disse tortillaene ble ofret enten i tempelet eller ved veikryss. Veikrysset er fordi det var der de trodde disse djevlerv ventet på ofrene sine.⁹²

⁸⁹ Sahagun, 1951: 9-10

⁹⁰ Sahagun, 1951: 73

⁹¹ Sahagun, 1950: 11-12

⁹² Sahagun, 1950: 6

Det er flere ganger nevnt hvordan personene skulle se ut og det tyder på at utseende var viktig for befolkningen. Det er umulig å finne ut hvorfor dette var viktig, men det kan ha noe med at de ville se pene ut når de møtte gudene. Flere fanger ble drept og ofret til Tlaloc-gudene, altså regngudene. Hjertene til de som ble ofret, ble kastet i innsjøen i Mexico.⁹³ Etter at alle hadde lagt frem offergavene til regngudene, kunne de eldste prestene ta det de ville ha, for eksempel mat.⁹⁴ Prestene badet i elven i løpet av de fire dagene de fastet. De sprutet mye med vannet og lagde fuglelyder. Folket holdt seg unna prestenes hjem disse dagene, bare de få som var nødvendige til å synge og spille trommer var til stede.⁹⁵ De som ble kastet i vannet, og som prøvde å komme seg opp, ble holdt nede, mens andre benyttet sjansen til å svømme lengre unna og rømme.⁹⁶ Hjertene, til de slavene som ble ofret og regngudenes etterlignere, ble plassert i en blå krukke som ble kalt skykrukken. Alle som så på ofringen hadde med seg en urte som de holdt i hendene eller viftet på barna sine. De så på dette som et hjelpemiddel for å beskytte barna mot å få orm i øynene.⁹⁷ Prestene tok med seg skykrukken til vannkanten hvor det ventet en kano. Ved hjelp av denne tok presten seg ut til midten av vannet og kastet hele krukken og alle hjertene ned i vannet.⁹⁸ Siden de hyllet regngudene denne måneden så gir det mening hvordan de kvittet seg med hjertene, men hvorfor gjorde de ikke dette på resten av ofringene? Solguden kunne få hjertene brent, Quetzalcoatl kunne få hjertene kastet i vinden?

Den syvende måneden ble kalt Tecuilhuiontli. Da hedret de gudinnen av salt, Uixtociuatl, søsteren til regngudene. Denne måneden ofret de en kvinne kledd i utsmykninger som representerte gudinnen. Kvinnen ble holdt våken hele natten og de andre kvinnene og jentene i byen danset og sang. Ved daggry danset prestene, og seremonien fortsatte når fangene ble brakt til Tlaloc sitt tempel. Alle fangene ble ofret først. Så var det kvinnen sin tur.⁹⁹ Kvinnen som ble ofret var dekorert i fargen gul og med quetzal-fjær. Siden aztekerne var flinke til å benytte seg av symbolikk i seremoniene sine, ble denne kvinnen kledd i klær som representerte bølger i vann. Alle de som ble ofret før henne under denne seremonien, ble ofret av prester kalt for Uixtoti.

⁹³ Sahagun, 1951: 12

⁹⁴ Sahagun, 1951: 76

⁹⁵ Sahagun, 1951: 77

⁹⁶ Sahagun, 1951: 81

⁹⁷ Sahagun, 1951: 83

⁹⁸ Sahagun, 1951: 84

⁹⁹ Sahagun, 1951: 13

De var etterlignere av guden Uixtotin.¹⁰⁰ Denne kvinnens skjebne blir nøye og detaljert beskrevet i Florentinerkodeksen:

...thereupon they laid her down upon the offering stone. They stretched her out upon her back. They laid hold of her; they pulled and stretched out her arms and legs, bending [up] her breast greatly, bending [down] her back, and stretching down her head taut, toward the earth. And they bore down upon her neck with the tightly pressed snout of a sword fish, barbed, spiny; spined on either side.¹⁰¹

Etter at hjertet var revet ut, og ofringen var gjennomført, ble det høylytt blåst i trompeter og dagens seremoni avsluttet med mat og drikke.¹⁰² Etter å ha lest om flere måter å ofre personer på er det en liten forskjell på brutaliteten. Kvinner og barn fikk mer medlidenhet og ble behandlet med forsiktighet, mens menn ikke ble vist noen nåde. Uei tecuilhuitl var den åttende måneden hvor de hedret gudinnen av myk mais, Xilonen. I løpet av festen gav de mat til alle de fattige. De ofret en kvinne på den tiende dagen denne måneden. De fattige fikk mat i åtte dager. Forsøkte noen å ta til seg mer enn de fikk utdelt, ble de straffet og mistet retten på maten de allerede hadde fått. Alle danset, og sang dagen før kvinnen skulle ofres. Når kvinnen var på toppen av pyramiden tok presten tak i henne og kuttet av henne hodet før de kuttet ut hjertet hennes og ofret det til solen.¹⁰³ Her er et eksempel på hvordan kvinnen blir ofret på en mer human måte enn menn. Hun blir halshugget før de kutter henne opp og river ut hjertet hennes. Det er ikke detaljert beskrevet om alle ofringene gjennomført i aztekerriket så det er usikkert om dette stemmer eller om noen menn også ble halshugget før hjertet ble fjernet i enkelte tilfeller. Seremonien dette måneden ble kalt "...the Great Feast of the Lords:"¹⁰⁴ Presten, som skulle ofre kvinnen, var en av ildprestene og hadde pyntet seg med quetzal-fjær og ørneklør. Kniven han brukte var av flint og gull. Ofringen skjedde på toppen av Cinteotl tempelet. Kvinnen ble ofret på samme måte som de fleste andre, hjertet skåret ut og hodet hugget av, men istedenfor å bli bøyd over ofringssteinen ble hun bøyd over ryggen til en av prestene.¹⁰⁵ Den niende måneden ble kalt Tlaxochimaco, og da hedret de krigsguden, Huitzilopochtli. Dagen før feiringen drepte de fugler og hunder for å spise dem.

¹⁰⁰ Sahagun, 1951: 86-88

¹⁰¹ Sahagun, 1951: 89

¹⁰² Sahagun, 1951: 89

¹⁰³ Sahagun, 1951: 14-15

¹⁰⁴ Sahagun, 1951: 91

¹⁰⁵ Sahagun, 1951: 98-99

Prestene pyntet figuren av guden med blomster. Etterpå pyntet de de andre gudestatuene. Etter at de hadde spist, begynte de å danse. Dansingen varte til midnatt.¹⁰⁶ Dette er den merkeligste måneden, fordi Huitzilopochtli er en av de viktigste gudene til aztekerne, men her skriver de ingenting om noen menneskeofringer. Hvorfor benyttet de seg ikke av muligheten til å blidgjøre krigsguden sin hele denne måneden? Xocotl uetzi var den tiende måneden hvor de hedret guden av ild, Xiuhtecutli, også kalt Ixcocauhqui. Dagen startet med at de fant et tre de tok med til plassen for guden. De rensket stammen og pyntet den med papir og tau. De som hadde slaver de ville ofre til guden, pyntet seg.¹⁰⁷ Ansiktet hadde de farget rødt og de hadde gul farge på kroppen. De hadde sommerfuglvinger på ryggen lagd av røde fjær fra papegøyer. De danset med krigsfangene. Fangene var dekket i hvit leire, rød farge rundt munnen og sort farge rundt øynene. Krigsfangene ble etter dansen stengt inne. Han som hadde fanget dem, kuttet av litt av håret deres med en kniv som ble kalt neglen til falken. Denne kniven var laget av obsidian. Håret ble bundet sammen med hegrerfjær og lagt i en kurv. Denne kurven tok han med hjem og hang i taket. Der ble den hengende resten av livet hans.¹⁰⁸ Når tiden var kommet for slavene å bli ofret, fikk de et pulver, yiauhtli, kastet i ansiktet. Dette skulle bedøve ofrene slik at smerten ikke ble for stor.¹⁰⁹ Seremonien skjedde tidlig på morgenen. Fangene ble avkledd og plassert foran hodeskallegerdet. En etter en fikk ofrene dette pulveret, som kan beskrives som en form for røkelse, i ansiktet før han ble kastet inn i flammene. Etter å ha blitt brent en stund ble han dratt vekk fra bålet og tatt med til ofringssteinen hvor han led samme skjebne som alle de andre før han: Brystet ble kuttet opp og hjertet ble dratt ut.¹¹⁰ Selv om en slave og en krigsfange hadde to forskjellige roller i samfunnet, ble de ofret på samme måte. Det viktigste var at de var verdige gaver til guden de ble ofret til.

Ochpaniztli var den ellefte måneden hvor de hedret gudenes mor, Teteo innan, også kalt Toci, som betyr vår bestemor. Denne måneden danset de i stillhet og de ofret en kvinne som lignet på gudinnen.¹¹¹ Danserne ble organisert i fire rader og de gikk i sirkler med blomster i begge hendene. Denne delen av seremonien utførte de i komplett stillhet. Kvinnen som lignet på Teteo innan ble holdt med selskap av mange kvinner i alle aldre.

¹⁰⁶ Sahagun, 1951: 16

¹⁰⁷ Sahagun, 1951: 17

¹⁰⁸ Sahagun, 1951: 106-107

¹⁰⁹ Sahagun, 1951: 18

¹¹⁰ Sahagun, 1951: 107-108

¹¹¹ Sahagun, 1951: 19

De hadde som oppgave å holde kvinnen i godt humør og fjerne alle negative tanker.¹¹² De prøvde å skjule skjebnen til kvinnen fordi de ikke ønsket at hun skulle være redd. De trodde det ville være et tegn på ondskap. Alle rundt kvinnen behandlet henne pent og de lurte henne med til pyramiden hun skulle ofres på. Prestene på toppen ofret henne ved å kutte av henne hodet. Deretter flådde de henne. En ungdom tok på seg huden og bar den med respekt. De gikk til Huitzilopochtli sitt tempel og hadde med flere fanger. Ungdommen rev ut hjertene til fire av fangene og lot presten ofre resten av fangene.¹¹³ Når de flådde kvinnen var det to personer som brukte huden hennes. En ung gutt ikledde seg hele kroppen, mens en annen gutt, som skulle forestille Teteo innan sin sønn, brukte huden fra det ene låret hennes som en maske.¹¹⁴ Her var det viktig at kvinnen ikke skulle være redd eller gråte. Hvorfor var det viktig denne måneden, men ikke når barna skulle bli ofret for Tlaloc?

Teotl eco var den tolvte måneden. Da hedret aztekerne alle gudene. Denne måneden ble brukt til å feire at gudene skulle komme. De drakk, danset, sang og lagde mat som de la frem ved alle altrene. De mente at de unge gudene kom først, siden de var raskere enn de eldre, og dagen etter, når de mente at de eldste gudene hadde ankommet, ofret de fanger ved å brenne dem levende. Noen ungdommer danset rundt bålet kledd som monstre.¹¹⁵ Her kommer det ikke tydelig frem om disse fangene blir drept av flammene eller om de blir dratt ut slik som tidligere og ofret over offersteinen.

Tepilhuitl ble den trettende måneden kalt. Da hedret befolkningen de høye fjelltoppene. De gjorde ære på fjellene ved å lage menneskelige bilder av dem. Befolkningen lagde figurer som skulle representere fjellene og figurene ble laget av ulike materialer og så ut som mennesker. Disse kunne samfunnet legge offergaver ved. Et eksempel på offergaver var slanger eller ormer hugget ut i tre. En mann og fire kvinner ble ofret når feiringen av disse fjellene skulle gjennomføres. Kvinnene ble kalt Tepexoch, Matlalcueie, Xochtecatl og Mayauel. Milnauatl ble mannen kalt. Disse fem personene ble ofret ved å få hjertet revet ut, hodet hugget av og tredd på en pøle, mens kroppene ble delt opp slik at de kunne spises.¹¹⁶ Denne seremonien var også til ære for dem som hadde druknet eller blitt drept av lynet.¹¹⁷ Gjenstander som kunne bli lagt ved

¹¹² Sahagun, 1951: 110

¹¹³ Sahagun, 1951: 19-20

¹¹⁴ Sahagun, 1951: 112

¹¹⁵ Sahagun, 1951: 21-22

¹¹⁶ Sahagun, 1951: 23-24

¹¹⁷ Sahagun, 1951: 121

altrene, som ofringsgaver, var frukt, kjøtt, chili, blomster eller røkelse.¹¹⁸ Etter at ofrene var ofret og hodene hadde blitt hugget av og plassert i hodeskallegerdet, ble kroppene partert. De delene av kroppen som de ikke spiste på festmåltidet ble dagen etter lagt på taket i solskinn for å tørke inn.¹¹⁹ Dette må være måten de behandlet kjøttet på slik at det ikke råtnet og ble dårlig. I Florentinerkodeksen kommer det frem at aztekerne ikke likte å sløse med noe, de brukte alt som naturen hadde gitt dem.

Guden Mixcoatl ble hedret i den fjortende måneden, Quecholli. Til ære for denne guden ofret de mange slaver og de lagde piler. Alle kuttet seg og ofret blod fra ørene i løpet av de fem dagene de lagde piler. Ingen menn fikk ligge med konen sin. Alle aztekere gikk på den tiende dagen opp til fjellet de kalte sin mor, Cacatepec. De lagde bål og hytter. Dagen etter jaktet de. På slutten av den dagen ofret de alle krigsfangene og slavene på toppen av Tlamatzinco pyramiden. På pyramiden Mixcoateopan ofret de en mann og en kvinne som var etterlignere til guden.¹²⁰ Alle slavene, som skulle ofres, ble badet og de ble holdt våkne hele natten før de døde. Håret deres ble kuttet og alle eiendelene deres ble brent. Krigsfangene gikk frivillig opp til toppen av pyramiden når det var deres tur til å dø. Kvinnene som skulle ofres sang og danset på veien opp.¹²¹ Her blir seremonien beskrevet på en slik måte at krigsfangene var modige, kvinnene var i uvisshet og slavene ble tvunget. Det er dermed ikke sikkert hva som ble sett på som normalt når det kommer til ofrenes forberedelser før ofringene hendte.

I løpet av den femtende måneden, Panquetzalitzli, hedret de krigsguden, Huitzilopochtli. Prestene fastet, og de gjorde bot for seg ved å for eksempel gå naken midt på natta til fjellene med kvister. Alle sang og danset i tjue dager. De som skulle bli ofres under seremonien ble pyntet etter den niende dagen. En, som var kledd ut som guden Paynal, ofret fire slaver på ballbanen. Etter han hadde gjennomført det, gikk han rundt i byen og drepte en slave på ulike steder. Slavene visste at de var utsatt, men måtte fortsette med sine daglige plikter. Plutselig kunne en av dem bli drept. For å avslutte seremonien ble de siste krigsfangene og utvalgte slavene ofret på toppen av pyramiden til Huitzilopochtli.¹²² Dansen prestene og fangene danset ble kalt slangedansen fordi de danset på en rekke mens de holdt hverandre i hendene. De eldste i samfunnet var de eneste som sang og slo på trommer. De fire slavene som ble ofret på ballbanen ble dratt

¹¹⁸ Sahagun, 1951: 122

¹¹⁹ Sahagun, 1951: 123

¹²⁰ Sahagun, 1951: 25-26

¹²¹ Sahagun, 1951: 129

¹²² Sahagun, 1951: 27-28

rundt etter de var døde og etterlot seg mye blod.¹²³ I denne måneden var det en spottekamp mellom unge krigere og prestene. De brukte stokker og kvister som gjorde vondt, men slagene var ikke dødelige. Hvis en prest ble fanget, ble han smurt inn med et pudder som klødde og svei. Hvis en av de unge krigerne ble fanget, kuttet prestene han flere steder på kroppen.¹²⁴ Var prestene like godt trent som unge krigere? Prester var høyt respektert i samfunnet, turte krigerne å faktisk ta dem eller lot de seg selv bli tatt for å gi prestene gleden av å vinne?

Atemoztli var den sekstende måneden. Da hedret de regngudene. Alle var klare til å gi en ofring til Tlaloc. De ofret kopal, blomster, røkelse og mat når det tordnet. De mente det skulle gi dem regn.¹²⁵ Dette er også en av de merkelige månedene hvor en av de viktigste gudene ikke får noe form for blod. Kan det være at barn ble ofret i denne måneden også, men at kildene har samlet barneofringene til Tlaloc i en måned?

Den syttende måneden ble kalt Tititl. Da hedret de gudinnen Ilamatecutli også kalt Tonan eller Cozcamiauh. De ofret en kvinne som var etterligner av gudinnen. Hun ble pyntet med smykker som var basert på gudinnen. Hun danset og gråt fordi hun visste hvilken skjebne som ventet henne.¹²⁶ Det er helt annerledes enn når kvinnen i den ellefte måneden ble ofret. Da skulle de prøve å skjule kvinnens skjebne. Hva var så forskjellig mellom den seremonien og denne? Etter at kvinnen var kuttet opp og hjertet revet ut ble hodet hugget av. En av mennene, som var kledd ut som en av gudene, tok hodet hennes og ledet en dans med det i hånden.¹²⁷ Denne kvinnen ble ofret i et annet mønster enn det vi har lest om tidligere, her ble hjertet revet ut først før hodet ble hugget av.

Den siste måneden ble kalt Izcalli og var den attende måneden. Aztekerne hedret guden av ild, Xiuhtecutli, også kalt Ixcocauhqui. Hvert fjerde år under denne seremonien, ofret de slaver, krigsfanger og etterligner av Xiuhtecutli. Eliten, høvdingen og de øverste herrene, danset det som blir kalt dansen til herrene. Alle barna som hadde blitt født dette året, fikk hull i ørene. De fikk tildelt gudmødre og gudfedre, og de fikk en parykk lagd av papegøyefjær.¹²⁸ En trefigur, med en maske lagd for Izcalli, ble dekorert med kostbare grønne og turkise steiner. En krone, lagd av quetzal-fjær, ble plassert på hodet

¹²³ Sahagun, 1951: 134

¹²⁴ Sahagun, 1951: 137-138

¹²⁵ Sahagun, 1951: 29

¹²⁶ Sahagun, 1951: 31

¹²⁷ Sahagun, 1951: 31

¹²⁸ Sahagun, 1951: 33-34

til figuren. De hadde lagd en kappe av quetzal-fjær som de hang på han.¹²⁹ En hel kappe med disse fjærene var et tegn på stor rikdom og rang. Feiringen handlet om at de yngste barna skulle vokse.¹³⁰ Aztekerne ble beskrevet med pynt i ører, nese, tunge og lepper. Kanskje så de på det at disse barna nå fikk hull i ørene som et steg inn i samfunnet, en slags overgangsseremoni?

De fem siste dagene av året, som for oss i dag blir på slutten av januar og starten av februar, ble sett på som uheldige. Det var svært få i aztekerriket som turte å gjøre noe disse dagene. De trodde at de som ble født i dette tidsrommet ville bringe ulykke og var sett på som onde. Disse personene ble kalt nemo.¹³¹ Selv om aztekerne allerede hadde mange ofringer fordelt på de atten månedene så hadde de flere. De hadde seksten flyttbare seremonier hvor de blant annet ofret til solen og ofret fanger, gav blod fra ører eller legger, ofret kriminelle og dyr, som for eksempel vaktel. I Boone sin bok kommer det frem at de som har utført en kriminell handling ikke er verdige offer, de ble bare drept uten noen form for seremoni.¹³² I Florentinerkodeksen står det, under den åttende flyttbare seremonien, at til ære for gudinnene kalt Ciuapiltin ofret de alle fangene som satt i fengsel og var dømt til døden.¹³³ Kan det være at disse kriminelle ville få straffen sin av gudene, eller var ofringen sett på som straffen? Det er umulig å forklare hvorfor eller hvorfor ikke aztekerne ofret de kriminelle. Det kan være at aztekerne ikke spiste disse ofrene, siden de muligens ikke var verdt det. Spørsmål som dette vil være en evig diskusjon blant historikere og forskere. Når det kommer til spørsmålet om kannibalisme i aztekerriket, er det rom for mer forskning.

There has been much scholarly argument about human flesh as an Aztec food, and the idea is basically false. The notion that human flesh was an important protein resource for the Aztec has been bandied about, generally by those who don't understand the place of cannibalism in Aztec life.¹³⁴

Spanjolenes skriftlige kilder, i form av brev, krønikere og dagbøker, inneholdt historiene de hadde hørt om aztekernes kannibalisme. Boone mener at en av grunnene til at dette ryktet ble spredt, og i så stor skala, kan ha vært spanjolenes måte å forsvare hvor dårlig og urettferdig de hadde behandlet sivilisasjonen. Hun skriver også at det er lite bevis på at aztekerne faktisk spiste mennesker. Et eksempel på dårlig bevismateriale

¹²⁹ Sahagun, 1951: 147

¹³⁰ Sahagun, 1951: 153

¹³¹ Sahagun, 1951: 35

¹³² Boone, 1994: 117

¹³³ Sahagun, 1951: 35-37

¹³⁴ Boone, 1994: 78

har Boone hentet fra et av brevene fra Cortés til kongen i Spania: “Cortés defended his enslavement of the Aztecs by saying that “they are all cannibals, of which I send Your Majesty no evidence because it is so infamous.””¹³⁵ Boone trekker frem krønikeskriver Bernal Díaz, når hun skriver om det vanskelige temaet kannibalisme, at det, ifølge Díaz, var vanskelig å skille mellom kjøttet de spiste: Det var ikke lett å si om det kom fra et dyr, i så fall hvilket dyr, eller om det var menneskekjøtt.¹³⁶ Aztekerne hadde, ifølge Díaz, regler for hvem de spiste: “Bernal Díaz remarked that, despite their hunger, the Mexica still did not eat the flesh of their own people, only that of enemy warriors captured in battle.”¹³⁷ Dette er et eksempel på «oss og dem»- tankegangen. Det å spise en av sine egne var utenkelig.

Kapittel 3 - Menneskeofringer i mayariket

Mayabyene Tikal og Chichén Itzá var to av de viktigste, og største, handelsbyene. I ruinene fra mayarikets storslåtte byer er det gjort funn av menneskeofringer. Mayaene bygde enorme steinpalasser og templer, flere av disse står fremdeles i dag. Noen av de forlatte mayatemplene benyttet aztekerne seg av når de etablerte sin sivilisasjon. Et eksempel er Teotihuacán. Mesteparten av informasjonen vi har fra mayariket kommer fra de nedskrevne tekstene til spanjolene og misjonærene. De mest kjente kildene fra mayaenes sivilisasjon er tre, muligens fire, kodekser. Det er tre stykker som er bekreftet fra denne tidsalderen, og den siste er det usikkerhet rundt. De tre opprinnelige kodeksene heter Paris-, Madrid-, og Dresdenkodeksen. Den siste, som ble funnet senere, heter Grolierkodeksen. Mye av innholdet fra de tre dårlig bevarte mayakodeksene er vagt, og det er ikke sikkert alt handler om mayaene. På grunn av dette er det derfor gjort mye tolkning og antakelser for å danne et så fullstendig bilde som mulig av mayaenes kultur.¹³⁸ Pariskodeksen handler om den klassiske og sene mayaperioden. Den handler om ulike ritualer og seremonier.¹³⁹ Madridkodeksen handler om den sene mayaperioden. Den er i dårlig stand og kvaliteten på illustrasjonene er lav. Innholdet i

¹³⁵ Boone, 1994: 78

¹³⁶ Boone, 1994: 78

¹³⁷ Boone, 1994: 149

¹³⁸ Thompson, John Eric S. (1977) *The rise and fall of mayacivilization*. University of Oklahoma press. (s.259)

¹³⁹ Britannica (u.d) “Paris Codex”. Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Paris-Codex>

denne kodeksen er mayaenes kunnskaper om astrologi og litt om gudene i mayariket.¹⁴⁰ Dresdenkodeksen handler om astrologi, og den er svært detaljert når det gjelder Venus og formørkelser.¹⁴¹ Grolierkodeksen handler om Venuskalenderen.¹⁴² Mayariket hadde avanserte kalendere og astrologiske kunnskaper. De hadde utviklet en unik måte å skrive og regne på.¹⁴³ De hadde så mye kunnskap forut for sin tid at dagens forskere er imponert.

Mytologi

Mayaene trodde at himmelen ble holdt oppe, over jorda, av fire guder som de kalte for Bacabs. Disse var plassert i de fire himmelretningene. De fire retningene hadde også hver sin farge dedikert til seg; øst var rødt, vest var svart, sør var gult, og nord var hvit.¹⁴⁴ “At each of the four sides of the world [...] stood a sacred ceiba (the wild cotton tree), known as the Imix ceiba, and these trees, too, were associated with the world colors.”¹⁴⁵ Mayagudene ble sett på med enorm respekt fordi de hadde evnen til å være både gode og onde, og mayaene delte gudene sine inn i fire kategorier. Himmeliguder, jordguder, gudene for underverdenen og den siste kategorien kalte de sundry gods, fordi dette var en samling av forskjellige guder som ikke lot seg plassere i de andre kategoriene. Sola og månen var mayaenes viktigste himmelguder. «Sun was patron of music and poetry and was a famed hunter; moon was the goddess of weaving and childbirth.”¹⁴⁶ Sola og månen var viktige fordi de fikk alt til å gå rundt, sola var lysets kilde og månen beskyttet mayaene fra nattens mørke.

Moon’s light is less bright than that of sun because one of her eyes was pulled out by sun. A widespread belief, still prevalent in Middle America, but clearly not shared by the Maya priest-astronomers, is that eclipses are due to fights between sun and moon.¹⁴⁷

Selv de to høyt respekterte gudene hadde krangler og det ville være en effektiv måte å vise sola sin unåde på ved å fortelle at han er grunnen til at månen lyser svakere. Hvis

¹⁴⁰ Britannica (u.d) “Madrid Codex”. Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Madrid-Codex>

¹⁴¹ Britannica (u.d) “Dresden Codex”. Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Dresden-Codex>

¹⁴² Britannica (u.d) “Grolier Codex”. Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Grolier-Codex>

¹⁴³ Jones & Molyneaux, 2011: 128-129

¹⁴⁴ Thompson, 1977: 260

¹⁴⁵ Thompson, 1977: 260

¹⁴⁶ Thompson, 1977: 262

¹⁴⁷ Thompson, 1977: 263

sola ikke nølte med å ta et øye fra månen når de kranglet, hva kunne han gjøre med menneskene hvis de ble uvenn med han?

Eric Thompson har i boka *The rise and fall of mayacivilization* referert til aztekerne og sammenlignet enkelte deler mellom disse to sivilisasjonene. Thompson skriver for eksempel om hvordan aztekerne og mayaenes mytologi og syn på verden hadde likhetstrekk. De hadde likt syn på hvor mange nivåer underverdenen var på, ni stykker, og de hadde fire tall som hadde religiøs betydning, tretten, ni, syv og fire.¹⁴⁸ Thompson forklarer hvordan enkelte mayaguder ble hedret i noen områder, men ikke i andre. Thompson tror at blant annet byenes plassering i landskapet var avgjørende for valget av hvilke guder som ble tilbedt. Hvis det er en del avbildninger av en mayagud i en by, men flere av en annen mayagud på andre siden av mayariket så kan det tolkes til ulike prioriteringer av gudene.¹⁴⁹ En av mayaenes antatt viktigste guder var solguden, K'inich Ahau. Han hadde mange roller. Han tok vare på mayaenes kultur, han var lærd og mytene forteller at han kunne gjøre seg om til en jaguar på natten slik at han kunne ferdes i underverdenen. Solguden skal også være kjent under ett annet navn, Itzam Ná eller Itzamna, skaperen av mayaenes hieroglyfer, og han skal være øverst på listen over mayaenes guddommer.¹⁵⁰ Thompson mente at det var trolig fire Itzamnaguder, fire forskjellige farger og fire himmelretninger. Thompson beskriver de slik:

There can be little doubt that the Itzamnas are the four celestial monsters (often represented as two-headed alligators or lizards; sometimes shown as serpents with one or two heads) which are so prevalent in Maya art of all periods.¹⁵¹

Regngudene, som ble kalt Chacs,¹⁵² og planetene ble også plassert i denne kategorien av mayaguder. Av alle planetene var det Venus som var den viktigste. Regngudene, Chacs, gir vann fra calabashes¹⁵³ som de sprer vannet fra. Hvis de sprer for lite vann vil det føre til tørke og hvis de sprer for mye vann, med vilje eller uhell, ville mayaene oppleve flom. Regngudene ble derfor respektert. De kontrollerte også lyn og torden. Når regngudene blir illustrert, eller beskrevet, har de ofte en øks av stein i hånden.¹⁵⁴ Noen av mayaene, som lever i Mexico i dag, tilber fremdeles regnguden, Chac. Laughton skriver: «På Yucatán blir helligdommer reist mot slutten av tørketiden, og små gutter

¹⁴⁸ Thompson, 1977: 261

¹⁴⁹ Thompson, 1977: 260

¹⁵⁰ Douglas, 2009: 50

¹⁵¹ Thompson, 1977: 263

¹⁵² Se figur nr. 21

¹⁵³ Calabashes = en grønnsak som kan benyttes som en skål hvis du fjerner innmaten og tørker den.

¹⁵⁴ Thompson, 1977: 265

bundet til hjørnene på alteret vekker som frosker for å påkalle regnet.»¹⁵⁵ Dette sitatet er morsomt å sammenlikne med det som Thompson skriver: “[...] the little frogs, called *uo*, whose croaking announces rain, are their attendants and musicians.”¹⁵⁶

En gudeskikkelse vi har vært innom tidligere er aztekernes Quetzalcoatl, som av mayaene var bedre kjent som Kukulcan eller Kukulkán. Han ble sett på som en beskytter, men har, ifølge Thompson, en mye større rolle i aztekernes mytologi enn i mayaenes.¹⁵⁷ «Kukulkán hersket over den vestlige kvadraten på himmelen mens hans brødre hersket over de andre kvadratene: Yaotl i nord, Xiuhchutli i øst og Huitzilopochtli, solguden, i sør.»¹⁵⁸ Tanken om at Quetzalcoatl var menneske som ble en gud er likt i aztekerne og mayaenes sivilisasjoner.

Mayaenes beskytter Kukulkán og guden Tezcatlipoca hadde visstnok en kamp seg imellom. Tezcatlipoca var for menneskeofringer, men det var ikke Kukulkán.¹⁵⁹

Hans måte innebar blodsofre av menneskehjerter – et fenomen som var bannlyst hos den fjærkledde slangen. Under en eller annen form for kosmisk kamp kjempet de to trollmennene om overmakten, og til slutt ble Kukulkán beseiret. Hans tap var ikke skjebnesvangert, men han ble utvist fra landet Tula, det urgamle landet til folkeslagene som gikk forut for aztekerne og mayaene.¹⁶⁰

Den andre kategorien av mayaguder er jordgudene, som hadde ansvar for jordene og alt som ble dyrket. Det var særlig maisguden som ble hedret. Maisguden ble beskrevet som en ung voksen som var ansvarlig for all vegetasjon. Det var han som kontrollerte mayaenes viktigste næringskilde, maisen.¹⁶¹ Mayaene var like avhengig av maisen som det aztekerne var. Kan disse maisgudene være den samme?

Jaguarguden var viktig for alt som var på jorda. Thompson sammenlikner mayaenes jaguargud med aztekernes gud for blant annet jordskjelv og jaguarer, Tepeyollotl.¹⁶² Var mayaenes jaguargud og aztekernes Tepeyollotl også muligens den samme? Thompson skriver om en mayaskikkelse som ble respektert og fryktet de siste dagene i året, altså de dagene som brakte uhell. Denne skikkelsen blir kalt for Mam og blir beskrevet som et fugleskremsel.¹⁶³ Aztekerne hadde også fem ulykkesdagene.

¹⁵⁵ Laughton, Timothy (2002) *Mayaene – myter, kunst og levende symboler*. Cappelen Forlag AS. (s.76)

¹⁵⁶ Thompson, 1977: 265

¹⁵⁷ Thompson, 1977: 265

¹⁵⁸ Douglas, 2009: 120

¹⁵⁹ Se figur nr. 15

¹⁶⁰ Douglas, 2009: 123

¹⁶¹ Thompson, 1977: 265

¹⁶² Thompson, 1977: 266

¹⁶³ Thompson, 1977: 266

Den tredje kategorien av mayaguder er de som regjerte over underverdenen. Når Thompson skriver om mayaenes underverden, velger han å fortelle om de tre stedene hvor de døde kan havne, ifølge aztekernes mytologi. Et paradys for de krigerne som har dødd enten på slagmarken eller over ofringssteinen, og for de kvinnene som har mistet livet i fødsel. De som døde av sykdom, ble truffet av lynet eller druknet, havnet hos regnguden. Den siste plassen, også kjent som Mictlan hvor dødsguden regjerte, var det laveste stedet i dødsriket og denne plassen var for dem, som ikke passet inn i de andre kategoriene.¹⁶⁴ Thompson skriver at det er usikkert hvor lik mayaenes underverden var aztekernes, men han har tolket det slik at mayaene også hadde flere nivåer og at de hadde et nivå hvor regnguden, Chac styrte, og at de hadde dette laveste nivået hvor dødsguden styrte. Mayaenes dødsgud kan ha vært Cisin.¹⁶⁵ Jeg bruker ordet kanskje fordi det ikke er sikkert hvilke guder eller gudinner som styrte over dødsriket i mayaenes mytologi.

Den fjerde og siste kategorien av mayaguder blir kalt for sundry gods. Disse gudene var ikke enkle å plassere og fikk ikke plass i de andre tre kategoriene. Et eksempel på dette er guden for obsidian eller flint.¹⁶⁶ Enda en likhet hos gudeskikkelsene hos aztekerne og mayaene var guden for vegetasjon, Xipe Totec. Denne gudens tradisjon for å få ofre ble, ifølge Thompson, funnet i store deler av landområdene til disse to sivilisasjonene.¹⁶⁷ Thompson skriver at mayaene, i motsetning til aztekerne, ikke hedret skapelsesguden sin fordi de trodde han ikke hadde noe med menneskene å gjøre.¹⁶⁸ Hvorfor hadde de denne tanken? Ville det ikke vært naturlig at den som skapte menneskene ville passe på dem? Skapelseshistorien gir, på samme måte som hos aztekerne, et innblikk på hvorfor mayaene utførte ofringer til gudene sine. Denne skapelseshistorien blir kalt Popol Vuh, og den blir fortalt på flere måter, men Douglas forteller den slik:

Popol Vuh starter i stillhet og fred før verden eksisterer, mens det bare finnes et udefinert hav under himmelen. Så skaper Gucumatz, den fjærklede slangeguden, og Huracan, himmelens hjerte, landskapet og dyrene ut fra sine ord. Men dyrene som ikke har noe språk, kan ikke lovprise sine guder og er dømt til å bli mat for folket som kan snakke, men som ennå ikke er blitt til. Først forsøker de to gudene å skape disse menneskene av leire, men de er alt for skrøpelige og blir snart til søle igjen. De to store gudene ber om hjelp fra et eldre

¹⁶⁴ Thompson, 1977: 266

¹⁶⁵ Thompson, 1977: 266-267

¹⁶⁶ Thompson, 1977: 267

¹⁶⁷ Thompson, 1977: 268

¹⁶⁸ Thompson, 1977: 268

klarsynt par, Xpiyacoc og Xmucane, som – mens de teller dagene i den hellige tzolkin-kalenderen – beslutter at menneskene bør lages av tre. Verden blir umiddelbart fylt med menn som er laget av tre og kvinner som er laget av siv. Selv om skikkelsene kan snakke, har de ingen sjel og kan fortsatt ikke prise sine guder, og må derfor ødelegges. Det kommer en flom, det regner harpiks fra himmelen, og demoner kommer og river trefolket i stykker. De eneste overlevende etterfølgerne blir omgjort til skogsaper og får leve videre, som et varsel om trefolkets mislykkethet. Idet første del av Popol Vuh avsluttes, har gudene fortsatt behov for mennesker som kan tilbe dem med bønner og offergaver.¹⁶⁹

De frustrerte gudene gjorde et siste forsøk på å skape mennesker. De samlet noen maiskorn (mayaenes grunnkost), og en gammel gudinne ved navn Xmucane malte kornene ni ganger. Hun tilsatte litt vann, og dermed hadde hun på mirakuløst vis skapt de fire første menneskene, som raskt lærte hvordan de skulle tilbe og ofre til sine skapere.¹⁷⁰

Gudene selv ble født, vokste, gjennomgikk overgangsritualer og innvielser, opplevde forvandlinger, døde og ble gjenfødt. Ofte ble de løftet til høyere status, og kanskje ble de til og med forvandlet til himmellegemer. I mayaenes mytologi skapte de første gudene maisåkre, der de plantet mais, holdt oppsyn med veksten og deretter høstet den – den tidligste metaforen for hvordan gudene betraktet menneskelivet fra sitt guddommelige perspektiv. Verden ble beskrevet som en maisåker der menneskene var maisen, som vokste seg klare til å bli høstet av dødsguden, Hun Nal.¹⁷¹

Som aztekerne kan fortellingen om skapelseshistorien være med på å forklare hvorfor ofringer av mennesker skjedde i mayariket. Som gjengitt over ville gudene bli tilbedt for at de gav menneskene livet. Skapelseshistorien fortsetter med å fortelle om de to kjente heltetvillingene, Hunahpú og Xbalbanque, og deres kamp mot gudene i underverden. Mayagudene liker ikke bråket tvillingene lager når de spiller ballspillet på ballbanen og prøver å finne måter for å bli kvitt dem på. Tvillingene klarer ikke utfordringene som gudene kaster på dem. Gudene lager et bål og lurer tvillingene til å hoppe over. Det ender med at tvillingene blir brent i hjel, men de gjenoppstår etter at asken deres blir samlet. Tvillingene klarer nå å overliste gudene og vinner, noe som gjør de om til sola og månen.¹⁷² Som nevnt tidligere, er sola og månen de to antatt viktigste himmelgudene i mayariket. For å kunne hedre og vise respekt til gudene bygde mayaene templer hvor ofringene kunne foregå. De store steintemplene ble bygd med store, og små, trappetrinn. El Castillo er det største tempelet i mayabyen Chichén

¹⁶⁹ Douglas, 2009: 63

¹⁷⁰ Laughton, 2002: 98

¹⁷¹ Douglas, 2009: 50

¹⁷² Douglas, 2009: 64-66

Itzá.¹⁷³ Templer ble sett på som tegn på sterk tro og mayaene hadde særdeles gode kunnskaper innenfor arkitektur og flere andre felt. Et synlig tegn på at mayabefolkningen i denne byen var sterkt troende er følgende:

Ved solnedgang ved jevndøgnene 21.mars og 21. september treffer solen balustradeveggen på trappen i nord og kaster en skygge som bølger seg ned langs hele pyramiden og avsluttes i det store slangehodet nederst ved veggen. I dette bemerkelsesverdige samspillet mellom lys og materie blir Kukulkán, den fjærkledd slangen i mayaverdenen, solens herre, vakt til live via en storslått, nesten magisk, illusjon.¹⁷⁴

Mayaene hedret gudene ved naturlige altere også. Religiøse ritualer ble ofte gjennomført i grotter eller huler i mayariket. Det var fordi disse ble sett på som naturlige helligdommer, og de inneholdt ofte vann som mayaene mente var rent og urørt. På disse naturlige ofringsstedene ble som oftest jord- og regngudene hedret.¹⁷⁵ Thompson skriver om en grotte, som heter Balankanché, som viser tegn på hedring av både regnguden til aztekerne, Tlaloc, og regnguden til mayaene, Chac. “The serried ranks of incense burners, miniature *metates* and mullers and pottert plates (miniature implements and humans [children] were features of the Tlaloc cult in central Mexico)”¹⁷⁶ Dette kan være et tegn på at aztekerne benyttet seg av tidligere mayabyer, bygninger, guder og helligdommer.

I de kildene jeg har funnet står det ikke mye om prestene i mayariket, men det kommer frem at de har en viktig rolle under ofringsseremoniene og i planleggingen av når ritualene skulle holdes. Etter det forskerne vet om mayaenes ofringsritualer fra kodeksene tolkes det at menneskeofringene kanskje skjedde og ble planlagt til den tiden på dagen hvor planeten Venus var på topp-punktet. Dette topp-punktet var når planeten var på den andre siden av solen, mayaenes viktigste himmelgud.¹⁷⁷

Mayaenes samfunn

Kun fire kodekser fra mayaenes sivilisasjon eksisterer i dag, resten ble borte i bokbrenningen som conquistadorene gjennomførte etter erobringen. De er ikke komplette og deler av sidene mangler, noe som gjør de vanskelig å lese. Når disse

¹⁷³ Se figur nr. 23

¹⁷⁴ Douglas, 2009: 106

¹⁷⁵ Thompson, 1977: 268

¹⁷⁶ Thompson, 1977: 268-269

¹⁷⁷ Douglas, 2009: 113

kodeksene var i bruk var det trolig prestene i mayariket som benyttet seg av dem.¹⁷⁸ Hieroglyfene, dagene, gudene og ulike tall er faktorer som presten måtte vurdere hver dag for å finne ut om det var en god eller dårlig dag. Kodeksene kunne også brukes for å finne ut hvilke tidspunkt mayaene skulle ofre til gudene.¹⁷⁹ Det er det forskerne har tolket seg frem til. Det er viktig å ikke anta at de ble brukt aktivt, fordi man vet ikke hvor stor betydning disse fire kodeksene hadde. Hos mayaene var pyramidene, i tillegg til å være templer og ofringsplass, også brukt som gravmonumenter for de kongelige.¹⁸⁰ Et eksempel på dette kan man se i mayabyen Palenque hvor det ble funnet fem mennesker som var ofret utenfor et gravkammer.¹⁸¹

Mayariket hadde et hierarkisk system. Øverst på rangstigen var herskerne, deretter de øverste lederne og eliten. Krigerne hadde en høy posisjon i samfunnet og de fikk mye respekt. Bønder som dyrket mais, hadde en viktig rolle. Vanlige folk i mayariket var den største gruppen i det hierarkiske systemet og nederst var slavene plassert. Prestene var høyt respektert og hadde plass høyt oppe i hierarkiet. Thompson skriver litt om presteskapet i mayariket. Den øverste lederen for presteskapet ble kalt Ah Kin Mai og hadde som rolle å fordele prestene utover riket. Denne øverstepresten lærte bort mye av mayaenes kultur, blant annet hieroglyfer og ofringsritualer til de andre prestene. Den øverste presten lærte bort viktig kunnskap til herskerne også.¹⁸² Øverstepresten ble, ifølge Thompson, rangert som nummer to etter herskeren. I mayabyen Yucatán ble det fortalt at det var to øversteprester, og den ene hadde ansvaret for ofringene.¹⁸³ Ah Kin var navnet på de vanlige prestene i mayariket, og de hadde som oppgave å gjennomføre vanlige ofringer, videreføre religionen, ta vare på tekstene og levere beskjeder fra gudene.¹⁸⁴ Douglas forklarer at de øverst i hierarkiet, slik som herskerne og personer fra eliten, kledde seg ut som gudene.¹⁸⁵ De hadde en tanke om at hvis de hadde på noe som ble koblet til gudene, ville de bli som guden. Underveis i seremoniene kunne enkelte av disse utkledd personene være koblet til guden og bringe frem gudens meninger.¹⁸⁶

¹⁷⁸ Laughton, 2002: 26

¹⁷⁹ Laughton, 2002: 29

¹⁸⁰ Laughton, 2002: 41

¹⁸¹ Laughton, 2002: 46

¹⁸² Thompson, 1977: 285

¹⁸³ Thompson, 1977: 258

¹⁸⁴ Thompson, 1977: 256

¹⁸⁵ Se figur nr. 18

¹⁸⁶ Douglas, 2009: 51

Laughton skriver om hvordan noen herskere benyttet seg av dyret jaguar for å få bedre status. Et eksempel var herskeren Skjold Jaguar.¹⁸⁷

Jaguaren er hovedsakelig et nattdyr, og fordi den ble assosiert med natt og mørke, var den også nært knyttet til Xibalba, mayaenes dystre underverden. Ifølge mayaenes tro gikk Solen ned i underverdenen ved solnedgang, der den ble forvandlet til en overnaturlig jaguar. [...] Mayaherskerne bar jaguarskinn som en del av sine regalier, og de ofret det til gudene. Flere mayakonger gikk så langt som til å oppta ordet for jaguar i sine navn for å markere sin høye rang.¹⁸⁸

Thompson mener at de ulike samfunnene ikke alltid kom godt overens. Han forklarer at det mest sannsynlig var småkamper, plyndring og sikring av krigsfanger til ofringer mellom samfunnene. Han forklarer videre hvordan samfunnet muligens var bygd opp og viser hvordan de store byene kontrollerte de nærmeste småsamfunnene. De øverste lederne i disse storbyene hadde mye å si i sitt nærområde.¹⁸⁹ Mais betydde mye for mayabefolkningen fordi det var deres hovedelement i kosten og deres viktigste næringskilde. Den hadde også en stor økonomisk faktor. Bøndene spilte en stor rolle i mayasamfunnet. Mais ble sett på som gudenes gave til menneskene. Før maisen ble plantet, måtte de faste og ofre til gudene over jorda. Maisen skulle behandles med respekt og nærmest behandlet som en gud.¹⁹⁰

Ofringsmetoder i mayariket

Mayaene hadde, som aztekerne, en kalender kalt solkalenderen, eller haab. Et år bestod av atten måneder som inneholdt tjue dager. I tillegg til disse atten månedene ble året avsluttet med fem dager som var antatt å være ulykkesdager. I de fem dagene var det lett å bli utsatt for de onde gudenes vrede.¹⁹¹ Laughton nevner også at mayaene hadde noen dager som ble sett på som uheldige, i en kort måned kalt Uayeb.¹⁹² Var det lettere for mayaene å velge offerpersoner fra disse dagene? Eller var det kanskje vanskeligere å velge på disse dagene siden ingen ville bli utsatt for ondskapen? Ble nyfødte innbyggere i mayariket som ble født disse dagene, i likhet med aztekerne, sett på som onde? Hvordan personene ble vurdert som verdige offergaver, eller ikke, er et spørsmål og det

¹⁸⁷ Se figur nr. 17 og nr. 22

¹⁸⁸ Laughton, 2002: 70

¹⁸⁹ Thompson, 1977: 98

¹⁹⁰ Thompson, 1977: 270

¹⁹¹ Douglas, 2009: 80

¹⁹² Laughton, 2002: 55

kan derfor diskuteres om mayaene valgte, eller unngikk, personer som ble koblet til disse ulykkesdagene. Var det gudene som bestemte at disse fem dagene var ulykkesdager, eller var de blitt assosiert med uhell eller ulykker basert på tidligere hendelser? Uansett så trekkes nesten alltid tråden tilbake til gudenes vilje og befolkningens enorme respekt og frykt for deres vrede. Douglas forteller at spanske misjonærer har nedtegnet hvordan de innfødte ofret mest til solen og til Venus, fordi de mente at Venus var de avdøde gudene deres som hadde forlatt verden og blitt til denne stjernen.¹⁹³ For å skaffe personer til ofringer ble det satt i gang det mayaene kalte for slavetokter.¹⁹⁴ Dette kan minne om aztekernes blomsterkrig.

Hos mayaene var blodsoffer, både når det gjaldt fra mennesker og dyr, viktig for å blidgjøre gudene. De gjennomførte slike ofringsritualer for å holde balansen i verden i orden.¹⁹⁵

Prester og viktige personer tappet seg selv for blod ved å stikke hull i leppene, tungen eller penis, og også selve smerten fikk kultisk betydning. Krigsfanger ble halshogd, druknet i *cenotes* – sirkelrunde dammer i alle byer – eller fikk hjertet skåret ut i levende live og ble ofret på trinnpyramidenes plattformer.¹⁹⁶

Tanken var at siden gudene hadde gitt dem liv og lært dem hvordan menneskene skulle takke gudene for deres eksistens, var de beæret over å få gjengjelde gudene.

Beskrivelsen av disse ritualene viser at selve seremonien var like viktig som offergavene. Kostymene, materialene som ble brukt, dansene og hvilke personer som gjennomførte hadde derfor stor betydning.¹⁹⁷ Mayaene hadde en tanke om at bruken av visse midler ville forsterke menneskene sin nærhet til gudene. De brukte blant annet bal'ché, eller balche, og slim fra den tropiske kjempepadden. Disse midlene ville gi herskeren, eller de som benyttet seg av dem, hallusinasjoner.¹⁹⁸ Thompson trekker også frem hvor viktig hallusinasjoner var for mayaene, særlig de i høylandet. Der kunne de bruke tobakk og lime for å oppnå en slags visjon som de mente var fra gudene.¹⁹⁹ Han viser også til bruken av alkohol som en måte å få nærmere kontakt med gudene. Denne alkoholen kalte mayaene for balche, som var en gjæret drikke lagd av honning. Det var ikke uvanlig å starte seremoniene med å drikke dette.²⁰⁰

¹⁹³ Douglas, 2009: 114

¹⁹⁴ Laughton, 2002: 72

¹⁹⁵ Hattstein, 2010: 255

¹⁹⁶ Hattstein, 2010: 255

¹⁹⁷ Laughton, 2002: 8

¹⁹⁸ Douglas, 2009: 56

¹⁹⁹ Thompson, 1977: 286

²⁰⁰ Thompson, 1977: 290

Mayaene var opptatt av ballspill. De trodde sporten hadde mytologisk opprinnelse, så ballbaner var et vanlig syn i de største byene. Lagene hadde i oppgave å få ballen, som kunne ha alle størrelser, gjennom ringer som var festet vertikalt på to sidevegger. «Under det kultiske spillet måtte man ved hjelp av hofter, bryst og skuldre prøve å få ballen gjennom steinringer i veggen – uten å berøre den med armer og ben. Den symboliserte solens gang.»²⁰¹ Douglas spekulerer om taperen av kampen mistet livet.²⁰² Det er ikke bekreftet at de som tapte ble ofret. Hvem som spilte mot hverandre, og hva som skjedde med vinnerne, er et omdiskutert tema. Var kampene avgjort på forhånd? Hadde mayaene planlagt rettferdige lag? Laughton skriver at noen ganger var det ikke en rettferdig kamp mellom de to lagene i ballspillet. Fangene kunne være svekket av ulike grunner, og som oftest var kampen avgjort før spillet startet. Taperne av kampen ble ofret, og noen ganger kunne hodene som hadde blitt hugget av, bli brukt som ball i neste runde av ballspillet.²⁰³ Ved siden av den største ballbanen i mayabyen Chichén Itzá; «[...] stod det tidligere et trestativ med de ekte hodene til slagne ballspillere – som var ofret til gudene.»²⁰⁴ Hvorfor mayaene plasserte hodene ved siden av ballbanen er uvisst, men det kan være for å sette frykt i de som besøker byen eller være en måte å hedre de ofrede på. Aztekeren benyttet seg også av å plassere hodene til offerpersoner på påler, men de lagde gjerder av dem for å skremme fiendene sine. I Chichén Itzá er det også funnet naturlige hellige steder. Disse stedene blir ofte koblet til ofringsritualer, og ved hjelp av utgravning, eller andre undersøkelser, ved slike helligdommer finner forskerne som regel tegn på offergaver. Disse helligdommene var dype, mørke hull i bakken. Det kunne være en, eller flere, i området og de kunne ha ulike størrelser og dybder. Flere i mayariket dro på pilegrimsreise til disse hellige hullene i bakken, som blir kalt for cenotes.²⁰⁵ Fra den hellige cenoten i Chichén Itzá har det blitt funnet store mengder gull og kobber. Siden disse metallene ikke finnes i området, er det et tydelig tegn på mayaenes handelsvirksomhet. Noe av gullet som ble funnet kan spores til Costa Rica.²⁰⁶ I disse cenotene ofret de både verdifulle gjenstander og mennesker. Denne ofringen skulle blidgjøre regngudene.²⁰⁷ Det var enkelte av menneskene som ble kastet ned i disse cenotene som overlevde. Disse ble da heist opp

²⁰¹ Hattstein, 2010: 253 (se figur nr. 24)

²⁰² Douglas, 2009: 61

²⁰³ Laughton, 2002: 118

²⁰⁴ Laughton, 2002: 135

²⁰⁵ Thompson, 1977: 138

²⁰⁶ Thompson, 1977: 146

²⁰⁷ Thompson, 1977: 133

igjen fordi de hadde fått en beskjed fra regngudene som de måtte gi til folket. Disse beskjedene ville innebære hvordan det neste året ville bli for mayaene.²⁰⁸ Å gi gudene offergaver i slike cenoter kunne være en del av en større seremoni, men også være en del av hverdagslige bønner fra folket til gudene. Hverdagslige ofringer, eller ritualer, som hver enkelt person i mayariket kunne gjennomføre, skjedde oftest når de ville ha kontakt med gudene eller avdøde slektninger. Forskerne har kommet frem til at den vanligste metoden for å ofre, og hedre gudene på, var ved bruk av årelating.²⁰⁹ Årelating ble gjennomført ved å først finne frem et papir som kunne ofres til gudene og deretter la blodet dryppe på det. Å tre en tornete tråd gjennom tungen var en av de vanligste årelatingsmåtene. De kunne også bruke blod fra ørene eller andre deler av ansiktet eller kroppen.²¹⁰

Det kan ha vært politiske aspekter ved ritualer, ettersom det kunne betraktes som en måte for herskerne å forsterke sin egen betydning i den guddommelige skapelsesprosessen på. Dette fungerte så lenge avlingene fortsatte å vokse og bystatene blomstret, men etter hvert som herskerne oppdaget at kongerikene deres gikk i oppløsning, er det registrert at de reiste fra den ene byen til den andre og utførte årelatingsritualer for å hindre kaos i å bre seg.²¹¹

Herskernes bruk av denne ofringsmetoden viser hvor stor betydning årelating hadde for mayaene. Hvis en hersker var villig til å stikke hull på kroppen for å gi blod til gudene, var det sannsynlig at resten av befolkningen også jevnlig benyttet seg av dette.

Årelating ble gjennomført på seremonier av personer med høy status i samfunnet. I følge Laughton viste kodeksene at også gudene brukte årelating. Menneskene måtte derfor bruke årelating for å hedre gudenes blodsoffer.²¹²

På samme måte som årelatingsritualene hos herskerne var ment å nære og blidgjøre gudene, kunne ofring av fanger, slaver, og spesielt barn, utrette det samme. Det antas faktisk nå at foreldreløse og illegitime barn ble kjøpt spesielt til anledninger med rituelle ofringer. Mayaene mente at død av naturlige årsaker var et lite ønskelig fenomen, ettersom det ikke garanterte en reise til de øvre verdener. Ofringer, derimot, gledet gudene og kunne garantere en plass i himmelen. Mayaene mente at en god død var like viktig som et godt liv.²¹³

Årelating og ofringer i cenoter er de to ofringsmetodene som oftest blir nevnt i mayarikets metode å hedre gudene på, men det finner også andre metoder og årsaker til

²⁰⁸ Thompson, 1977: 136

²⁰⁹ Laughton, 2002: 109 (se figur nr. 19 og nr. 20)

²¹⁰ Thompson, 1977: 284

²¹¹ Douglas, 2009: 56

²¹² Laughton, 2002: 112

²¹³ Douglas, 2009: 56

hvorfor noen blir ofret. Mayaene trodde at gudene ikke gav menneskene noe gratis. Hvis de ville ha regn måtte de gi noe til gudene i gjengjeld. Dette kunne være mat, røkelse eller blod fra dyr eller mennesker.²¹⁴ Thompson skriver at dersom en bygning raste sammen etter at den var bygget, kunne personen som var byggeleder være nestemann på ofringsbordet. Han forteller også om en trommeslager som ble ofret fordi han ikke klarte å holde takten.²¹⁵ Vil dette si at mayaene, i motsetning til aztekerne, var villig til å ofre sine egne dersom de ikke gjorde jobben sin godt nok? I noen tilfeller kunne menneskene be en bønn til gudene for å minne dem på at ofringen har blitt gitt til dem og nå håpet de gudene ville gi dem jaktlykke eller god avling.²¹⁶ Thompson skriver om hvorfor barn blir ofret og hvilke barn som ble valgt ut som offergaver. Disse barna kunne være foreldreløse, kjøpt, kidnappet eller de ble utvalgt fordi de var adoptert. Hvis barna ble kjøpt, kunne prisen for dem være noen perler. Grunnen til at barn ble ofret kan ha vært fordi de ble oppfattet som rene og urørte.²¹⁷

[...] the bodies of three children who had been sacrificed were thrown into a deep cave, the mouth of which was then covered with a large stone. A similar disposal of the bodies of children sacrificed to the rain gods was practiced in central Mexico. However, skeletal material recovered from the sacred cenote at Chichén Itzá includes remains of men and women as well as children.²¹⁸

Hvordan bestemte mayaene hvilke menn og kvinner som var verdige offergaver? Aztekernes utvelgelse gikk ut på å benytte seg av krigsfanger, slaver og mennesker som skulle være etterlignere til sine guder. Hadde mayaene en lignende tankegang? Thompson forteller om en ofringsmetode hvor mayaene bandt enn person til en stolpe. Denne personen fikk et hvitt merke plassert over hjertet. Dette merket skulle folkene rundt sikte på, og treffe, ved bruk av pil og bue. De danset rundt han og det kan hende at offerpersonen selv også danset før han ble bundet fast.²¹⁹ Thompson beskriver også en annen ofringsmetode som er spesielt brutal. En ung jente ble slått i hjel med en tornete stokk fra ceibatreet. Hun ble bundet fast til en påle slik at hun ikke kunne røre på seg.²²⁰ Thompson skriver at mayaene gjennomførte ofringer av mennesker gjennom hele deres eksistens, men understreker at de ikke ofret like mange som aztekerne gjorde i sin sivilisasjon. Han fortsetter med å gjenfortelle en vitnebeskrivelse av en ofringsseremoni

²¹⁴ Thompson, 1977: 278

²¹⁵ Thompson, 1977: 72

²¹⁶ Thompson, 1977: 278

²¹⁷ Thompson, 1977: 282

²¹⁸ Thompson, 1977: 281

²¹⁹ Thompson, 1977: 282

²²⁰ Thompson, 1977: 283

som skjedde i 1562. Vitne het Juan Couoh og han ble skildret som en som fulgte mayaenes tro, men han var også sterkt påvirket av kristendommen. Denne unge mannen har tilstått å ha vært med på en ofringsseremoni hvor dyr ble ofret i nærheten av kirken, og han har tilstått å ha tatt vare på de gamle gudeidolene til faren og har ofret til dem i hemmelighet.²²¹

I passed by the church where I saw Pedro Euan, principal of Yaxcaba, who in ancient times had the office of sacrificing men and young boys to the idols. He had a youngster from Tekax, in the Province of Mani, with his hands tied behind his back.²²²

Juan forteller at høvdingen ba han om å være vitne til ofringsseremonien av denne unge gutten. Juan påpekte at kristne ikke gjorde slikt og sa han nektet.²²³

[...] caught me by the hair [the symbol of taking prisoner who would be sacrificed], and said, "If you obstruct us and do not agree to take part, we will do to you what we are going to do this boy." I was so frightened that I gave way and agreed to what they said.²²⁴

Ved å plassere gudeidoler, en ofringskniv og en matte ved alteret fraktet de gutten frem. Han hadde nå bar overkropp og bind for øynene. Gutten gråt når de fortalte at han skulle bli sendt til himmelen. De prøvde å berolige han med at dette har forfedrene deres gjort i all tid og han har derfor ingenting å frykte.²²⁵ De la gutten på ryggen og holdt han i armer og bein. Ved bruk av ofringskniven lagde de deretter et snitt i brystet hans. De skar ut hjertet hans og løftet det mot solen. Litt blod, eller en bit av hjertet hans, skal de ha plassert på figuren av Itzamna. Juan forteller ikke hva de siden gjør med kroppen til gutten, bare at alt blir brakt til høvdingen.²²⁶ I denne seremonien kan man se flere likheter mellom hva mayaene og hva aztekerne gjorde under sine seremonier, både med tanke på posisjonering og selve metoden som ble brukt. En forskjell kan være at mayaene skar ut hjertet, mens aztekerne rev det ut. Mayaene trodde at når noen ble ofret, ville de dra til gudene. Ofringene ble trolig ikke gjennomført fordi de ønsket noen noe vondt. De trodde dette var en god skjebne og at de ofrede skulle dra til et bedre sted.²²⁷

²²¹ Thompson, 1977: 279

²²² Thompson, 1977: 279

²²³ Thompson, 1977: 280

²²⁴ Thompson, 1977: 280

²²⁵ Thompson, 1977: 280

²²⁶ Thompson, 1977: 281

²²⁷ Thompson, 1977: 284

Mayaene gav også offergaver i gravene til de avdøde kongene. I Tikal ble det for eksempel fortalt om flotte kar dekorert med kongens liv, fylt med proviant til kongens reise.²²⁸ Det var mange forskjellige ofringsmetoder i mayariket. Arkeologisk undersøkelser viser at de, på lik linje med aztekerne, også brukte hjerteutskjæringer som en ofringsmetode. Det er gjennomført arkeologiske undersøkelser av Vera Tisler og Andrea Cucina på skjelett funnet i områder som tilhørte mayaene. Funn på tre skjelett hentet fra Palenque, Calakmul og Becán viser merker som kan stamme fra hjerteutskjæring. De har testet ut sin teori ved å teste på lik for å finne ut hvordan de utførte hjerteutskjæringen og hvor hardt, løst, brutalt eller hvor forsiktige de var.²²⁹

Human heart sacrifice was conceived as a supreme religious expression among the ancient Maya. The amputation of the still-beating heart, the annihilation of human life, and the offering of this vital organ, considered the essence of life and nourishment for the divine forces, allowed for the ultimate communication with the sacred and compensation to the gods.²³⁰

Arkeologene ser etter flere tegn når de finner levninger for å forsøke å avdekke dødsårsaken. De ser på valg av plasseringer, utvalg av objekter eller gjenstander som følger med personen, antall personer i eller rundt samme område, alder og kjønn. Alle disse faktorene teller inn når de ser etter tegn på om personen ikke døde naturlig. Et eksempel som blir fremstilt er funnene i cenote Sagrado i Chichén Itzá hvor flertallet av de ofrede er menn. De fant også unge i alderen 7-15 år gamle.²³¹ Denne måten å undersøke skjelett på er vesentlig for å finne ut om de har blitt utsatt for noe før, under eller etter sin død. Det er mulig å skille hva som har skjedd med kroppen før og etter dødstidspunktet fordi sårene vil ikke leges, som for eksempel hvis personen har blitt knivstukket. Merkene på skjelettet vil være vanskelig å gjenta siden det ikke er åpenbart hvilke verktøy de brukte eller hvilken retning de ble angrepet fra. Tisler og Cucina skriver om hvordan mangelen på beskrivende ofringsseremonier har ført til flere teorier. De kommer med to forslag på hvordan hjerteutskjæring ble gjennomført. Den først metoden var at de skar ut hjertet ved å starte inngrepet under ribbeina. Den andre metoden var at de åpnet opp brystkassa. Skjelettene som har blitt funnet var dårlig bevart.²³² Graven fra Calakmul inneholdt en kvinne i trettiårene og en ung gutt på 10-12

²²⁸ Laughton, 2002: 91

²²⁹ Tisler, Vera & Cucina, Andrea (2006) "Procedures in Human Heart Extraction and Ritual Meaning: A Taphonomic Assessment of Anthropogenic Marks in Classic Maya Skeletons". Hentet fra: <http://www.jstor.org/stable/25063069> (s.493)

²³⁰ Tisler & Cucina, 2006: 505 (se figur nr. 25)

²³¹ Tisler & Cucina, 2006: 493

²³² Tisler & Cucina, 2006: 494

år. Kvinnen er pent plassert og har flere gjenstander rundt seg. Gutten er trolig ofret for å følge med kvinnen. Kroppene har ingen fysiske skader som sier noe om hvordan de døde.²³³ Skjelettet funnet i Becán har store mangler.²³⁴ Det er flere deler av kroppen som mangler, men restene er godt bevart. Skjelettet ble funnet på utsiden av et gravkammer. Undersøkelsene av knoklene kan tyde på at kroppen har blitt røft behandlet. Det er for eksempel flere kuttmerker i en ryggsoyle. Etter undersøkelser av levningene som ligger igjen tror de at offeret var en mann i 15-18 års alderen.²³⁵ I et gravkammer i mayabyen Palenque ble to ofrede kropper funnet. Undersøkelsene gjennomført på den største kroppen viser at den ofrede var en kvinne i trettiårene. Den andre personen var en ung gutt i alderen 8-10 år. Begge var plassert på magen og kvinnen hadde hendene i kryss bak ryggen. Flere av benrestene fra kvinnen viser tegn på vold da de inneholdt flere kutt og skader.²³⁶

Resten av artikkelen går detaljert inn på alle kuttskadene og på teorier på hvordan de har havnet der og hvilke konsekvenser de kan ha hatt. Det blir også diskutert hvilke utstyr som kan ha blitt brukt. Det blir også diskutert om utskjæring av hjertet ville være mulig, og kanskje sannsynlig være ofringsmetoden, ved å se på hvilke beinrester som har skader, plasseringene av kuttene og hvor dype de er.²³⁷

Kapittel 4 - Menneskeofringer i inkariket

Inkaene bodde i et stort område som strakte seg fra Chile til Ecuador. I dag er det Machu Picchu som er den mest kjente byen fra inkaenes tid. Den ble ikke oppdaget før i 1911 av Hiram Bingham og ble aldri funnet av spanjolene under erobringen. Machu Picchu er derfor det best bevarte inkasamfunnet som er oppdaget uten noen form for påvirkning av spanjolene. John H. Rowe fant de første arkeologiske bevisene på inkaene som sivilisasjon sin eksistens i 1940 årene. Rowe fant ut at inkaene hadde hatt tretten konger, men at de fire første trolig hadde vært mytologiske figurer.²³⁸ Den mest kjente av inkaenes konger var Atahuallpa, den siste inkakongen som ble drept av

²³³ Tisler & Cucina, 2006: 498

²³⁴ Se figur nr. 26 og 27

²³⁵ Tisler & Cucina, 2006: 499-500

²³⁶ Tisler & Cucina, 2006: 501

²³⁷ Tisler & Cucina, 2006: 505

²³⁸ Richardson, James B. (1994) *People of the Andes*. St. Remy Press and Smithsonian Institution (s.147)

spanjolene under erobringen.²³⁹ Inkaene hadde ikke et skriftspråk, men det muntlige språket deres blir kalt Quechua. Inkaene holdt kontroll på gjenstandene, verdiene og eiendelene sine ved bruk av en tråd med knuter. Denne tråden kalte de quipu.²⁴⁰ Siden det ikke eksisterer noen skriftlige kilder fra inkaenes sivilisasjon finnes det lite dokumentasjon fra deres tid som kan forklare oss hvordan samfunnet fungerte og hva kulturen deres gikk ut på.

Mytologi

I inkaenes mytologi var det to guder de så på som skaperne. Viracocha var den viktigste guden. Han hadde skapt hele universet. Han var den inkaene så på som skaperen av solen og månen.²⁴¹ Inkaene trodde skaperguden Pachacamac hadde skapt menneskene. Inkaene mente han hadde skapt alt levende, til og med Jordkloden. Han styrte Jordkloden og ble ofte koblet til jordskjelv. Han lagde menneskene, ødela dem og lagde de på nytt av et nytt materiale.²⁴² Dette kan ha vært for å prøve å lage de perfekte. Solguden, Inti, var den guden som fikk flest ofringer i inkariket. Han var mer elsket enn han var fryktet fordi han gav inkaene varme, og de mente at herskeren deres var etterkommere av Inti.²⁴³ Inkaene hedret konen til Inti, Mama Quilla. Hun var en gudinne som de så på som moren til månen.²⁴⁴ Illapu var den guden som styrte regn, lyn og torden. Hvis inkaene trengte mer, eller mindre, vann så var det han de ofret til. Ofringene rettet til han skjedde som oftest på høye fjelltopper.²⁴⁵ Det kan derfor tolkes at ofringer gjennomført av inkaene på fjelltopper eller andre naturlige høyder var planlagt for å stoppe katastrofer som innebar vann. Gudinnen Pachamama eller Pacha Mama hadde som oppgave å passe på at alt levende hadde det bra.²⁴⁶ De hadde også en gud for havet som de kalte Cochamama eller Mama Qoca.²⁴⁷ Skapelseshistorien til inkaene er lite detaljert beskrevet i den utvalgte litteraturen. Det som kommer frem, er at Viracocha var skaperen og det var han som hadde gitt alt liv.²⁴⁸

²³⁹ Richardson, 1994: 148

²⁴⁰ Richardson, 1994: 153

²⁴¹ Jones & Molyneaux, 2011: 244

²⁴² Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁴³ Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁴⁴ Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁴⁵ Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁴⁶ Jones & Molyneaux, 2011: 228

²⁴⁷ Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁴⁸ Bernand, Carmen (2011) *The Incas – Empire of Blood and Gold*. Thames & Hudson (s.83)

I boken *The Incas* av Adriana von Hagen og Craig Morris blir det fortalt at inkaene trodde forfedrene sine kom fra en grotte eller at de hadde vært del av et samfunn før de hadde dratt til Cuzco for å gjenopprette makten som Wari-folket hadde hatt tidligere.²⁴⁹ Inkaene benyttet seg ikke av pyramideformede templer slik som aztekerne og mayaene gjorde i sine sivilisasjoner. Inkaene benyttet seg av naturlige høyder, som fjelltopper eller vulkaner. De brukte altere og figurer av Inti til å gi offergaver på de stedene hvor det ikke var slike høyder eller hvis de trengte å ofre raskere enn vanlig for eksempel hvis det kom en katastrofe.²⁵⁰ Inkaenes prester ble kalt umu. De holdt til ved alle alterene over hele riket og ble lært opp fra ung alder alt som var viktig å kunne om kulturen til inkaene. Den øverstepresten ble kalt villac umu og denne personen hadde denne stillingen resten av livet. Hans jobb var, den samme som mayaenes øversteprest, å fordele prestene utover riket.²⁵¹ Ifølge Carmen var det flere typer prester. Inkaene hadde blant annet skaperens prester, som regnes som de viktigste. De hadde solens prester og tordens prester, som ble kalt Chuquiylla.²⁵²

Inkaenes samfunn

Spanjolene lærte av innbyggerne i inkabyen Cuzco at inkariket ble sett på som landet med de fire kvadratene, også kalt Tahuantisuyu. Inkariket var delt inn i fire; Chinchaysuyu i nord, Collasuyu i sør, Contisuyu i vest og Antisuyu i øst. Cuzco var rikets sentrum fordi det lå midt mellom disse fire delene.²⁵³ I et utdrag fra teksten *The Royal Commentaries of the Incas*, skrevet av den spanske kapteinen Garcilaso de la Vega i 1609, står det om kvinnenes oppdragelseskultur. Han kunne mye om inkaenes skikker og kultur siden han var sønnen til en prinsesse fra inkariket. Han forteller om hvordan kvinnene tok vare på barna sine, og det er helt annerledes enn det vi gjør i dag. Barna skulle ha minst mulig fysisk kontakt med moren, og de hadde strenge begrensinger på bevegelser og tilgang til næring i tidlig alder. Begrunnelsen for dette var at renheten deres ble opprettholdt og måtte passe på så barna ikke ble svake. Denne måten å oppdra barn på var lik for alle i riket, både eliten og de fattige.²⁵⁴

²⁴⁹ Morris, Craig & Hagen, Adriana von (2011) *The Incas*. Thames & Hudson Ltd. (s.25-26)

²⁵⁰ Hattstein, 2010: 265

²⁵¹ Murra, John V. (u.d) "Inca Religion". Hentet fra: <https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>

²⁵² Bernand, 2011: 151

²⁵³ Bernand, 2011: 22-23

²⁵⁴ Bernand, 2011: 140-141

Cokablader var forbeholdt eliten, og det var kun i ekstraordinære situasjoner at vanlige mennesker fikk benytte seg av dette.²⁵⁵ Inkaene mente at cokablader var hellig og de som utøvde spådommer kunne spå fremtiden i restene fra disse bladene.²⁵⁶

Inkaenes samfunn var sterkt hierarkisk med en befolkning som var disiplinerte og hardtarbeidende. Etter hvert som inkaene ekspanderte ble lederne av tidligere uavhengige områder underlagt inkariket og de ble værende som en del av eliten.

Høvdingens rikdom ble ikke målt i landområder, men i stedet basert på hvor mange slaver, kvinner og dyr han hadde og mengden hus og rituelle objekter han eide. Disse objektene kunne være perlekjeder, fjær, skjell eller store mengder tekstiler.²⁵⁷

The ruling class was formed by the royal nobles, who were related by blood to the Sapa Inca, and also by the Incas by Privilege. Born outside the royal family and derived from ethnic groups in the Cuzco Valley that had been incorporated into the original Inca State, the Incas by Privilege were loyal subjects who spoke the Quechua language, and were accorded special status as administrators. The close relatives of the Sapa Inca made up the Supreme Council and each was *apu*, lord or prefect, of one of four quarters of the empire. Beneath the apus were the royal governors of the provincial capitals, and under their aegis were the numerous *curacas*, hereditary local rulers, who ruled over even smaller segments of the population.²⁵⁸

De erobrede landområdene ble delt opp i tre deler; statlig land, religiøst land og landområder til boliger for individuell bruk. Millioner av bønder og gjetere måtte betale skatt til sine landeiere.²⁵⁹

Ofringsmetoder i inkariket

Seremonien som ble feiret i juni, var for å hedre solguden. I Cuzco ble de øverste lederne møtt med ulike gaver. Eliten besøkte og gav offergaver til altrene i Cuzco. Disse reisene, for å besøke helligdommene rundt i inkariket, blir kalt for pilegrimsreiser. Når denne seremonien ble holdt var det flere barn som ble ofret.²⁶⁰ Av alle ofringene var det alltid gitt til skaperen, Viracocha, først, deretter til solen, til torden og til slutt til Huanacauri.²⁶¹ Huanacauri er også kjent som Huana Cauri og er inkaene sitt mest

²⁵⁵ Bernand, 2011: 62

²⁵⁶ Bernand, 2011: 62

²⁵⁷ Bernand, 2011: 94

²⁵⁸ Richardson, 1994: 152-153

²⁵⁹ Richardson, 1994: 153

²⁶⁰ Bernand, 2011: 45

²⁶¹ Bernand, 2011: 151-152

religiøse fjell i inkariket. Det var fra dette fjellet inkaenes forfedre først så hovedstaten Cuzco når de lette etter et sted å bosette seg.²⁶²

When this sacrifice was offered up, the priest had the *sancu* on great plates of gold, and he sprinkled it with the blood of the sheep. The high priest then said in a loud voice so that all might hear: 'Take heed how you eat this *sancu*; for he who eats it in sin, and with a double will and heart, is seen by our father, the Sun, who will punish him with grievous troubles. But he who with a single heart partakes of it, to him the Sun and the Thunder will show favour, and will grant children and happy years, and abundance, and all that he requires.'²⁶³

Skaperen til inkaene ville fjerne det onde og det syke dersom de gjennomførte seremoniene. Det var inkaenes høyesteprest som leder ritualet.²⁶⁴

Christobal de Molina skrev, i sin tekst *The Fables and Rites of the Incas* i 1573, om en seremoni gjennomført i august kalt for *situa*. Alle som hadde muligheten, tok med sine hellige figurer til Cuzco for å feire og hedre de i den sentrale byen. De som hadde fysiske tegn på straff måtte forlate byen, for eksempel de med deformasjoner. De ville ikke ha noe eller noen til stede i byen som kunne bringe ulykke. Lederne og eliten bestemte hvordan feiringen skulle gjennomføres i solens tempel, Coricancha. På torget foran tempelet skjedde ofringen, *chicha*. Fire hundre krigere var plassert, hundre i hver himmelretning, for å spre budskapet om å fjerne alt det onde i riket. Alle badet i elvene for å fjerne ondskaper. Inkaene trodde at ondskaper da ble vasket bort og skylt vekk fra riket.²⁶⁵

When they killed the sacrificial sheep, they took out the lungs and inflated them, and the priests judged, from certain signs on them, whether all things would turn out prosperously in the coming year or not. Afterwards, they burnt them before the Creator, the Sun, and the Thunder. The bodies of the sheep were divided and distributed, as very sacred things, a very small piece to each person. The rest was given to the people of Cuzco to eat, and each man, as he entered the square, pulled off a piece of the wool, with which he sacrificed to the Sun.²⁶⁶

Kim MacQuarrie er en ledende antropolog innenfor temaet inkariket. Han forteller at inkaene tok vare på alle beboerne i riket sitt og at de hjalp til der det trengtes. Keiseren ble sett på som sønnen til solguden, Inti. Han nevner ulike ofringsgaver som det var vanlig å tilby gudene; blant annet muntlige bønner, mat, kokablader, vevde tekstiler,

²⁶² Jones & Molyneaux, 2011: 200

²⁶³ Bernand, 2011: 152

²⁶⁴ Bernand, 2011: 148

²⁶⁵ Bernand, 2011: 148-149

²⁶⁶ Bernand, 2011: 153

dyr, blod og mennesker. I spesielle situasjoner var krigsfanger og perfekte barn sett på som ofringsgaver. Folket og keiseren hadde tillitt til hverandre. Hvis folket respekterte keiseren så ville keiseren organisere og hjelpe folket i krisesituasjoner som for eksempel naturkatastrofer.²⁶⁷

Ofringer av dyr har de funnet arkeologiske bevis på. Inkaene hadde stor respekt for dyr og når de skulle jakte var det ikke kun nødvendig, men det var også rituel.²⁶⁸ Ifølge krønikeskriverne var det viktig at dyrene som skulle ofres hadde en ren og stelt pels eller ull. Det blir også fortalt at under en seremoni i Cuzco ble det kastet ti tusen lamaer på bålet.²⁶⁹ Funn av store mengder ofrede dyreskjeletter er det flere bevis på. To eksempler er fra byen Trujillo og fra Lake Titicaca. Frode Andresen, journalist i Dagbladet, skrev i 2018 en artikkel om et stort funn av ofrede barn og lamaer. Funnet som ble gjort i byen Trujillo er trolig verdens største barneofring hvor de fant 140 barn i alderen 5 -14 år, 200 unge lamaer som var under to år gamle, en mann og to kvinner. Det var antropolog John Verona som ledet undersøkelsen på denne masseutgravningen og det blir skrevet at undersøkelser på gjørmen viser at de mest sannsynlig skjedde samtidig. Levningene som ble funnet viser tegn til traume. Barna hadde rødfarge i ansiktet og brystet var åpnet, noe som kan være et tegn på at hjertet har blitt revet ut.²⁷⁰ Utrevet hjerte i inkariket vil i så fall være en likhet innenfor de tre sivilisasjonenes ofringsmetoder siden både aztekerne og mayaene holdt på med denne formen for ofringsmetode.

I 2019 skrev Jack Guy i CNN en artikkel som viser til funn av flere unge lamaer på bunn av innsjøen Lake Titicaca. På bunnen ble det også funnet keramikk, gull og figurer i stein og av skjell. Dette var eksklusive gjenstander og særlig kostbart var det å ofre dyr. Skjelettene fra lamaene viser tegn på kuttmerker, så det vil derfor være mulig å tolke at de har blitt ofret med en ofringskniv. Undersøkelse av bunnen ble gjort i nærheten av solens øy som ligger midt i innsjøen. Ofringene kan ha blitt gjennomført av det folket som kalles for Tiwanaku folket som bodde i områdene sør for Lake Titicaca

²⁶⁷ MacQuarrie, Kim (4. august 2013) «Why the Incas offered up child sacrifices». The Guardian. Hentet fra: <https://www.theguardian.com/science/2013/aug/04/why-incas-performed-human-sacrifice>

²⁶⁸ Bernand, 2011: 64

²⁶⁹ Bernand, 2011: 35

²⁷⁰ Andresen, Frode (28 april 2018) «Arkeologer i Peru gravde opp en 550 år gammel hemmelighet». Dagbladet. Hentet fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/arkeologer-i-peru-gravde-opp-en-550-ar-gammel-hemmelighet/69754295>

frem til inkaene erobret disse områdene på 1400-tallet. Inkaene kan ha benyttet seg av denne ofringsmetoden etter at de tok over makten.²⁷¹

Av de ulike ofringsmetodene brukt av inkaene er det et spesielt ritual som jeg vil fokusere på capacocha. "The term capacocha has been translated alternatively as "solemn sacrifice" or "royal obligation".²⁷²

Chosen from the most beautiful children and, as a general rule, from powerful families, the future little victims are accorded every honour. Some made the journey to Cuzco, where they were received by the Inca with great pomp. On returning to their village, the children were entombed in caves or thrown down into gorges. Their death, which was meant to spare the Inca any suffering or illness, at the same time conferred great prestige on the families. It sometimes happened that the community itself decided to sacrifice one of its children to secure general prosperity.²⁷³

Ved vulkanen Lulllaillaco ble det i 1999 funnet tre fryste barnelik, en jente på 13 år og en jente og en gutt i alderen 4-5 år. De var begravd adskilt. Capacocha kalles denne ofringsmetoden. I hårstrå fra barna har det blitt funnet spor etter både alkohol og råmaterialet til kokain. Sporene tyder på at de hadde inntatt dette før de døde.²⁷⁴

Behandlingen disse ofrene hadde før de ble ofret er bemerkelsesverdig. Ble de behandlet etter hvilken rolle de hadde i seremonien? Gjelder denne typen behandling i samfunnet generelt eller kun i denne store seremonien? Hadde barna en større rolle annet enn å være ofringen? Kan denne typen behandling og forberedelse av ofrene sammenliknes med de ofrene som fikk roller som etterlignere i aztekerriket?

Disse tre barna er noen av de best bevarte mumiene i verden. Undersøkelsene gjennomført av Andrew Wilson, sammen med en rekke forskere, er basert på funn på den eldste jenta, 13 åringen. Forskerne studerer og analyserer plasseringen hennes ved alteret på toppen av dette fjellet.

Ofringer av mennesker var vanlig i områdene ved Andesfjellene og det var ikke bare barn som ble ofret. De tre barna som ble funnet døde ikke på naturlig vis. 13 åringen ble, på den tiden, kanskje ikke sett på som et barn. Hun blir derfor kalt Lulllaillaco Maiden. De to andre barna, som forskerne mener var 4-5 år gamle, har også fått egne navn for å enklere kunne skille mellom individene. Gutten blir kalt Lulllaillaco Boy og

²⁷¹ Guy, Jack (2. april 2019) "Llama sacrifice site found in Lake Titicaca". CNN. Hentet fra: <https://edition.cnn.com/travel/article/tiwanaku-archaeology-haul-scli-intl/index.html>

²⁷² Andrushko, Valerie A. et al. (2010) "Investigating a child sacrifice event from the Inca heartland". (s. 232)

²⁷³ Bernand, 2011: 34-35

²⁷⁴ Wilson et al. (2013) "Archaeological, radiological, and biological evidence offer insight into Inca child sacrifice". Hentet den 21.11.21 fra: <https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1305117110> (s.1)

jenta blir kalt for Lightning Girl. Grunnen til at den yngste jenta fikk dette navnet, var fordi kroppen hennes skal være skadet etter et lynnedslag. Alle undersøkelser måtte gjennomføres forsiktig for å best mulig bevare mumiene.

I håret fra Llullaillaco Maiden ble det funnet en drastisk endring i kostholdet et år før hennes død. Det er ikke funnet noen fysiske tegn på vold på barna funnet på Llullaillaco.²⁷⁵ Hvordan ble de ofret? Uten noe form for skader eller blod? Det vil i så fall være svært forskjellig fra aztekernes metoder og mayaenes metoder. Var blodsutgytelse ikke viktig for denne sivilisasjonen? Krevde ikke gudene blod? Var det ikke sett på som den beste gaven til gudene slik som det hadde vært hos aztekerne og mayaene? Artikkelen nevner funn av barn etter capacocha i andre deler av inkariket, blant annet på fjellene Ampato, Sara Sara, Aconcagua og Picchu Picchu.²⁷⁶

Hovedfokuset til disse forskerne har blant annet vært på hvor påvirket disse barna var av kokain (COC), alkaloider fra cokaplanten (BZE) og metabitt fra alkohol.²⁷⁷ Det vil definitivt være mulig å foreta slike undersøkelser på flere av barna funnet på de andre fjelltoppene eller andre lokasjoner som viser til capacocha. Wilson et al. viser til detaljerte undersøkelser på barnas påvirkning av alkohol og kokain, det er ikke tatt med i denne avhandlingen fordi det blir for detaljert.

Barna ble funnet i graver av stein. Dybden varierte mellom 1,2 meter til 2,2 meter under bakken. Llullaillaco Boy ble funnet sør-øst, Llullaillaco Maiden i nord og Lightning Girl var plassert i øst. Gravplassen inneholdt ikke bare barna, men også andre gjenstander, deriblant drikkebeget i tre, kalt keros, keramikk og tekstilvesker som var rikelig pyntet. Slike vesker blir kalt chuspas og ble muligens laget for å inneholde cokablader. Det ble også funnet mais, peanøtter, cokablader og tørket kjøtt av kamel.²⁷⁸ Hvorfor så mye i et barns gravkammer? Er barna så viktige? Er det gaver til barna, eller er det gaver som barna skal beskytte? Ble ofringen mer betydningsfull på grunn av dette? Skjedde dette under ofringen, eller er dette begravelsen etter selve ofringen? Hvem organiserte og gjennomførte dette, familien, prester eller samfunnet?

Llullaillaco Maiden hadde et cokablاد mellom tennene når hun døde, det lå fremdeles der da hun ble funnet i 1999. Resultatene av undersøkelsene viser at barna fikk flere cokablader og alkohol i ukene før de ble drept. Undersøkelsene viser også at Llullaillaco Maiden hadde inntatt større mengder enn de to yngre barna. Forskerne

²⁷⁵ Wilson et al., 2013: 1

²⁷⁶ Wilson et al., 2013: 1

²⁷⁷ Wilson et al., 2013: 2

²⁷⁸ Wilson et al., 2013: 2

foreslår at en grunn til dette kan være at hun, på grunn av hennes alder måtte ha inntatt større mengder for å bli tilstrekkelig bedøvet. 13 åringen var plassert sittende med beina i kryss, armene plassert løst i fanget og hodet bøyd fremover. Foran beina hennes var det plassert tallerkener og keramikk skåler. Hennes hodeplagg, som var lagd av fjær, var også intakt. Forskerne foreslår at hun ble plassert i graven mens hun var bedøvet og deretter ble alle elementene dandert rundt henne.²⁷⁹ Hvorfor ble disse ofringene gjennomført? Det kan ha vært religiøse, politiske, sosiale og økonomiske grunner til dette. Barn, som skulle brukes til disse ofringene, ble donert og skulle gi, til de som mistet barna sine til denne seremonien, en sosialøkonomisk fordel. Dette kunne også være med på å skape frykt blant befolkningen siden de ikke visste hvilke barn som ble utvalgt til neste ofringsseremoni.²⁸⁰ Bernabé Cobo var en spansk jesuitt misjonær og forfatter. Han kommenterte hvordan familiene til disse barna hadde det når de ble valgt ut. Familiene skulle ikke være triste, de hadde ikke noe valg og måtte gi fra seg barnet sitt. Til slutt skriver han at familien skulle være glade og fornøyde med at akkurat deres barn ble valgt ut til dette formålet.²⁸¹ Hvem i samfunnet valgte ut barna? Var det en grunn til at akkurat de ble valgt? Kan det være at siden barna som skulle ofres måtte ha et pent utseende, så kan det sammenliknes med aztekernes ofring av den perfekte gutten som i ett år levde som en gud?

Inkaene hadde årlige seremonier som var nøye planlagt, men de ofret også barn dersom sivilisasjonen opplevde å miste herskeren sin eller når det oppsto en naturkatastrofe. Et eksempel på en slik katastrofe er tørke. Den spanske forfatteren Juan de Betanzos forteller at 1000 jenter og gutter i alderen mellom 5-6 år ble plassert i par, pyntet og deretter fraktet til Cuzco for å være en del av begravelsesseremoniene til herskere av inkasivilisasjonen. Barna skal ha blitt fordelt ut over landområdene og ofret i disse parene. Jesuitt og prest Hernández Principe forteller om barn som var blitt utvalgt og som kunne ta en tur innom Cuzco på veien til det utvalgte hellige stedet.²⁸² Kan Lullaillaco Boy og Lightning Girl være et slikt par? Det blir ikke forklart om barneparene blir begravd på samme sted og undersøkelsene skriver ikke noe om hvor gamle de er nå. Det er derfor vanskelig og si om de ble ofret rundt samme tid eller om det er en stor tidsforskjell på dem.

²⁷⁹ Wilson et al., 2013: 2

²⁸⁰ Wilson et al., 2013: 2-3

²⁸¹ Wilson et al., 2013: 3

²⁸² Wilson et al., 2013: 3

Å benytte seg av cokablader var et gode forbeholdt eliten i inkasivilisasjonen. Det var et tegn på høy status.²⁸³ Hvorfor gav de dette til barn som skulle ofres? Var det for å gjøre barna bedre egnet som offergave? Hvis det var viktig å få bedøvd barna, var det noe annet som også kunne benyttes? Måtte barna bedøves? Kan bruken av disse cokablade gi de som benyttet seg av dem hallusinasjoner? Hvis de gjorde det så kan det kobles til mayaene og deres tro om at det ville koble menneskene nærmere gudene. Llullaillaco Maiden hadde et ganske stort cokablade i munnen og de fant rester av blader rundt munnen hennes. Bladet skulle ligge i kinnet og barna skulle suge på dem. Vesken som ble dannet ble svelget og bedøvingen startet. Alkohol, som befolkningen i områdene rundt Andesfjellene pleide å drikke, var brygget på mais og blir kalt chicha.²⁸⁴ Inkaene trodde at veien til det spirituelle riket ble åpnet hvis du var påvirket av alkohol. Llullaillaco Maiden hadde et litt variert inntak av alkohol basert på håranalysene. Hennes inntak av alkohol økte drastisk den siste måneden hun levde. Llullaillaco Boy hadde et høyt inntak av alkohol med lite variasjon. Alkoholens effekt på kroppen kan ha fremskyndet barnas død. Forskerne forklarer det ved å vise til undersøkelsene på Llullaillaco Maiden og hvordan alkohol fungerer på kroppen. De mener at siden hun drakk alkohol, i et område som var kaldt, ville det resultere i at hun døde raskere. Det diskuteres om hun var dypt bedøvet eller nylig hadde dødd når hun ble begravet. Forskerne mener at barna, som ble ofret på Llullaillaco, hadde ulik status basert på alder, plassering og alle analysene de gjennomførte på mumiene. Llullaillaco Boy hadde flere tegn på lus og luseegg i håret, Lightning Girl hadde et hår som ikke viste tegn til å ha blitt behandlet bra, mens Llullaillaco Maiden hadde sterkt og friskt hår som var stramt flettet og hun bar et fjærkledd hodeplagg.²⁸⁵ Hvorfor det var forskjell på disse vet forskerne ikke, men de antar at det har noe med alderen å gjøre. Vi vet at 13 åringen et helt år i forveien ble forberedt på å ofres. Kan inkaene, slik som hos aztekerne, ha latt ofrene det siste året leve som de beste i samfunnet? Etter å ha sett på de ulike resultatene i Wilson et al. sin artikkel om Llullaillaco Maiden er det interessant å se på en artikkel skrevet av den kvinnelige arkeologen som deltok i utgravningen. Hvordan forklarer hun at disse mumiene og andre mumiefunn i inkariket var capacocho? Temaet i artikkelen til Maria Constanza Ceruti er ofringene som skjedde på fjellene Llullaillaco, Quehwar, El Toro og Aconcagua og om det var capacocho.

²⁸³ Wilson et al., 2013: 3

²⁸⁴ Wilson et al., 2013: 4

²⁸⁵ Wilson et al., 2013: 5

Dette vil hun finne ut av ved hjelp av arkeologiske undersøkelser på mumiene som har blitt funnet og ved bruk av tekster fra spanjolene som var i området på denne tiden. Menneskeofringer ble brukt i lang tid for å hedre enten guder eller personer med høy status, for å få et bedre liv både fysisk og mentalt, for å forhindre naturkatastrofer eller for å få mest ut av landområdene sine, for eksempel mer fruktbar jord.²⁸⁶

During the Late Post Classic Period in ancient Mesoamerica, the Aztecs embarked upon the practice of ritual of human sacrifice involving the removal of hearts in epic proportions (rooted in the Maya-Toltec tradition) based on their belief that human blood needed to be continuously offered to the Sun deity lest the god grow weak and not be able to continue his journey through the sky each day. Sacrifice celebrating the completion of special constructions were conducted for such projects such as the dedication of the twin temples of Tlaloc and Huitzilopochtli in Mexico-Tenochtitlan. The Maya-Toltec sacrificial rites were not limited to the removal of the heart; they also included the flaying of the victim as well as the eating of his flesh.²⁸⁷

Inkariket, eller Tawantinsuyu som inkaene kalte riket sitt, lagde mange helligdommer på de høyeste fjellene i riket sitt. Hensikten med å lage disse helligdommene var for å ha egnede steder til menneskeofring. Siden ofringene skjedde på slike høyder har ofrene blitt godt bevart av kulden, noe som gjør det mulig for forskerne å gjennomføre undersøkelser som ellers ville vært umulige.²⁸⁸ Fjellene som Ceruti vil nevne funn fra i denne artikkelen er; Llullaillaco er 6739 m.o.h, Quehuar er 6130 m.o.h, El Toro er 6160 m.o.h og Aconcagua. Aconcagua er 6962 m.o.h. og er det høyeste fjellet i Andesfjellene og i hele Amerika. «Berggrunnen er av vulkansk opprinnelse».²⁸⁹ Dette kan være grunnen til at ofringene skjedde ved eller på denne toppen. Hvis det har vært mye vulkansk aktivitet så tror forskerne at inkaene ofret for å stoppe eller forhindre naturkatastrofer. På inkaenes språk heter fjellet; Ackon Cahuak som, hvis det blir oversatt til norsk, betyr «vaktpost av sten».²⁹⁰ Inkaenes navn på fjellet kan tolkes som et tegn på hvorfor akkurat dette stedet ble valgt som ofringsplass.

Barna, funnet på Llullaillaco, har gjennomgått flere undersøkelser siden de ble funnet i 1999.²⁹¹ Forskere har prøvd å forstå hvorfor de er plassert der, hvordan de passer inn i konteksten til alle andre som har blitt ofret i verden og de har sett på barnas rolle i

²⁸⁶ Ceruti, Maria Constanza (2015) "Frozen Mummies from Andean Mountaintop Shrines: Bioarchaeology and Ethnohistory of Inca Human Sacrifice". (s.1)

²⁸⁷ Ceruti, 2015: 1

²⁸⁸ Ceruti, 2015: 2

²⁸⁹ Svalestuen, Guro (13.04.21) «Aconcagua». Hentet den 27.03.22 fra: <https://snl.no/Aconcagua>

²⁹⁰ Svalestuen, 2021

²⁹¹ Se figur nr. 28-36

ritualene. Gjenstandene, som ble funnet sammen med barna, har også blitt undersøkt en rekke ganger blant annet for å finne ut hvor de opprinnelig kommer fra.²⁹²

An Inca *capacocha* ceremony involved the movement of sacrificial victims (along with various ceremonial goods) from the peripheral communities of the conquered provinces toward the centrally located capital city of Cuzco. After being ritually transformed into Inca-style offerings in the capital city, the sons and daughters of local chiefs, as well as the chosen Virgins of the Sun god, were then made to travel in ritual procession, to various sacred places located throughout the empire.²⁹³

Ved ofringer som *capacocha* er det inkaenes solgud, Inti, som de ofrer til. Denne typen ofring måtte få keiserens godkjenning før de kunne igangsettes.²⁹⁴ Betyr dette at enkeltindivider ikke kunne gjennomføre ofringer uten at keiseren var informert? Ceruti skriver videre i sin artikkel om fem grunner til hvorfor inkaene gjennomførte ofringer; ofringer for å feire, begravelsofringer, ofringer for å rette opp synder etter naturkatastrofer, ofringer for spesielle bygninger eller nye lokasjoner og til slutt ofringer for fruktbarhet og helse. Ofringer for å feire kunne skje hvis en ny keiser ble utvalgt, hvis en ny arving ble født eller hvis inkaene hadde vunnet et slag. Når en ny keiser ble valgt skal det ha vært 200 barn som ble ofret.²⁹⁵ Begravelsofringer skjedde blant annet når keiseren døde. Da ble flere tjenere og hans koner ofret for å følge med han i livet etter døden.²⁹⁶ Krønikeskriverne har nevnt hvor mange som ble ofret ved et slikt begravelseritual:

Chroniclers report that 1,000 persons were sacrificed upon the death of Inca Emperor Huayna Cápac [...] other sources mention that the number of victims was over 4,000 [...] chronicler Bernabe Cobo, many victims would voluntarily offer to be sacrificed so that they could join those servants who had already been killed in order to serve the deceased ruler in the hereafter.²⁹⁷

Inkaene trodde at de måtte gi ofringer til gudene for å rette opp i syndene sine når samfunnet deres ble straffet med naturkatastrofer. Dette kunne være under, eller etter, katastrofer som for eksempel tørke, flåm eller vulkanutbrudd. Inkaene trodde at når disse katastrofene inntraff hadde folket og keiseren sviktet balansen i verden, og de måtte rette dette opp for at problemet skulle forsvinne. For å finne denne balansen ofret

²⁹² Ceruti, 2015: 2

²⁹³ Ceruti, 2015: 2

²⁹⁴ Ceruti, 2015: 2

²⁹⁵ Ceruti, 2015: 2-3

²⁹⁶ Ceruti, 2015: 3

²⁹⁷ Ceruti, 2015: 3

de det mest kostbare de viste om, nemlig et menneskeliv. Krøniker forteller om hvordan inkaene ofret flere steder rundt Cuzco for å stoppe vulkanutbruddene, men den aktive vulkanen sluttet kun å spytte ut lava og aske når keiseren selv bidro i ofringene.²⁹⁸ Hvis dette stemmer, at katastrofen ble borte etter at keiseren var en del av seremonien, blir det forståelig hvorfor enkelte valgte å følge med han etter hans død. Keiseren vil ha fått stor respekt, og de som tvilte på at han var riktig leder for riket ville nå få de bevisene de trengte. Det er viktig med kritisk tenking når man leser disse tekstene. Er dette oppdiktet eller hadde keiseren kanskje rett og slett flaks? Kanskje krønikeskriver Martín de Murúa, som skrev ned fortellingen, var betalt av keiseren for å skrive en fortelling som fremmet keiseren eller kanskje dette var for å finne en gyldig grunn til ofringer? Det er mye å ta tak i kildekritisk når man gjennomgår gamle tekster, denne formidlingen er et godt eksempel på dette.

Inkaene gjennomførte ofringer for spesielle bygninger, eller nye lokasjoner, når inkaene hadde bygd nye hellige steder, viktige konstruksjoner som for eksempel en vanningskanal eller hvis de hadde utvidet grensene sine. Krønikeskriver Betanzos forteller om barn som ble levende begravd for å gjøre plassen til den nye helligdommen hellig.²⁹⁹ Til slutt skriver Ceruti om inkaenes ofringer for å forbedre fruktbarheten og helsen:

The Incas dedicated human offerings to the Sun god Inti, to the Weather (Thunder) deity Illapa, and to the Creator god Viracocha, as well as to local deities (huacas) in order to ensure the fertility of the crops and to plead for favorable weather as well as to petition for the good health of the emperor.³⁰⁰

Ofringer for fruktbarhet kan vel også sies å gjelde kvinner som forsøkte å få barn, eller for å skaffe keiseren en arving. Inkaene trodde at barn som ble ofret fikk en rolle som budbringer i etterlivet. Ceruti skriver at det er særlig tre faktorer som arkeologene ser etter for å avgjøre om graven er en del av capacocha eller ikke. Den første faktoren er plasseringen av graven som ofte er på en fjelltopp, den andre er alder og kjønn og den tredje er om noen av ofrene kan knyttes opp til disse tenåringsjentene, *acllas*.³⁰¹

Ceruti viser videre til hvilke funn som har blitt gjort opp gjennom historien. Første gangen de fant en mumifisert barnekropp var i 1905 på fjellet Chañi. Graven inneholdt gjenstander som kam, tekstiler, fottøy og en veske av fjær. Noen år senere ble et lite

²⁹⁸ Ceruti, 2015: 3

²⁹⁹ Ceruti, 2015: 3

³⁰⁰ Ceruti, 2015: 3

³⁰¹ Ceruti, 2015: 4

spedbarn også funnet på samme område. I 1922 ble en jente funnet på fjellet Chuscha. Jenta sin grav inneholdt flere gjenstander som kammer, tekstiler, vesker, fjærdekt hodeplagg og belte.³⁰² Hun ble funnet med en hodepynt dekket av fjær, noe som gjør at vi kan anta at denne jenta kanskje var en acllas, sånn som Llullaillaco Maiden som også ble funnet med dette hodeplagget. I 1954 ble en mumifisert gutt funnet på fjellet El Plomo. Etter å ha gjennomført undersøkelser på han antar de at han var 8 år gammel og de tror han enten døde av kulden eller ble levende begravd.³⁰³ Dette kan kobles til Llullaillaco Boy som også kan ha dødd på denne måten. I 1964 ble en mumifisert mann funnet på fjellet El Toro. Undersøkelser viser at mannen ble kvalt, han var i voksen alder og han hadde flere gjenstander rundt seg blant annet klær, sko og fjær. I 1976 ble det funnet to mumier på toppen av fjellet Esmeralda, en kvinne og en ung jente, begge skal ha blitt kvalt. Gjenstandene funnet sammen med disse var keramikk, spondylus skjell og tekstiler.³⁰⁴ Her nevner Ceruti funn av eldre individer, noe som skiller seg ut i capacocha. Var disse personene viktige eller var det en spesiell situasjon som gjorde at disse ble utvalgt? Kan det ha vært en katastrofe som dukket opp uten forvarsel og samfunnet sin løsning var å ofre de som var tilgjengelig? Kan det være at de ikke fant verdige barn og derfor måtte benytte seg av voksne? I 1985 ble mumien til en antatt syv år gammel gutt funnet på fjellet Piramide. Undersøkelser på gutten viser at han ble drept av slag mot hodet. Kroppen til gutten skal ha blitt bundet sammen og plassert i graven. Han hadde flere gjenstander med seg, blant annet tekstiler, smykke, et fjærkledd hodeplagg, vesker og flere figurer.³⁰⁵ Ceruti oppsummerer funnet av gjenstandene slik: “[...] three male figurines made of gold, silver and *Spondylus* shell, which were adorned with feathers of rainforest birds. In addition to these items, two llama figurines made of *Spondylus* shell and a silver figurine representing a camelid were found.”³⁰⁶ I 1998 ble det funnet seks kropper inne i krateret på vulkanen Misti. Undersøkelser på disse kroppene har vært vanskelige fordi de er dårlig bevart. I 1999 ble det gjennomført arkeologiske undersøkelser på den hellige plassen på toppen av fjellet Quehwar. Arkeologene fant en kropp, men den og resten av gravplassen var i dårlig stand etter gravplyndrere. Undersøkelser av skjelettet forteller at den ofrede var en jente i 12 års alderen. Arkeologene fant flere gjenstander i, og rundt, graven blant annet benrester av

³⁰² Ceruti, 2015: 4

³⁰³ Ceruti, 2015: 4

³⁰⁴ Ceruti, 2015: 4

³⁰⁵ Ceruti, 2015: 4-5

³⁰⁶ Ceruti, 2015: 5

en ofret kamel, keramikk, tekstiler, og en Spondylus figur.³⁰⁷ I 1999 ble de tre kjente mumiene funnet på fjellet Llullaillaco: “The Llullaillaco boy, who was 7 years old, was wearing a red tunic, leather moccasins, fur anklets, a silver bracelet, and a sling wrapped around his head, with his forehead adorned with white feathers.”³⁰⁸ Resultater av ulike undersøkelser gjort av gutten kan tyde på at han døde før han kom til toppen av fjellet. Det forskerne tror han døde av var lungeødem, høydesyke eller av utmattelse. Forskerne begrunner dette ved å vise til hvordan kroppsspråket til gutten er, i forhold til hva de hadde antatt at det skulle vært, for noen som døde i slik ekstrem kulde. Tegn rundt den ene foten kan vise til at gutten har blitt dratt opp resten av veien til toppen av fjellet.³⁰⁹ I graven til gutten ble det også funnet blant annet alkohol og figurer. I den antatt seks år gamle jentas grav bestod gjenstandene av tekstiler, figurer og keramikk. Hun var utkledd slik: “She was wearing a sleeveless dress and a shawl, both kept in place with metal pins, moccasins on her feet and a metal plaque on her forehead.”³¹⁰ Etter å ha lest to artikler som omhandler undersøkelser gjennomført på Llullaillaco mumiene, er det noen spørsmål som dukker opp. I Ceruti sin artikkel er Llullaillaco Boy og Lightning Girl 7 og 6 år gamle, mens i Wilson et al. sin artikkel er det antatt at barna var 4-5 år gamle. Hvem er mest troverdig av disse undersøkelsene? Ceruti var med på utgravingen av mumiene når de ble funnet og har et godt rykte innenfor forskning på inkariket. Det som er underlig, er at Ceruti er en av de dyktige forskerne som sammen med Wilson har gjennomført detaljerte undersøkelser og gjort nyttige funn på Llullaillaco mumiene. Ceruti skrev sin artikkel to år senere og kan derfor ha gjort nye funn når det kommer til alderen til de to yngste barna. Det er også viktig å nevne at Ceruti ser på alle tre Llullaillaco barna pluss andre barnefunn, mens Wilson et al. har i hovedsak fokusert på Llullaillaco Maiden. Uansett hvor gamle disse barna var da de ble ofret, er det viktig å være klar over at den estimerte alderen på de ofrede personene som har blitt, og som vil bli, undersøkt som regel bare er en antakelse og ikke en fasit.

The Inca Empire institutionalized a system of selection, seclusion, and redistribution of “chosen women” or *acllas*, who were taken from their homes prior to the onset of puberty and kept in special houses or *acllahuasi*. Here they were kept under the close surveillance of consecrated women known as *mamacona* who would teach the young girls to weave and to prepare chicha [...] At the age of 14, the young women were taken out of the *acllahuasi* and some

³⁰⁷ Ceruti, 2015: 5-6

³⁰⁸ Ceruti, 2015: 6

³⁰⁹ Ceruti, 2015: 8

³¹⁰ Ceruti, 2015: 6

would be selected to be given as secondary wives to nobles while others would be consecrated to serve as priestesses or Wives of the Sun. However, some of the girls were chosen for the *capacocha*.³¹¹

Grunnen til at ofrene var barn forklarer Ceruti med at de var renere enn voksne. Det kan derfor være grunnen til at disse acllas jentene var jomfruer også. De mest kjente ofrede jentene som knyttes til *capacocha* er Lullaillaco Maiden, Ice Maiden fra fjellet Ampato og jenta fra fjellet Sara Sara.³¹² Spanjolene oppdaget menn som hadde blitt straffet med døden etter å ha brutt den viktige regelen som sa at det var forbudt å gå inn i *acllahuasi*, de utvalgte jentene sitt hus.³¹³ Det viser hvor viktig renheten til disse jentene var og hvor seriøst inkaene tok oppgaven med å holde de adskilt fra alt som kunne ødelegge alle årene med beskyttelse og trening. Dette synet på renhet kan kobles til aztekerne og mayaenes syn på renhet. For eksempel aztekerne som vasket slavene før de ble ofret og mayaenes blick på vann som var urørt og dermed rent.

Ceruti har ramset opp hvilke metoder som ble brukt av inkaene for å ofre personene i *capacocha*. Hun skriver om slag til hodet, kvelning ved bruk av makt, kvelning ved bruk av tap på oksygen eller ofrene ble levende begravd.³¹⁴

The practice of burying children alive or of suffocating them prior to burial is both compatible with the physical evidence of the Lullaillaco children and the El Plomo boy. Apparently, the reason for selecting this particular sacrificial procedure was rooted in the belief that only “complete” offerings were acceptable to a major deity. A victim who had shed blood would have been considered to be an “incomplete” offering in the eyes of the Incas.³¹⁵

Fortellingen om en 10 år gammel jente som visstnok ble levende begravd i 1598 blir fortalt av krønikeskriver Ramos Gavilan. Hun skal ha blitt funnet og gravd ut av gruvearbeidere fra Europa etter tre dager innesperret.³¹⁶ Det er Ceruti som har vist til denne fortellingen i sin artikkel, men jeg synes det er noe merkelig ved denne historien. Den er skrevet på en måte som svekker troverdigheten. Kanskje krønikeskriveren ville forverre tradisjonen og ofringsgrunnlaget til inkaene. Det kan være at historien er sann, men ville ikke inkaene ha passet bedre på sine helligdommer? Hvordan kan europeiske gruvearbeidere få tillatelse til å grave på disse stedene bare noen få dager etter en ofringsseremoni?

³¹¹ Ceruti, 2015: 7

³¹² Ceruti, 2015: 7

³¹³ Bernand, 2011: 35

³¹⁴ Ceruti, 2015: 7

³¹⁵ Ceruti, 2015: 8

³¹⁶ Ceruti, 2015: 8

Capacocha har en fremgangsmåte som gjør at inkaene kan forberede barn til ofringer, men de slipper som oftest å måtte ta livet av de selv. De ser på det som at gudene selv tar livene av barna de har blitt tilbudt og prestene kan hjelpe til ved å ty til vold dersom barna gjør for mye motstand eller seremonien tar for lang tid.³¹⁷ Siden ofringsspersoner kan ha bli sett på som budbringere, betyr det at disse forberedelsene som kan starte et helt år i forveien var egoistiske og ikke for ofrene sin skyld? Eliten som gav rikdom, og det lille ekstra, for at offerpersonen skulle leve et bedre liv kan ha gjort dette for at gudene skulle se på deres bidrag på en positiv måte? Ceruti viser bredde på hvor og hvordan capacocha kan ha sett ut ved hjelp av arkeologiske undersøkelser.

Valerie Andrushko har, sammen med en rekke forskere, undersøkt skjelett funnet i Choquepukio. Dette er et sted hvor en mulig menneskeofring har blitt gjennomført og det kan ha vært et capacocha. Grunnen til at de tror det kan ha vært denne ofringemetoden er fordi de fant syv barn i alderen 3 til 12 år i en grav.³¹⁸

Undersøkelse av hvor barna er fra ble utført for å sjekke om dette var en capacocha. En av grunnene til at forskerne er usikre, er at ofrene er små barn og de er gravd ned med kostbare gjenstander, men plasseringen stemmer ikke med de vanlig capacocha som normalt ble gjennomført på en høy topp og ikke i en dal.³¹⁹ Forskerne tror at barn ble valgt fra hele riket for å binde de sammen til en sterk enhet.³²⁰

Forskerne har delt opp artikkelen i to deler, først forklarte de om denne typen ofringemetode, capacocha, fra de spanske krønikeskriverne og deretter viste de til arkeologiske funn ved de sju ofrede barna i Choquepukio.³²¹ I de to tidligere artiklene om inkaene benyttet forfatterne seg av krøniker skrevet ned etter erobringen.

Bernabe Cobo's *Historia del Nuevo Mundo* er den teksten som har høyest troverdighet blant forskerne. Denne spanske misjonæren ble også nevnt i artikkelen til Wilson et al. Cobo's tekst viser inkaenes mytologi, tro og seremonier. Han forklarer at spedbarn og barn opp til 16 år ble ofret hvis de hadde utseende til det. Det var en stor ære å gi sitt barn bort til denne skjebnen.³²² Her åpner det seg et spørsmål om det fantes foreldre som ville prøve å unngå å miste barna sine til denne typen seremonier? Kanskje noen påførte barna sine skader for å lage arr i ansikt eller på kroppen for å minske eller fjerne

³¹⁷ Ceruti, 2015: 9

³¹⁸ Andrushko et al., 2010: 232

³¹⁹ Andrushko et al., 2010: 232

³²⁰ Andrushko et al., 2010: 323

³²¹ Andrushko et al., 2010: 324

³²² Andrushko et al., 2010: 324

sjansen for at sitt barn ble valgt. Selv om det er en stor ære å bli utvalgt til disse seremoniene, kan vi anta at det er noen som ikke ønsket å miste barna sine?

Den spanske krønikeskriveren Juan de Betanzos forklarer hvordan 1000 barn ble valgt ut til et capacocha som skulle begraves i par, en gutt og ei jente. Betanzos forklarer videre at keiseren vil få alle de ofrede som tjenere etter sin død.³²³

I artikler som omhandler capacocha blir det ofte referert til krønikeskriverne Cobo og Betanzos. Begge skriver om ofringene som skjer i inkariket og de forklarer ofte i detaljer hvor mange som blir valgt ut, hvordan disse ofrene skal se ut, hvor og hvordan de skal gravlegges.

Andrushko et al. beskriver funnet av mumien i 1995 på fjelltoppen Cerro Ampato i Peru, bedre kjent som Juanita. Hun var 13-15 år gammel og var gravlagt med mye tekstiler, sandaler, figurer, skjell og keramikk. Det ble også funnet cokablader. Funn av skader på hodeskallen er tegn på at hun døde av traume. På samme utgraving ble det funnet tre andre barn, og to av dem beskrives videre: En jente i tidlig tenårene, 12-14 år gammel, med fjærkledd hodeplagg og en gutt i 9 eller 10 års alder. Det tredje barnet står det ingenting om. Andrushko et al. skriver også om Llullaillaco barna og også her blir Llullaillaco Boy og Lightning Girl referert til som 6 og 7 års alder.³²⁴ Bare på disse ulike undersøkelsene av forskjellige mumiefunn kommer det frem et tydelig mønster. Det er lettest å bekrefte at det er capacocha dersom de finner en acllas, altså en tenåringsjente gravlagt med et fjærkledd hodeplagg eller cokablader. Gravene inneholder ofte flere gjenstander som tekstiler, ulike typer skjell, figurer som ofte representerer kjønnene som ligger gravlagt og sandaler. Hvorfor var det bare jenter i denne alderen som ble ofret? Det kommer frem at jomfrudom var viktig, kan det være grunnen til at det kun var jenter i denne alderen? Regnes gutter opp til rundt 10 års alder som rene, og etter dette som urene?

Ble capacocha kun gjennomført på fjell eller andre naturlige høyder? Det er flere som har undersøkt dette, og både Andrushko et al. og Eeckhout & Owens har skrevet artikler som omhandler denne type ofring i lavlandet også. Andrushko et al. skriver om en mulig capacocha i Choquepukio. Der ble det funnet mange skjeletter, seks av disse var barn. Gravstedet til de seks barna inneholdt flere gjenstander som figurer, tekstiler, keramikk, skjell og edle metaller som gull og sølv. Siden alderen på barna og

³²³ Andrushko et al., 2010: 324

³²⁴ Andrushko et al., 2010: 324

gjenstandene er så like som de gravstedene som blir funnet på fjelltopper blir dette funnet også koblet til denne type ofring.³²⁵

Det er beskrivelsen av et barn funnet noen meter unna denne massegraven som gir best inntrykk av at capacocha ikke bare forgikk på fjelltoppene.

Approximately 3 m from the group burial, an additional child was uncovered with the most elaborate artifact of all – a silver figurine approximately 25 cm in height with a *Spondylus* shell headdress and fragments of cloth. The figurine was modeled with male anatomy and its hands positioned across its chest. Around this artefact were miniature gold, silver, and *Spondylus* figurines of human males and llamas, with even more rich offerings found nearby, including miniature silver and gold headdress ornaments, gold and silver llama figurines, *Spondylus* shell male human figures, a miniature bracelet, and pieces of gold foil.³²⁶

Undersøkelser gjennomført for å finne alderen til disse sju barna viser at de var mellom 3-12 år gamle, noe som gjør at de passer inn i kategorien av offer utvalgt til denne typen ofringer.³²⁷ Etter det forskerne har funnet i andre undersøkelser av disse ofringene så tror de at figurene som blir funnet i gravkammeret ofte representerer kjønn som har blitt gravlagt. Det er derfor mulig å tolke at dette barnet som ble funnet alene er en gutt. De ulike gjenstandene som ble funnet like i nærheten kan ha tilhørt dette barnet, men det kan også være en egen ofring eller kanskje tilhøre massegraven. Hvorfor ble i så fall disse barna ofret her? Var det unntak fra det normale? Var det egentlig ofringer som dette over hele riket, men at det kun er de på fjelltoppene som i hovedsak har blitt funnet? Kan det ha noe med temperaturforskjellene å gjøre, og at levninger etterlatt på fjelltoppene er bedre bevart enn de levningene som blir funnet i lavlandet? Kan det være mulig at befolkningen ikke har hatt tid til å vente med ofringen? Tiden det kan ha tatt for å få barna klare og til å frakte dem til en fjelltopp kan ha vært for lang i visse situasjoner. Kanskje de måtte ofres så fort som mulig for å prøve å redde sivilisasjonen fra en naturkatastrofe?

Andrushko et al. har kommet frem til flere mulige punkter som kan svare på hvorfor capacocha ble gjennomført i Choquepukio. Den første er faktoren allianse, den andre er den naturlige plasseringen av offerplassen og den tredje er at det er en varm kilde plassert her. Det kommer frem hvor viktig naturlige plasser og steder som kan gi en

³²⁵ Andrushko et al., 2010: 324

³²⁶ Andrushko et al., 2010: 325

³²⁷ Andrushko et al., 2010: 325

nærhet til det mytologiske var for inkaene.³²⁸ Hvorfor var dette viktig? Kan vi sammenlikne de med mayaenes cenoter og deres bygging av templer?

I inkariket var det ofte en søken etter hellige steder og inkaene erobret ofte områder for å få tilgang på slike hellige plasser. Et eksempel er kystbyen Pachacamac. Peter Eeckhout og Lawrence Owens har undersøkt bevis på menneskeofringer i denne kystbyen. Eeckhout jobber med historie og arkeologi, mens Owens jobber med bioarkeologi.³²⁹ De skriver i artikkelen om ulike former for ofring, deriblant de to formene kvelning og bruken av gift. Videre forteller de om flere voldelige og blodige metoder som halshugging, kutte over strupen, lemlestelse og bludgeoning³³⁰. Etter det vi har forstått av inkaenes ofringsmetoder så langt så vil disse blodige metodene være en motsetning. Hvordan skal ofrene bli beholdt «rene» hvis metoden som blir brukt til å ofre de gjør at ofringsspersonen blør? Kanskje er det ikke så farlig på andre ofringer enn capacocha? Måten disse metodene blir avklart på er gjennom arkeologiske undersøkelser på skjelett og mumier. Eeckhout og Owens undersøker graver og skjeletter fra år som er tidligere enn mitt startpunkt, som er 1300-tallet. Kan det være at sivilisasjonen rundt Andesfjellene var mer voldelige enn inkaene oppfattes som? Kan de ha vært mer brutale, enn først antatt? Kanskje det finnes mer bevis på brutale ofringer og offerseremonier i inkaenes sivilisasjon, men at disse ikke har blitt oppdaget enda?

Pachacamac var et viktig knutepunkt for det politiske, økonomiske, religiøse, strategiske og det symbolske for keiseren. Folket, inkaene, trodde det bodde en gud der og det ble raskt en destinasjon for pilegrimsreiser. Dette knutepunktet ble en del av inkariket i 1470, og på grunn av sin symbolske og religiøse betydning ble det bygd et tempel til solen og et acclahuasi. Spanjolene som ankom beskrev stedet som imponerende.³³¹ Det kan tolkes hvor viktig og hvor seriøst inkaene tok jobben med å perfektionere disse tenåringsjentene uansett hvilken skjebne som ble valgt for dem. Når de valgte å benytte seg av denne gode og ekstremt viktige plasseringen til å bygge et acclahuasi. Hvorfor ikke benytte plassen som en ren offerplass? Var det kanskje ikke høyt nok? Hvorfor ikke lage en eller flere boliger til keiseren eller andre i eliten? Hvorfor var det i utgangspunktet viktig å erobre denne plassen? Var det kun på grunn av

³²⁸ Andrushko et al., 2010: 331

³²⁹ Eeckhout, Peter & Owens, Lawrence Stewart (2008) "Human sacrifice at Pachacamac" Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/25478240> (s.375)

³³⁰ Eeckhout & Owens, 2008: 376

³³¹ Eeckhout & Owens, 2008: 377

ryktet eller kan det ha andre formål? Kunne det være en sosial eller kanskje en politisk grunn til utvelgelsen? Kan plassen ha hatt en strategisk plassering?

Begrepene apu og huaca blir i kildematerialene ofte koblet til slike hellige steder siden dette er to begreper som forklarer hvor den hellige plassen var plassert i landskapet.

Hvis inkaene brukte huaca refererte de til hellige områder, men hvis de brukte apu var den hellige plassen plassert på en høyde.³³² Eeckhout og Owens undersøker definisjonen av ofringspersoner og hvordan de, som forskere, skal kunne avklare og skille mellom hvilke individer som har dødd av naturlige årsaker og hvilke som har dødd som følge av en ofring. De trekker frem flere eksempler på hvem som defineres som offer, hvem som ofrer, hvilke skader som er påført individene, når de ble lagd og hvordan disse skadene oppstod. De ser også på hvilke andre grunner som kan ha forårsaket en tidligere død for enkelte av individene. Et eksempel er ulike sykdommer som for eksempel lepra. For å undersøke funnene gjort på Pachacamac, brukte de antropologiske og arkeologiske undersøkelser.³³³ Eeckhout & Owens har delt funnene sine inn i tre kategorier; 1) Traume og avvikende grav, 2) Ingen traume og ingen avvikende grav, og 3) Ingen traume og avvikende grav. De har lagd en tabell som viser hvilke arkeologiske tegn som kan representere ofringer og hva disse tegnene kan komme av.³³⁴ Undersøkelsene ble gjennomført på levningene etter 181 individer og de undersøkte alder, kjønn og dødsårsak. Resultatene var at flere hadde skader på skjelettene, men de fleste av disse var påført før døden inntraff og ble derfor ikke regnet som dødsårsaken.³³⁵

De skriver om flere av individene de har funnet og undersøkt, men jeg skal kun vise til noen av disse. Den første var en mann i 30 årene, som trolig ble ofret. Mannen hadde ingen åpenbare gjenstander med seg, men de fant noen perler i sanden over han. Mannen har synlige skader på hodeskallen etter et eller flere slag mest sannsynlig påført av en klubbe. Dette slaget, eller slagene, kom mest sannsynlig ovenfra etter å ha undersøkt plasseringen av bulken som ble lagd i kraniet. Skaden som ble påført hadde så stor kraft at det er flere lineære brudd som fortsetter over skallen. Det er viktig å understreke at disse utgravningene ble gjennomført på små områder og forskerne forteller at flere levninger kan ligge i nærheten.³³⁶ Jeg har ikke funnet mange arkeologiske

³³² Jones & Molyneaux, 2011: 178 og 199

³³³ Eeckhout & Owens, 2008: 380-381

³³⁴ Eeckhout & Owens, 2008: 382 (Se figur nr. 37)

³³⁵ Eeckhout & Owens, 2008: 383

³³⁶ Eeckhout & Owens, 2008: 385-386

undersøkelser av menn i 30 årene eller andre voksne offerpersoner i inkariket. Dersom denne mannen ble ofret, vil det være en annen type ofringsmetode enn capacocha som vi har blitt godt kjent med til nå. Her går det an å trekke tråder til de voksne personene som Ceruti fortalte om i sin artikkel. Kanskje det var voksne som ble ofret i capacocha? Var det muligens voksne personer som ble sett på som rene, slik som de utvalgte barna? Under en vegg ble det funnet en ofringskniv, kalt tumbaga tumi.³³⁷ Hva skulle inkaene med ofringskniv hvis de ønsket at ofringene skulle skje uten blod? Gjaldt dette bare for mennesker? Kanskje de ofret blod med slike kniver fra dyr eller seg selv sånn som aztekerne og mayaene? Er det sikkert at dette er en ofringskniv og ikke bare en helt vanlig kniv eller muligens en gave? Forskerne fant flere barn, både jenter og gutter, under utgravingen og undersøkelsen på barn funnet her kan tolkes som capacocha. Barna var i alderen 4-8 år gamle og hadde ingen synlige skader som kunne fortelle hvordan de hadde dødd. Det ene barnet ble funnet under selve konstruksjonen. Barnet ble funnet nederst eller under grunnmuren til bygget og forskerne skriver at basert på hvordan skjelettet har beveget seg etter å ha hatt vekten av bygningen over seg, mener de at barnet må ha blitt plassert der rett etter sin død, siden skjelettet er bøyd og deformert og ikke knust.³³⁸ Ofringer ved byggingen av nye hus, eller konstruksjoner, er en av de antatte årsakene til capacocha. Funnene av skjelettene er gjort ved en korridor som ligger i retningen av tempelet til Pachacamac. Forskerne tror derfor at disse barna ble ofret for å blidgjøre gudene, og forfedrene som lå gravlagt under denne korridoren.³³⁹

Forskerne skriver detaljert om et funn av et spedbarn som de tror har blitt levende begravd.³⁴⁰ De tror dette barnet har blitt ofret fordi det er plassert i en sammenkrøpet stilling og beina hadde en rar posisjon. Barnet har ingen tegn på traumer og de tror derfor at inkaene kan ha begravd barnet levende.³⁴¹ Det er også mulig å tolke dette til at spedbarnet var dødfødt, eller døde av andre årsaker som for eksempel ulike sykdommer. Selv om inkaene har blitt koblet til ofringsmetoden hvor de begravde mennesker levende, er det ikke sikkert at alle levningene som er uten traumer og med underlige graver er offerpersoner. Det kan også hende at ikke alle ofrene levde da de ble gitt til gudene. Det kan også tenke seg at noen av offergavene var døde barn som foreldrene

³³⁷ Eeckhout & Owens, 2008: 386 (Se figur nr. 38)

³³⁸ Se figur nr. 39

³³⁹ Eeckhout & Owens, 2008: 387-388

³⁴⁰ Se figur nr. 40

³⁴¹ Eeckhout & Owens, 2008: 388-389

gav til gudene for å beskytte dem etter døden. Eeckhout & Owens viser til ulike kilder, deriblant krønikeskriverne, som nevner menneskeofringer i Pachacamac.

Krønikeskriverne Cobo, som vi har hørt om tidligere, og Santillán nevner at barn blir levende begravd her. Guamán Poma, også krønikeskriver, skriver at ofringer av barn var planlagt i inkaenes kalender.³⁴²

I 2019 ble det gitt ut en artikkel av journalist Jack Guy i CNN. Artikkelen omhandlet et stort funn av ofrede barn i Peru. I nærheten av Trujillo ble det funnet en stor massegrav som inneholdt 250 barn i alderen 4-12 år, 40 krigere og dyr. Barna var vendt med ansiktet mot havet.³⁴³ Dette kan ha vært et håp om at gudene skulle fikse opp i en katastrofe som foregikk. Var dette kanskje noe som alltid ble gjort når barn ble ofret? Hva med de sittende posisjonene? Skal det være et symbol på noe det også? Ofringen skal ha skjedd en gang mellom 1200- og 1400 tallet. Det vil si at det enten er mochesivilisasjonen, også kalt chimu, eller inkaene, siden de erobret disse områdene på 1400-tallet. Siden denne ofringen var så stor kan det tenkes at det var til ære for Chimugudene for at de skulle slutte konsekvensene fra El Niño fenomenet.³⁴⁴ El Niño var et fenomen som skjedde uregelmessig og inkaene klarte ikke å forutsi når dette skjedde. Det kunne være alt fra to til syv år mellom hver gang. Det som skjedde når El Niño slo til i inkariket var at vannet og vinden endret seg raskt og kraftig. Det ødela store deler av klimaet og innbyggerne i inkariket ble utsatt ved at for eksempel fisken flyttet på seg, eller døde, og åkrene som var viktige for å brødfø sivilisasjonen ble ødelagt. Det kunne også oppstå kraftige og ødeleggende flommer.³⁴⁵ Det er forståelig at befolkningen trodde gudene var sinte og viste sin vrede når hverdagen deres enkelt ble forandret fra fredfull til kaotisk. Det er merkverdig at det er så stor forskjell i antall individer som blir funnet i slike graver. Kan det være at inkaene muligens i slike katastrofer velger å ofre et enormt antall barn, mens i vanlige og mildere former for naturkatastrofer så holder det med et par barn. Kanskje kan det si noe om hvor mye samfunnet led når dette fenomenet slo til?

³⁴² Eeckhout & Owens, 2008: 392

³⁴³ Guy, 2019 (28. august 2019) "Remains of 250 sacrificed children found in Peru". CNN. Hentet fra: <https://edition.cnn.com/travel/article/peru-child-sacrifice-archeology-scli-intl-scn/index.html>

³⁴⁴ Guy, 28. august 2019

³⁴⁵ National Geographic (u.d.) Hentet fra: <http://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/el-nino/print/>

Kapittel 5 – En komparativ oppsummering av funn

De tre sivilisasjonene har flere likheter og forskjeller når man skal trekke linjer mellom dem. Jeg skal nå forsøke å tydeliggjøre noen av disse ved å gå igjennom de ulike faktorene for ofringer og hvilke ofringsmetoder som ble benyttet. De religiøse, politiske, sosiale og økonomiske faktorene blir diskutert, men mengden fordelt på disse fire varierer fra sivilisasjon til sivilisasjon. Det religiøse aspektet har fått størst plass i min avhandling fordi det er den faktoren som tydeligst kommer frem i de kildene jeg har brukt. De tre sivilisasjonene viste respekt og ærefrykt for gudeskikkelsene sine. Aztekerne og mayaene hadde én gud som var basert på samme person, Quetzalcoatl og Kukulkán. Resten av gudene hadde forskjellige navn, men de hadde i hovedsak samme oppgaver. Alle tre sivilisasjonene hedret en form for regngud og hadde et spesielt syn på sol og måne, fordi de trodde verden var i balanse når disse var fornøyde. Alle tre sivilisasjoner hadde regnguder som kan bli ansett som én av de viktige gudene, fordi de var avhengig av at regngudene var fornøyde. De ville ikke ha for lite vann, men heller ikke for mye.

Aztekerne og mayaene hadde skapelseshistorier som kan ha vært grunnlaget for deres ofringer. Siden gudene til disse rikene hadde ofret sitt eget blod for menneskene sin skyld, var det viktig for menneskene å gjengjelde denne tjenesten. Inkaene sin skapelseshistorie er mer usikker fordi det ikke finnes skriftlige kilder fra deres eksistens. De tre sivilisasjonene brukte prester til å lede seremonier. Prestene bestemte også når de skulle gjennomføre ofringene. Det var ulike former for templer, altere og helligdommer i de tre sivilisasjonene, og alle benyttet seg av én, eller flere, av disse når de utførte menneskeofringer. Et likhetstrekk, ved disse hellige stedene, var at de som regel var plassert i høyden, enten det var på toppen av et tempel eller på en fjelltopp. Dette kan ha vært for å komme nærmest mulig gudene. Himmelretningene sin viktighet kommer frem hos både aztekerne, mayaene og hos inkaene. Inkaene hadde også denne firedelingen i mytologien sin. Bruken av fjær finner man hos både aztekerne og hos inkaene. Det kan være symbolsk for deres tanke om at de skal forenes med gudene og bli med på deres reise i himmelen, og at de av den grunn derfor muligens trengte vinger. Det kan også ha vært for å pynte offerpersonene og at de da så på fuglefjær som en form for naturlig utsmykking. Figuren jaguar blir ofte referert til i aztekerne og mayaenes kultur. Som regel var det for å vise høy status. Jeg har ikke funnet noen referanser til jaguaren i inkariket. Aztekerne, mayaene og inkaene trodde at bruk av ulike former for alkohol eller stoffer kunne gi dem en større nærhet til gudene.

The Aztecs had built for themselves a great and powerful empire, one that occupied the same niche in North and Central America that the Inca empire did in South America. These two indigenous American empires paralleled each other in time but never met, although their rulers must have known about the other's distant presence.³⁴⁶

Boone mener at disse to sivilisasjonene ikke møtte hverandre, men hvordan vet hun det? Hvordan kunne de vite om hverandre, uten å ha møttes på en eller annen måte? Hvis det hadde blitt funnet gjenstander på kryss av disse to samfunnene kunne det ha vist til en eller annen form for handel. Med tanke på avstanden mellom disse samfunnene, og hvilke metoder de hadde på å komme seg fra en destinasjon til en annen, er det merkelig at de ikke hadde kontakt seg mellom. Dette gjelder også mayaene og deres kontakt med aztekerne og inkaene. Det er tre store sivilisasjoner som eksisterte i samme tidsperiode, selv om avstanden er lang mellom dem.

Aztekerne, mayaene og inkaene hadde mange forskjellige ofringsmetoder, og det er noen av dem som er forholdsvis like. Aztekerne og mayaene benyttet seg av hjerteutskjæringer. Årelating var en metode som ble brukt i alle tre, og hos aztekerne og hos inkaene ble barn lært opp til årelating på skolen.

Bruken av menneskeofringer for å forhindre katastrofer var noe som ble funnet hos alle de tre sivilisasjonene. Hattstein sier at: «Forskerne har blant annet interessert seg for spørsmålet om hvorvidt det høye antallet av menneskeoffer var et symptom på forfall i aztekisk kultur, og at tanken var å avverge naturkatastrofer.»³⁴⁷ Jeg forstår det slik at inkaene er den sivilisasjonen hvor det kommer best frem at ofringene ble brukt for å forhindre, eller orden opp i, naturkatastrofer. Ofringer av barn går igjen hos alle de tre sivilisasjonene. Hos inkaene blir det nevnt at barn ble utvalgt som ofre, men det kan diskuteres om disse barna var en del av samfunnet eller om de var de en av «de andre»? Det blir undersøkt om barna kan ha blitt utvalgt fra hele inkariket. Hadde inkaene et «oss og dem»-syn som aztekerne? Det kommer heller ikke tydelig frem om de utvalgte barna aztekerne ofret var fra det lokale samfunnet eller om de ble utvalgt fra samfunn i nærheten. Ofringsseremoniene hadde stor betydning for aztekerne. Verden ville gå under dersom de ikke gjennomførte de ulike ofringene på riktig tidspunkt og på riktig måte. Tanken om at det var ærefullt å bli ofret var utbredt i alle tre sivilisasjonene. Siden denne måten å dø på var den verdigste av dem alle, kan man derfor tolke det slik at personene som skulle ofres til gudene møtte sin skjebne frivillig. Krigere i

³⁴⁶ Boone, 1994: 20

³⁴⁷ Hattstein, 2010: 261

aztekerriket begynte tidlig å forbedre seg på å bli tatt som krigsfange, siden dette kunne bli utfallet etter blomsterkrigene. Gjorde de dette hos mayaene og inkaene også? Ceruti mente at inkaene ikke ville søle blod i sine ofringer av mennesker, men viser da til andre sivilisasjoner i Mesoamerika som ikke nølte med å være blodige:

Sacrificial techniques employed in Inca *capacocha* ceremonies seem to have been selected in order to avoid an overt display of cruelty. This was very different from Mesoamerican heart excision and the flaying, for these extremely bloody rituals were conducted in front of a large and presumably terrified audience. Contrastingly, Inca sacrificial victims were transported to largely uninhabited and inaccessible localities and were dispatched with a minimum amount of suffering (with the spilling of blood being avoided).³⁴⁸

Ved å da trekke frem igjen Eeckhout og Owens som skrev om voldelige, og blodsølende, ofringsmetoder brukt av inkaene er det her mulig å stille seg spørsmål om hvem som har rett. Det er vanskelig å sette en fasit, eller å utelukke noen ofringsmetoder i inkariket, når det eneste dagens forskere har å basere seg på, er arkeologiske undersøkelser og funn.

Aztekerne hadde mange forskjellige måter å ofre på og mange forskjellige offergaver de gav til gudene. De ofret barn både på toppen av templer og på naturlige høyder. Disse barna fikk brystet kuttet opp og hjertet revet ut. De ofret kvinner og her benyttet de seg av ulike metoder. Noen ganger ble de ofret på samme måte som en mann, altså lagt på ryggen over offersteinen, brystet kuttet opp og hjertet revet ut, mens de andre ganger ble halshugd først. Noen ganger ble de ofret over ryggen på en av prestene istedenfor på ofringssteinen. Aztekerne hadde seremonier fylt med musikk, sang og dans. Under noen seremonier danset folket, andre ganger danset prestene og innimellom danset eliten. De kunne til og med finne på å danse i stillhet på enkelte av seremoniene. På noen av årets ofringer fastet de i forveien eller underveis. Aztekerne ofret ikke bare mennesker, noen ganger ofret de blomster, mais, figurer hugget ut i tre, piler, kopal og røkelse. Dyr, da spesielt ulike typer fugl, ble også ofret til de aztekiske gudene. De mest vanlige formene for ofringsmetoder i aztekerriket var ofringer av slaver, krigsfanger og årelating. Årelating, altså det å ofre sitt eget blod, var vanlig. Noen ganger var det bare prestene som gjorde dette, men andre ganger var folket med i ritualet. Det vanligste var å kutte seg på ørene, tungen eller på beina. Noen ganger brukte de årelating for å sette merker av blod på dørene sine. Slaver ble ofret jevnlig. Noen ble ofret på den vanligste måten, over offersteinen, mens andre slaver ble kastet på flammene, dratt ut igjen og deretter

³⁴⁸ Ceruti, 2015: 9

fraktet til ofringssteinen. Noen ganger lot de slavene bli igjen i flammene. De slavene som skulle kastets inn i flammene fikk en form for røkelse kastet i ansiktet. Noen slaver ble ofret på ballbanen, mens andre var på feil sted til feil tid. Krigsfangene som ble ofret var muligens de viktigste offergavene. De ble ofret over offersteinen, og noen ganger hadde de lengre seremonier i forkant, som for eksempel gladiator-ofringer. Her ble krigsfangen hardt skadet i urettferdige spottkamper, hjertet ble skåret ut over ofringssteinen og kroppen ble flådd. Aztekerne valgte én som skulle ha på seg huden til den ofrede i tjue dager. Noen av krigsfangenes hoder ble hugget av og enten danset med, eller hugget av og tredd på en påle. Aztekere hadde én ofringsseremoni som skilte seg ut fra alle de andre. Det var en ung gutt som ble utvalgt til å være etterligner av en gud, og han levde et helt år som guden. Denne ofringsseremonien skjedde bare én gang i året. Mayaene sine ofringsmetoder har forskerne funnet få detaljerte beskrivelser på. Plasseringen av offerpersonen som fikk hjertet skåret ut var lik aztekerne sin plassering av sine offerpersoner når de rev ut hjertene deres. Mayaene kunne halshugge krigsfanger, drukne offerpersoner i cenoter og kaste kostbare gjenstander som gull og kobber ned i cenotene. Mayaene kunne ofre taperne av ballspillet. Hodet til taperen kunne passeres på en påle ved siden av banen. De gjennomførte barneofringer. Som aztekerne trengte de personer som de kunne ofre, og dette skaffet de fra slavetokter. Basert på arkeologiske funn har forskerne kommet frem til at inkaene ofret for fem grunner; for å feire, begravelsofringer, naturkatastrofer, spesielle bygninger og til slutt for fruktbarhet og helse. Barn var den offergaven som var mest verdig og det kunne være mange barn som ble ofret under en seremoni. I inkariket ble barn donert til disse ofringene, og denne donasjonen skulle gi en sosialøkonomisk fordel til familien som mistet barna sine. Inkaene ofret mennesker, og det mest kjente ofringsritualet var capacocha. Funn av tenåringsjentene, acllas, viser at de hadde stor endring i kostholdet det siste året før deres død. De fikk bedre mat enn den normale befolkningen, og de ble servert store mengder alkohol og kokain. Denne forbedringen av kosthold og levestandard det siste året kan sammenliknes med aztekerne sin ofring av etterligneren til Titlacauan. Capacocha ble bekreftet ved å lete etter tre faktorer under utgravningene: Den første faktoren er stedet til graven som ofte er på en fjelltopp, den andre er alder og kjønn og den tredje er tenåringsjentene. I capacocha ble det ofte funnet en rekke offergaver i tillegg til menneskene. Forskerne har funnet keros, keramikk, chuspas, cokablader, kammer, tekstiler, fjærkleddede hodeplagg, belter, sandaler, edle metaller, skjell, figurer laget av tre eller skjell og da gjerne av Spondylus, dyr som for eksempel

lamaer og ulike fjær. Voksne menn er funnet i inkariket og disse har tegn etter traume, noe som kan tilsi at de ble ofret. Personer kunne bli ofret ved å bli kvelt, forgiftet, halshugget, slått i hjel eller lemlestet. Var seremoniene, gudene, stedene og måtene de ofret på viktige? Hvem bestemte at de skulle kategoriseres som viktig? Kan det være noe forskere i dag antar som viktig, men som i deres periode ikke var det? Tolkningen av tekster, arkeologiske funn og fortellinger gir oss kun bruddstykker av historien om hvordan disse sivilisasjonene virkelig fungerte. Forskerne har selv prøvd å pusle sammen alle brikkene for å få et helhetlig bilde av sivilisasjonene. De ulike ofringsmetodene i azteker-, maya- og inkariket har blitt sammenliknet en gang tidligere, men jeg fant kun én masteroppgave og den var fra 1952. Dette alene er grunn nok til valget av min problemstilling. Jeg vil derfor si det var på tide å ta opp igjen forskningsprosjektet på dette temaet.

Tankene jeg sitter igjen med etter å ha brukt et år på å studere og forske på ofringsmetoder hos disse tre sivilisasjonene, er at jeg har lært mye. Jeg skulle gjerne hatt flere år på dette prosjektet slik at jeg kunne ha gått enda dypere inn på hver sivilisasjon og kanskje også kunne ha undersøkt flere sivilisasjoner i disse områdene. Jeg lurer på hvordan aztekerne, hvis de var så voldelige og brutale som kildene viser, fikk lov til å leve på denne måten. Hvorfor lot, for eksempel mayaene, som var en mye større sivilisasjon enn aztekerne, denne sivilisasjonen herje rundt i de områdene som de også tilhørte? Var ikke mayaene flere og mektigere på slutten av sin eksistens? Kanskje de to sivilisasjonene hadde en gjensidig forståelse og respekt? Fryktet mayaene aztekerne på grunn av deres brutalitet? En mulig teori på hvorfor mayaene ikke gjorde noe med aztekernes voldelighet, kan være at aztekerne var en form for utstikker dannet fra mayasivilisasjonen. Kanskje aztekerne var en gruppe som hadde større, og dypere, fokus på gudene og det religiøse, altså at de var mer ekstreme. Flere funn av aztekerkulturen på eldre og forlatte mayahelligdommer, som for eksempel pyramiden i Tenochitlan, kan være et tegn på at de hadde den samme oppfatningen om hva som var hellig. Siden sivilisasjoner og kulturer blir dannet over lang tid, og aztekerne ble dannet på slutten av mayaenes tid, kan de ha vært en gruppe som fortsatte kraftig utvikling når det gjelder religiøs tro og synet på ofringer? Alle sivilisasjonene hadde en hierarkisk struktur og hadde en form for leder for samfunnet og en leder for presteskapet. Det var interessant å lese om inkaenes syn på barneoppdragelse, siden jeg ikke fant noe om dette i de to andre sivilisasjonene. Et forskningsspørsmål, som jeg har lett etter, var om det fantes noe form for ofringsfrie soner eller om befolkningen kunne gjemme seg fra

ofringene. Dette har ikke kildene gitt noe svar på, men det jeg har funnet er muligheter for unnvikelse. Hos aztekerne har man eksempler på slaver som forsøkte å rømme når de ble holdt under vann. Hos alle de tre sivilisasjonene kunne befolkningen ødelegge utseendet sitt for å unngå å bli utvalgt. Jeg hadde også opprinnelig tenkt å undersøke de økonomiske faktorene ved ofringsmetodene i disse tre sivilisasjonene, men har funnet lite fagstoff knyttet det økonomiske aspektet ved menneskeofringer.

Var det menneskeofringer i andre deler av verden?

Spørsmålet om hvorfor sivilisasjonene ofret mennesker gjelder ikke kun disse områdene. Det kan forskes på i en rekke andre land og sivilisasjoner over hele verden. Avhandlingen min har forsøkt å besvare spørsmål rundt ofringsmetoder og menneskeofringer i azteker, maya og inkariket, men forskningen har oftere ført til flere spørsmål enn den har kunne gi et svar. Alle de ubesvarte spørsmålene i avhandlingen min kan utforskes dypere, og selv om det kanskje ikke kan besvares så fortjener de å bli undersøkt. Et spørsmål som kommer opp etter å ha studert de tre sivilisasjonene det siste året er om det fantes menneskeofringer i andre deler av verden? Hvor stor del av verden holdt på med menneskeofringer, og hvilke andre tidsperioder kan være relevant å utforske? Eeckhout og Owens nevner noen av de stedene som har bevist at det fantes menneskeofringer: «There is archaeological and historical evidence for human sacrifice in ancient Mesopotamia, Egypt, Sub-Saharan Africa, Greece, Rome, China, India, Southeastern Asia and Oceania.»³⁴⁹ Det vil derfor være mulig å forske videre på hvordan andre land, og andre sivilisasjoner, forholdt seg til menneskeofringer. Var det noen av de andre landene i verden som var like brutale som aztekerne? Hadde noen land spesielle barn som ble verdsatt mer som ofringpersoner slik som inkaene? Hva med spørsmålet om menneskeofringer fra vikingtiden i Skandinavia? Kan det være at fortellingen til Ibn Fadlan om ofringen av trelen han beskrev er sann, og er det en mulig forklaring på likheten mellom denne ofringsmetoden og aztekernes hjerteutskjæringsseremoni? Temaet om menneskeofringer er stort, og dessverre mangelfullt, og det kreves derfor mer forskning.

³⁴⁹ Eeckhout & Owens, 2008: 380

Referanseliste

Andresen, Frode (28 april 2018) «Arkeologer i Peru gravde opp en 550 år gammel hemmelighet». Hentet 26.04.22 fra Dagbladet:

<https://www.dagbladet.no/nyheter/arkeologer-i-peru-gravde-opp-en-550-ar-gammel-hemmelighet/69754295>

Andrushko, Valerie A. & Buzon, Michele R. & Gibaja, Arminda M. & McEwan, Gordon F. & Simonetti, Antonio & Creaser, Robert A. (2010) "Investigating a child sacrifice event from the Inca heartland" (s.323-333) Hentet fra:

https://www3.nd.edu/~asimonet/Publications/Andrushko_et_al_2010_JAS.pdf

Bernard, Carmen (1994) *The Incas – Empire of blood and gold*. Thames & Hudson

Boone, Elizabeth Hill (1994) *The Aztec World*. St. Remy Press and Smithsonian Institution

Britannica (u.d) "Dresden Codex". Hentet 04.02.22 fra Britannica:

<https://www.britannica.com/topic/Dresden-Codex>

Britannica (u.d) "Grolier Codex". Hentet 04.02.22 fra Britannica:

<https://www.britannica.com/topic/Grolier-Codex>

Britannica (u.d) "Madrid Codex". Hentet 04.02.22 fra Britannica:

<https://www.britannica.com/topic/Madrid-Codex>

Britannica (u.d) "Paris Codex". Hentet 04.02.22 fra Britannica:

<https://www.britannica.com/topic/Paris-Codex>

Ceruti, Maria Constanza (2015) "Frozen Mummies from Andean Mountaintop Shrines: Bioarchaeology and Ethnohistory of Inca Human Sacrifice". Hentet fra:

<http://dx.doi.org/10.1155/2015/439428>

Dalland, Olav (2012) *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal akademisk

Douglas, David (2009) *Mayaprofetiene 2012 – mayakalenderen og den nye tiden*. Cappelen Damm

Eeckhout, Peter & Owens, Lawrence Stewart (2008) "Human sacrifice at Pachacamac"

Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/25478240>

Guy, Jack (2. april 2019) «Llama sacrifice site found in Lake Titicaca». Hentet 10.09.

21 fra CNN: <https://edition.cnn.com/travel/article/tiwanaku-archaeology-haul-scli-intl/index.html>

Guy, Jack (28. august 2019) «Remains of 250 sacrificed children found in Peru». Hentet

10.09.21 fra CNN: <https://edition.cnn.com/travel/article/peru-child-sacrifice-archeology-scli-intl-scen/index.html>

- Hattstein, Markus (2010) *Forsvunne sivilisasjoner – gåtefulle folk og kulturer* Bath: Spektrum forlag. Oversatt av: Bjarte Kaldhol
- Ingolfsson, Sakarias (2019) «Blod på dørstolpene». Hentet 10.04.22 fra:
<https://www.nlm.no/aktuelt/nyheter/2019/05/blodet-pa-dorstolpene2/>
- Jones, D. M. & Molyneaux, B. L. (2011) *Mythology of the American nations*. Hermes House
- Laughton, Timothy (2002) *Mayaene- myter, kunst og levende symboler*. Cappelen's Forlag AS
- MacQuarrie, Kim (4. august 2013) “Why the Incas offered up child sacrifices”. Hentet 16.08.21 fra The Guardian:
<https://www.theguardian.com/science/2013/aug/04/why-incas-performed-human-sacrifice>
- Morris, Craig & Hagen, Adriana von (2011) *The Incas*. Thames & Hudson Ltd
- Murra, John V. (u.d) “Inca Religion”. Hentet 10.04.22 fra Britannica:
<https://www.britannica.com/topic/Inca-religion>
- Myhre, Jan Eivind (2014) *Historie – en introduksjon til grunnlagsproblemer*. Pax Forlag A/S
- National Geographic (u.d) “El niño”. Hentet 21.02.22 fra:
<http://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/el-nino/print/>
- Sahagún, Bernardino de (1950) “Book 1 – The gods”. *Florentine codex - General History of the Things of New Spain*. The School of American Research and The University of Utah. Oversatt av: Anderson, Arthur J. O. & Dibble, Charles E.
- Sahagún, Bernardino de (1951) “Book 2 – The Ceremonies”. *Florentine codex - General History of the Things of New Spain*. The School of American Research and The University of Utah. Oversatt av: Anderson, Arthur J. O. & Dibble, Charles E.
- Svalestuen, Guro (13.04.21) «Aconcagua». Hentet den 27.03.22 fra:
<https://snl.no/Aconcagua>
- Tisler, Vera & Cucina, Andrea (2006) "Procedures in Human Heart Extraction and Ritual Meaning: A Taphonomic Assessment of Anthropogenic Marks in Classic Maya Skeletons". Hentet den 20.11.21 fra:
<http://www.jstor.org/stable/25063069>
- Thompson, J. Eric. S. (1977) *The rise and fall of mayacivilization*. University of Oklahoma press

Wilson, Andrew S. & Brown, Emma L. & Villa, Chiara & Lynnerup, Niels & Healey, Andrew & Ceruti, Maria C. & Reinhard, Johan & Previgliano, Carlos H. & Araoz, Facundo A. & Diez, Josefina G. & Taylor, Timothy (2013)

“Archaeological, radiological, and biological evidence offer insight into Inca child sacrifice”. Hentet den 21.11.21 fra:

<https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1305117110>

Woodruff, Mary Louise (1952) “Human sacrifice among the mayas, Aztecs, and incas”.

Hentet fra: <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc107818/>

Vedlegg

Vedleggene deles inn i to deler, første er en begrepsliste og den andre er relevante figurer, for å enkelt finne den informasjonen som søkes.

Vedlegg 1 - Begrepsliste:

Acclahuasi = Navnet på bygget som inkaene lagde til disse tenåringsjentene. Det var her de ble lært opp og ingen andre hadde tilgang på denne bygningen.

Acclas = Navnet på tenåringsjenter som i inkariket ble lært opp til å veve, bli eliten sin ekstra kone eller brukt i ofringsseremonien capacocha.

Ah Kin Mai = Navnet på mayaene sin øverste leder av presteskapet.

Ah Kin = Navnet på prestene i mayariket.

Apu = Navn på hellige plasser som lå høyt i landskapet.

Atemoztli = Navnet på aztekerne sin sekstende måned.

Atl caualo = Navnet på aztekerne sin første måned.

Bacabs = De fire gudene som holdt himmelen oppe i hver sin himmelretning, ifølge mayaenes mytologi.

Balankanché = Navnet på en grotte hvor det har blitt funnet tegn etter ofringer til både aztekerne sin regngud, Tlaloc og mayaenes regngud, Chac.

Balche = Også kjent som bal'ché. Dette var mayaenes alkohol som var en drikke lagd av gjæret honning.

Blomsterkrig = Også kalt xochiyaóyotl. Dette er aztekerne sin angrepsmetode når de skulle samle inn krigsfanger til ofringsseremoniene sine.

Bludgeoning = Når en person blir slått gjentatte ganger med en klubbe som har en eller annen form for pigger i enden. Målet med denne metoden er å gjøre mest mulig skade for hvert eneste slag.

Calabashes = Skallet på en grønnsak som kunne benyttes som en beholder når den ble tørket.

Capacocha = Inkaenes mest kjente ofringsmetode/rituale.

Cenotes = Det engelske ordet for en form for grotte eller underjordiske hulesystemer funnet i mayariket. Disse kunne fra bakken se ut som sorte bunnløse hull eller de kunne være fylt med vann.

Centzontli = Sangfuglen.

Chac = Mayaenes regngud.

Chalchiuhtli icue = Aztekerne sin gudinne av vannet.

Chicha = En type ofring gjennomført av inkaene på torget i Cuzco.

Chicha = Inkaenes alkohol som var lagd av mais.

Chicome coatl = Aztekerne sin gud som de mente hadde skapt matkildene, bønner og mais.

Chuquiylla = Navnet på prestene i inkariket.

Chuspas = Navnet på en form for veske fra inkariket som muligens ble lagd for å inneholde cokablader.

Cinteotl = Aztekerne sin maisgud.

Cisin = Muligens mayaenes døds gud.

Ciuapipiltin = Aztekerne fryktet disse gudinnene fordi de ble kalt prinsesser, men beskrives som djevler som hatet mennesker.

Cozcamiauh = Se Ilamatecutli.

El Niño = Navnet på et fenomen som skjedde uregelmessig og som lagde kraftige forstyrrelser i vand og vind i inkariket.

Etzqualiztli = Navnet på aztekerne sin sjette måned.

Huaca = Hellige plasser som kunne bli brukt til å tilbe gudene og de kunne ha sine egne lokale guder.

Huanacauri = Også kjent som Huana Cauri. Inkaene sitt mest religiøse fjell fordi det var her forfedre først så Cuzco.

Huitzilopochtli = Aztekerne sin krigsgud.

Haab = Navnet på mayaenes solkalender.

Ilamatecutli = Aztekerne sin gudinne over himmel, jord og mais.

Illapu = Inkaene sin gud for regn, lyn og torden.

Inti = Inkaene sin solgud.

Itzamna = Også kjent som Itzam Ná, se K'inich Ahau.

Ixcocauhqui = Se Xiuhtecutli.

Izcalli = Navnet på aztekerne sin attende måned.

K'inich Ahau = Mayaenes viktigste gud, solguden. Han gikk under flere navn og hadde flere ulike roller. Han var lærd, tok vare på mayakulturen og skaperen av hieroglyfene.

Keros = En form for kopp lagd i tre fra inkariket.

Kukulcán = Også kjent som Kukulcan. Dette var mayaenes versjon av den fjærkledd slange. Aztekerne kalte han Quetzalcoatl.

Mam = Mayaenes gud for de fem ulykkesdagene.

Mama Coca = Også kalt Cochamama, var gudinnen over havet.

Mama Quilla = Konen til inkaenes solgud, Inti. Inkaene så på henne som moren til månen.

Mamacona = Navnet på de kvinnene som lærte opp tenåringsjentene i inkariket.

Mictlan = Navnet på det laveste nivået i mayaene sitt dødsrike.

Mixcoatl = Aztekerne sin jaktgud.

Moctezuma II = Den mest kjente høvdingen i aztekerriket. Han regjerte når spanjolene erobret Mexico.

Nahuatl = Aztekerne sitt skriftspråk.

Obsidian = Vulkansk glass som ofte ble brukt som våpen eller til ulike verktøy siden det hadde skarpe kanter.

Ochpaniztli = Navnet på aztekerne sin ellefte måned.

Pachacamac = Skapte jorda og ble sett på som en av skapelsesgudene i inkariket.

Pachamama = Også kjent under navnet Pacha Mama, er inkaenes gudinne og har som oppgave å passe på at det som lever har det bra.

Panquetzaliztli = Navnet på aztekerne sin femtende måned.

Paynal = Ble knyttet til aztekerne sin krigsgud, men kunne være en erstatning for krigsguden under en seremoni, eller bli hedret når aztekerne ønsket at noe skulle skje raskere.

Popol Vuh = Navnet på mayaenes skapelseshistorie.

Pulque = Aztekerne sin lokale øl.

Quauitl eua = Se Atl caualo.

Quecholli = Navnet på aztekerne sin fjortende måned.

Quechua = Navnet på inkaenes språk.

Quetzal = Fuglen praktketsal.

Quetzalcoatl = Aztekerne sin vindgud. Han er også kjent som den fjærkleddede slange.

Quipu = Navnet på inkaenes trådsystem som forteller verdier og eiendeler.

Situa = Inkaene sin seremoni som ble feiret i sent på året.

Spondylus = En type skjell som regnes som eksotiske og kommer fra kystlinjen i Ecuador.

Tahuantisuyu = Også kjent som Tawantinsuyu. Navnet inkaene hadde på riket sitt.

Techcatl = Aztekerne sitt navn på ofringssteinene.

Tecuilhuiontli = Navnet på aztekerne sin syvende måned.

Teotl eco = Navnet på aztekerne sin tolvte måned.

Tepeilhuitl = Navnet på aztekerne sin trettende måned.

Tepeyollotl = Aztekerne sin gud for jordskjelv og jaguarer.

Teteu innan = Aztekerne mente at hun var gudenes mor.

Tezcatlipoca = Se Titlacauan.

Tititl = Navnet på aztekerne sin syttende måned.

Titlacauan = Aztekerne mente at dette var gudenes gud.

Tlacaxipeualiztli = Navnet på aztekerne sin andre måned.

Tlalli yiollo = Jordens hjerte, se Teteu innan.

Tlaloc = Aztekerne sin regngud.

Tlaxochimaco = Navnet på aztekerne sin niende måned.

Toci = Vår bestemor, se Teteu innan.

Tocoztontli = Navnet på aztekerne sin tredje måned.

Toltekerne = En annen sivilisasjon i Mesoamerika som eksisterte før aztekerne.

Tonan = Se Ilamatecutli.

Tototecti = De som dør til ære for vår gud Totec.

Toxcatl = Navnet på aztekerne sin femte måned.

Tumbaga tumi = Inkaenes ofringskniv.

Uayeb = Navnet på mayaenes korte måned som inneholdt de ulykkesdagene hvor guden Mam ble fryktet.

Uei tecuilhuitl = Navnet på aztekerne sin åttende måned.

Uei tocoztli = Navnet på aztekerne sin fjerde måned.

Uixtociuatl = Aztekerne sin gudinne av salt.

Viracocha = Guden som skapte universet og alt i det. Den øverste gudeskikkelsen.

Wari-folket = En sivilisasjon som eksisterte i områdene rundt Andesfjellene før inkaene.

Xilonen = Aztekerne sin gudinne av myk mais.

Xipe Totec = Aztekerne sin dyrkelses gud. Han ble forbundet med å flå mennesker.

Xipeme = De flådde.

Xiuhtecutli = Aztekerne sin gud av ild.

Xocotl uetzi = Navnet på aztekerne sin tiende måned.

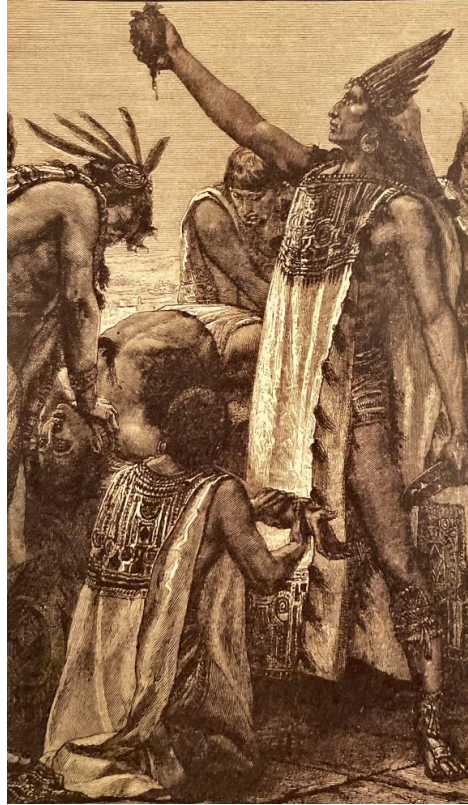
Yiauhtli = Pulveret som aztekerne kastet i ansiktet på slavene før de kastet dem inn i ilden.

Youllauan = Aztekerne sitt navn på høyestepresten.

Vedlegg 2 – Bilder og illustrasjoner:

Figur 1:

Aztekiske prester gjennomfører ofringsmetoden hvor de river ut hjertet. Denne illustrasjonen er fra 1892.³⁵⁰

Figur 2:

Tlauauanaliztli (nr.54)³⁵¹

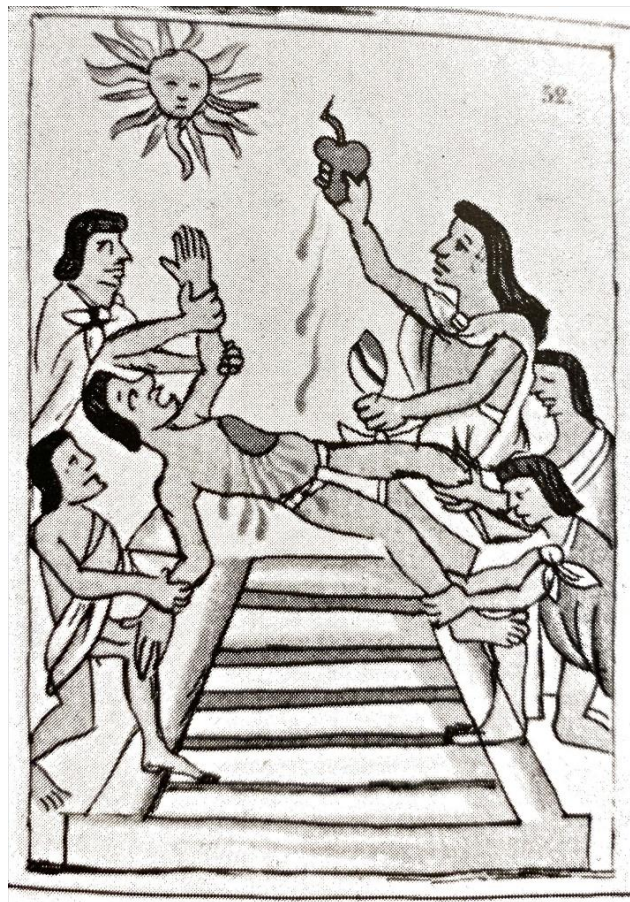

³⁵⁰ Hattstein, 2010: 261

³⁵¹ Sahagun, 1951: 102k

Figur 3:

Tlamiciliztli (nr. 52)³⁵²

Figur 4:

Macuilcalli (nr.50)³⁵³

³⁵² Sahagun, 1951: 102k

³⁵³ Sahagun, 1951: 102j

Figur 5:

Toxcatl (nr.17)³⁵⁴

Figur 6:

Tlacaxipeualiztli (nr.6)³⁵⁵

³⁵⁴ Sahagun, 1951: 102f

³⁵⁵ Sahagun, 1951: 102d

Figur 7:

Tlacaxipeualiztli (nr.1)³⁵⁶

Figur 8:

Yiacatecutli (nr.41)³⁵⁷

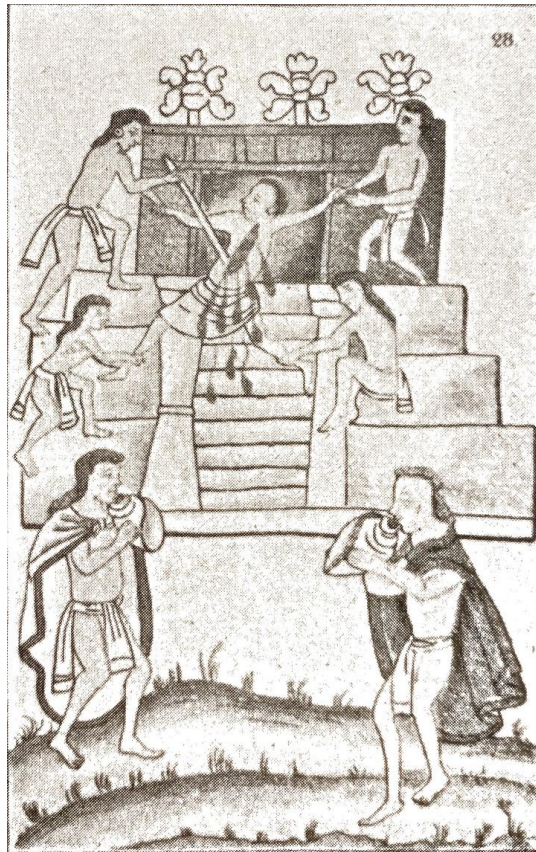

³⁵⁶ Sahagun, 1951: 102d

³⁵⁷ Sahagun, 1950: 24m

Figur 9:

Tlalocan, Tlaloc sitt tempel (nr. 28)³⁵⁸

Figur 10:

Xipe Totec (nr. 18)³⁵⁹

³⁵⁸ Sahagun, 1950: 24k

³⁵⁹ Sahagun, 1950: 24j

Figur 11:

Teteo innan (nr. 8)³⁶⁰

Figur 12:

Quetzalcoatl (nr.5)³⁶¹

³⁶⁰ Sahagun, 1950: 24g

³⁶¹ Sahagun, 1950: 24g

Figur 13:

Tlaloc (nr.4)³⁶²

Figur 14:

Painal (nr. 2)³⁶³

³⁶² Sahagun, 1950: 24f

³⁶³ Sahagun, 1950: 24f

Figur 15:

Tezcatlipoca (nr. 3)³⁶⁴

Figur 16:

Huitzilopochtli (nr. 1)³⁶⁵

³⁶⁴ Sahagun, 1950: 24f

³⁶⁵ Sahagun, 1950: 24f

Figur 17:

Skjold-jaguar II og hans kone Xoc³⁶⁶

³⁶⁶ Laughton, 2002: 111

Figur 18:

Eksempel på utsmykking av herskerne og eliteklassen under ritualene.³⁶⁷

Figur 19:

Bilde viser et rituale hvor du kan se flere utfører årelating (se de to personene på venstre side).³⁶⁸

³⁶⁷ Laughton, 2002: 124

³⁶⁸ Laughton, 2002: 110

Figur 20:

«Dette leirkaret (ca. 720-830 e.Kr) viser en adelsmann hensatt i transe foran en selvofring (en rituell utgytelse av eget blod). Krukken til høyre for ham kan ha inneholdt en berusende drikk som skulle hjelpe han gjennom seremonien.»³⁶⁹

Figur 21:

Bilde vise ren side fra Madrid kodeksen. Figuren på denne siden skal fremstille regnguden Chac.³⁷⁰

³⁶⁹ Laughton, 2002: 108

³⁷⁰ Laughton, 2002: 77

Figur 22:

Bilde viser herskeren og eliten kledd i jaguarskinn og jade, noe som skal vise deres status. Handlingen på bilde er fangingen av personer til menneskeofringer.³⁷¹

Figur 23:

Bilde viser hvordan mayaenes arkitektur fikk frem en illusjon av en slange når solen treffer riktig på tempelet El Castillo.³⁷²

³⁷¹ Laughton, 2002: 73

³⁷² Douglas, 2009: 120

Figur 24:

På bildet ser vi en av disse sirkelene som ble plassert på veggen på ballbanen. Det var igjennom disse ballen skulle for å skåre mål.³⁷³

Figur 25:

Illustrasjon som skal vise hvordan brystet ble kuttet opp for å nå hjertet.³⁷⁴

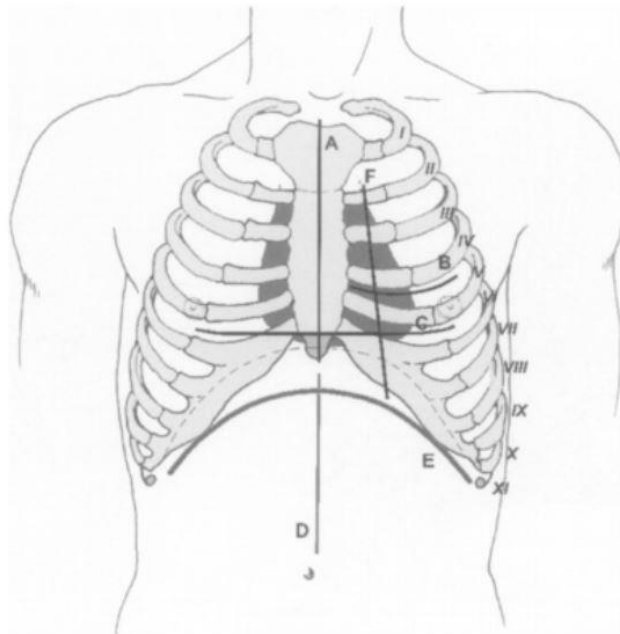

Figure 2. Thoracic cage in overextended position showing the diaphragm (dashed line) and possible approaches for heart extraction: vertical axial sternotomy (A), left transverse thoracotomy (B), transverse bilateral thoracotomy (C), vertical transabdominal access (D), subthoracic transdiaphragmatic approach (E), and parasternal access (F).

³⁷³ Douglas, 2009: 65

³⁷⁴ Tisler & Cucina, 2006: 496

Figur 26 og 27:

Illustrasjoner som viser hvordan skjelettene ble funnet.³⁷⁵

Figure 4. Drawing of double antechamber interment IIsb-6 of Calakmul's Tomb IIsb-4 (Tiesler 2004).

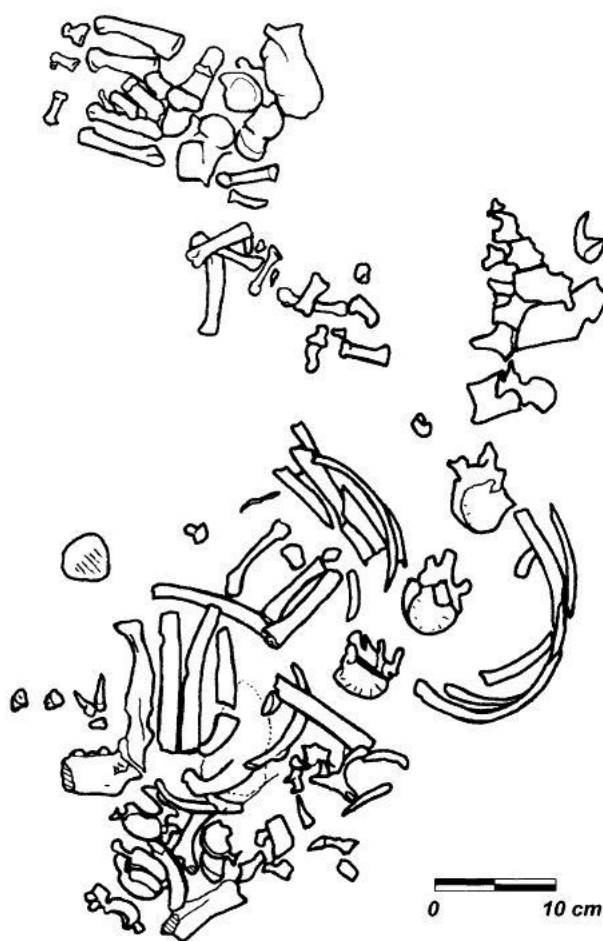

Figure 6. Drawing of Burial 1003, Becán (Tiesler and Campaña Valenzuela 2004).

³⁷⁵ Tiesler & Cucina, 2006: 498 og 500

Figur 28-32:

Bilder fra Ceruti sin artikkel som viser bilder av de mumifiserte barna som ble funnet.³⁷⁶

FIGURE 11: Constanza Ceruti discovering an Inca female mummy on the summit of Llullaillaco (© Constanza Ceruti).

FIGURE 12: The Llullaillaco Ice Maiden (© Constanza Ceruti).

FIGURE 13: Inca mummy of the Llullaillaco boy (© Constanza Ceruti).

FIGURE 14: Interdisciplinary studies on the Llullaillaco maiden at the Catholic University of Salta (© Constanza Ceruti).

FIGURE 15: Interdisciplinary studies on Llullaillaco mummies (© Constanza Ceruti).

³⁷⁶ Ceruti, 2015: 7-8

Figur 33:

Bilde av gjenstander funnet i gravene på Llullaillaco³⁷⁷

FIGURE 16: Inca offerings from mount Llullaillaco (© Constanza Ceruti).

Figur 34-36:

Bilder av gjenstander funnet i gravene på Llullaillaco.³⁷⁸

Fig. 6. Gold, silver, and Spondylus figurines of human males and llamas.

Fig. 5. Silver male figurine with Spondylus shell headdress.

Fig. 7. Offering found adjacent to the child burials with miniature silver and gold headdress ornaments, gold and silver llama figurines, Spondylus shell male human figures, a miniature bracelet, and pieces of gold foil.

³⁷⁷ Ceruti, 2015: 7

³⁷⁸ Andrushko et al., 2010: 327-328

Figur 37:

Tabell fra Eeckhout & Owens artikkel.³⁷⁹

Table 1. Evidence and Hypothesis Related to Human Sacrifice in the Archaeological Record
(modified from Albert et al. 2005:30).

Evidence in favor of sacrifice	Alternative hypothesis
Traces of violent death	War, battle, murder, accident, capital punishment
Non-standard body position or burial pattern	Special status of the individual
Simultaneous burial of several individuals	Catastrophic burial
Hierarchically linked body placement	Non-sacrificial hierarchy
Placing of the individuals with/instead of offerings	Space limitation in deposition area
"Special" setting of the individual	Accidental death
Peculiar bias in the population profile	Bias related to aberrant hyper-mortality

Figur 38:

Bilde av ofringskniven funnet i Pachacamac.³⁸⁰

Figure 6. Sacrificial knife in a cache near PSI 2.

³⁷⁹ Eeckhout & Owens, 2008: 382

³⁸⁰ Eeckhout & Owens, 2008: 387

Figur 39:

Bilde av barnet funnet under, nederst i veggen i Pachacamac.³⁸¹

Figure 7. PSI 7 *in situ* under the lower course of a wall of the Western Corridor.

Figur 40:

Bilde av det mumifiserte spedbarnet som ble funnet i Pachacamac.³⁸²

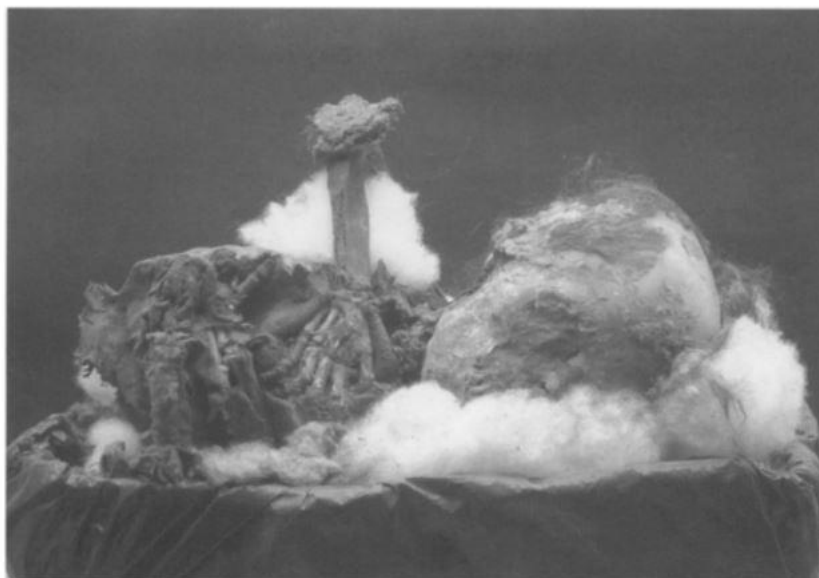

Figure 8. PSI 8, an infant probably buried alive.

³⁸¹ Eeckhout & Owens, 2008: 388

³⁸² Eeckhout & Owens, 2008: 389